

ÖNSÖZ

43.Sayı

Kış '20

10 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

Bertolt Brecht

DOSYA
SAVAŞA KARŞI
SANAT

ÇAĞRI

Doğrudur yıldırımın düştüğü, yağdığı
yağmurun,
Bulutların rüzgarla sökün ettiği.
Ama savaş öyle değil, savaş rüzgarla
gelmez;

Onu bulup getiren insanlardır.
Duman tüten topraktan bahar boyunca,
Dökülüp yükselir birden gökyüzü.
Ama barış ağaç değil, ot değil ki
yeşersin:
Sen istersen olur barış, istersen
çiçeklenir.

Sizsiniz uluslar, kaderi dünyanın.
Bilin kuvvetinizi.
Bir tabiat kanunu değildir savaş,
Barışsa bir armağan gibi verilmez
insana:
Savaşa karşı
Barış için

Katillerin önüne dikilmek gerek,
" Hayır yaşayacağız!" demek.
İndirin yumruğunuzu suratlarına!
Böylece mümkün olacak savaşı önlemek.
Onlar demir çeliği elinde tutan birkaç
kişidir,
Yoktur karabasandan bir çıkarları
Dünyaya bakıp "ne küçük" derler,
Bir şeylerle yetinmezler acunda,
Para hesap eder gibi hesaplıyorlar
bizi,
Savaş da bu hesabın ucunda.
Ürkmeyin tutmuşlar diye suyun başını:
Korkunç oyunları, davranın, bitsin.

Söz konusu olan çocuğundur, ana:
Koru onu, dikil karşılarına,
Biz milyonlarca kişi
Savaşı yener miyiz?
Bunu sen bileceksin.
Bunu biz bilecek, biz seçeceğiz.
Bir de düşün "Yok!" dediğini:
Düşün ki savaş geçmişin malı
ve barış taşıyor gelecekten.

Bertolt Brecht

Çınqı

Sevgili okur,

Güz sayımızdan bugüne zaman izafi bir hızla aktı. Her gelen gündem bir öncekini yutacak büyüklükteydi. İki savaş tezkeresi gördük bu kısa sürede. Birincisi gürültülü alkışlar ve şovenizmin çığırkanlıkları içinde Rojava'ya açılan savaştı. Barış demenin yasak olduğunu bilirdik ama bu kez savaş demek de yasaktı. Toplumlar da politikalar da tıpkı insanlar gibi zor zamanlarda sınanıyor. Aydınlar, sanatçılar, politikacılar, Gezi ayaklanmasında olduğu gibi, aldıkları tutuma göre emekçilerin defterine yazıldılar. Tüm baskı ve saldırılara rağmen işgalci savaşa karşı duranlarımız oldu. Dost, dostluğunu ispatladı.

Ya hayal kırıklıkları... Dün göklere çıkarılanlar yere gömüldü. Deneyimler tarihi birkaç kat hızlı aktı. Savaş, toplumda her tartışmanın yeniden gündeme gelmesine, her yargının yeniden gözden geçirilmesine neden oldu. İşte böyle bir dönemde dosya konumuzu belirlememiz gerektiğinde okurlarımızın da yazı kurulumuzun da aklında aynı konu vardı: "Savaşa karşı sanat!"

İkinci tezkere Libya'yaydı. Son birkaç ayda yirmiden fazla ülkede ayaklanma düzeyinde eylemlere tanık olduk. Libya da bunlardan biriydi. Kapitalizmin tepesinden eteklerine kadar tutuştuğunu gördük. LasTesis dansının tüm dünyaya yayılması, Şili de Victor Jara'nın "yarım kalmış şarkısı" Venceremos'un yarım kalmış devrim gibi yüzbinlerle seslendirilmesi, uyanışların biriktirdiklerinin sokaklara döktüğünün bir kısmıydı. Hiçbir şey olanlar her şey oldular.

Dergimizde 3 yıla yakın bir süredir sizlerle buluşan Sena Şat'ın 19 Aralık sürecini resimlendirdiği "Daima" adlı çizgi hikâyeye, 19 Aralık'ın 19. yıldönümünde grafik roman olarak basıldı. Bu kitabın önemli bir tarihe tanıklık ettiğini ve duyarlılıkla canlandırdığını düşünüyoruz.

Bizler bahar sayısına hazırlanırken, yeni bir baharın bizleri beklediğini bilmenin heyecanı ile tetikte olacağız. Okurlarımızın geri bildirimleri, eleştirileri, yazıları, çizimleri bizleri çoğaltacak. Bundan sonraki dosya konularımız yine sizin önerileriniz ile devam edecek.

Önsöz TV'nin canlı yayında olduğunu, dergimizin elden ele ulaştırıldığını da hatırlatalım.

Tüm okurlarımıza şimdiden keyifli okumalar diliyoruz.

Önsöz Yayın Ekibi

Önsöz Kitap Dizisi
Sayı: 43 / Ocak-Şubat-Mart 2020

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISBN: 978-605-80275-4-1

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Sena Şat

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul:

Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad.
Hasat Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto / Pandora

Bakırköy: Beyazadam Kitapevi

Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi / Mephisto /
Akademi Kitapevi

İzmir: Yakın Kitabevi /

Kabuk Kitapevi (Alsancak)

Ankara: İlhan İlhan Kitapevi

Diyarbakır: Aram Kitapevi / Lilav Pirtuk kitapevi

Mardin: Zend Kitapevi

Dersim: Baran Kitabevi

Kıbrıs: Koyu Kırmızı Kitap Cafe

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı: Alesta Ajans Basım
Medya ve Bilgi Tek. San. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No:83B
Blok D.349 Topkapı, Zeytinburnu / İstanbul

onsozdergisi@gmail.com
Facebook: Önsöz Dergisi
Instagram: @onsoz_dergi
Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: Sofular Mah. Sofular Cad. No: 8/3
Fatih - İstanbul / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

- 4 >> Savaşa Gönderilen
Bir Askerin Söylediği
Nazım Akarsu
- 5 >> Hasat Zamanı
Sıla Erciyes
- 12 >> Beklemek
Temade Çınar
- 17 >> Teleskop
A. Asya
- 19 >> Şiir
Gulareş
- 20 >> Şili'den Esintiler
Demet Demeter
- 21 >> Bir Mülteci Öyküsü
Ruhan Mavruk
- 22 >> Parazit: Taş, Koku ve
Hamam Böcekleri
Çetin Deniz
- 26 >> Bertolt Brecht
Kapak Konuşu

>>>>>> Dosya – Savaşa Karşı Sanat

34 >> Savaşa Karşı Savaşanlar da Var
Nazım Akarsu

37 >> Dikkat Mayınlı Alan:
Sinema ve Savaş
Setenay Berdan

49 >> O Bomba Nereye Düştü?
Temade Çınar

51 >> Savaşların Arasında Bir Hayat;
Einstein
Helin Su

58 >> Savaş ve Şiir
Sinan Özgür

>>>>>>

61 >> 936
Renas Toprak

63 >> Fotoğrafın Metalaşması
Bağlamında Instagram
Dursun A. Durur

67 >> Evrim 4.0
Özgün Denizci

72 >> Mevzide
Avaşın

74 >> Taş Köprüyü Kim Yaptı?
Yönetmen Ümit Güç ile
Röportaj

79 >> Popüler Kültür ve Müzik
Zeynep Türkmen

84 >> Bir Hüzün Kıyısı
Okur / Sinan Hüseyin

85 >> Yaşam
Okur / Sarya

88 >> Azizname
Nil Erten

89 >> Dolu Dolu Bir Sene
Ayışığı Ekin Sanat

91 >> Annenin Öyküsü
Bakırköy Zindanından

93 >> Yokuş
Okur / Doğa Yılmaz

95 >> Borç
Okur / Baran Kırgın

nazım akarsu

Savaşa Gönderilen Bir Askerin Söylediği

İki yüzü sırlanmış bir aynadır savaş
kirlenmiş tarihimizi gösterir durmadan
dumandan zifiri karanlık olmuştur gökyüzü
kana kana

kan içmiştir toprak
bir ifrit ayrılık girmiştir ömrümüze
sevdiklerimiz artık geride...

İleride ne var?

Kimse bilmiyor...

Kuytu köşelerden sessiz ağıtlar yükseliyor
Ülkeler arasındaki bağitlardan bize ne
Siz birbirinize düşmansınız diye
biz niye ölelim

genç ömrümüzde
niye?

Hem geriye ne kalır

bu kırımlardan geriye?

Ne olur suskun bakma gözlerime
içimi rahatlatacak bir şeyler söyle!

Böyle deliye dönmüşken dünya

adamakıllı deliye

gürleye gürleye üzerimize düşen obüslere
methiyeler diziyorlar

methiye

Hani fethe çıkıyorlar ya

Fakirlerin çocuklarını ileri sürerek

fethe!

Derme çatma kulübelerimize
birileri bayrak asstın
Analarımız ardımızdan ağıtlar yaksın
diye fethe!

Hep de bizi buluyor nedense
"takdir-i ilahi"
hep de!

Gel

"gel" de

kendime geleyim
silah seslerinin gölgesinde
dinlemeye hazırım
ne olur söyle

benim olmayan bir savaşa
niye gireyim

niye?

Zaten

erken ölüme yazgılı bir kelebeğim

Hiç değilse

dünyayı

dünya gözüyle

bir gün savaşız görebileyim

Siz birbirinize düşmansınız diye

biz niye ölelim

genç ömrümüzde

niye?

27 Ekim '19

sıla erciyes

Hasat Zamanı

Nasıl Alabilirler Müziği...

Binler alanda... Hep bir ağızdan bir şarkı söyleniyor... Bir halk korosu oluşmuş meydana... Faşizme inat haykırıyor Victor Jara'nın ölümsüz şarkısını... Stadyumda işkenceyle katledilen bir ozanın türküsü meydanlara milyonların sesiyle işte böyle dönüyor. Venceremos... Kazanacağız... Desde el hondo crisol de la patria... Fırtına yırtıyor sessizliği... Se levanta el clamor popular... Ufuktan bir güneş doğuyor... Ya se anuncia la nueva alborada... Gecekonduardan geliyor halk... Todo Chile comienza a cantar... Tüm Şili şarkılar söylüyor... Venceremos, venceremos... Kırılım zincirlerimizi... Venceremos... Venceremos... Zulme ve yoksulluğa paydos... Şili'de dün olduğu gibi bugün de halk savaşıyor... Bu savaşta onlara Victor Jara ve ölümsüz şarkısı yoldaşlık ediyor.

Eduardo Galeano'nun bir anlatısı geliyor aklıma... Kolombiya ovalarında dolaşan, yortuların vazgeçilmezi harp büyücüsü Mese Figuereda'nın hikayesi... Bir gece, ıssız patikada, hırsızların saldırısına uğrayan sanatçının hikayesi... Hırsızlar saldırıp onu dövmeye başladıklarında Mese Figuereda katır sırtında bir düğüne gitmekteydi, bir katırda o diğerinde harp. Ertesi gün biri onu buldu. Bir çamur ve kan paçavrası gibi patikada yatmaktaydı; canlı olmaktan çok ölüydü artık. Ve paçavra, sestem geriye ka-

lanlarla konuştu: "Katırları aldılar." Devam etti, "harpı da..." ve derin bir nefes aldıktan sonra güldü; güldü kan tükürerek, "Ama müziği alamadılar."

Ve Salvador Allende'nin sesi: "Her şeyimizi elimizden alabilirler ama türkülerimizi alamazlar."

Bu sözün önemi Latin Amerika'nın yaşadığı sosyal, politik ve ekonomik süreç incelendiğinde daha kolay anlaşılır. Avrupalı sömürge devletleri bu bölgeyi ele geçirmek için sadece ateşli silahları değil kültürel araçları da kullandılar. Sömürgeleştirme sadece zora dayalı olarak değil, aynı zamanda bölge insanların bilinci değiştirilmeye çalışılarak da yapılıyordu. Tüm egemenler tarih boyunca şunu çok iyi biliyorlardı, bir halkı ele geçirebilmek için onun kültürünü yok etmeliydi. Ama hiç kolay değildi bir halkın bilincini ele geçirmek. Yeni Türkü akımı işte bu koşullarda doğdu. Yeni Türkü akımının temsilcileri olarak kabul edilen ve aynı zamanda kıtanın çeşitli ülkelerinde bu politik mücadelenin birer parçası olan birçok müzisyen o günlerde yarattıkları eserleri ve yaşamları ile sonraki dönemlere, birçok sanatçıya örnek teşkil ettiler. Bugün Şili meydanlarında onların sesi yankılanıyor hala... Arjantinli Athulpa Yupanqui'nin, Mercedes Sosa'nın, Violeta Parra'nın ve tabii Victor Jara'nın sesi...

Victor Jara, 1932'de yoksul bir köylü

çocuğu olarak dünyaya geldi. Violeta Parra onun öğretmeni oldu. Fabrikalarda, okullarda, sendikalarda, maden ocaklarında ve tiyatrolarda şarkılar söyledi. 60'lı yılların sonunda gelişen Yeni Türkü hareketinin öncülerinden oldu.

11 Eylül 1973'te sosyalist Allende hükümetine karşı darbe yapıldı. Başkanlık sarayı yerle bir edilerek Allende orada katledildi. Diktatöre karşı mücadele eden Şili halkı Santiago Stadyumuna kapatıldı. Aralarında Victor Jara da vardı. Tarih 13 Eylül 1973'tü...

Stadyuma getirildiğinde yanından hiç ayırmadığı gitarı da vardı. Ve şarkı söylemeye başladı... Sus dediler... Susmadı... Sus dediler... Devam etti... Yavaş yavaş ses yayıldı... Tüm stadyum tek yürek oldu. Her yerden Venceremos sesleri yükseliyordu. Meydan okuyordu tutsaklığa faşizme inat devrimci yürekler... Kazanacağız, diyorlardı... İşte diktatörlerin yıkıldığı andı bu...

Zaferin bize ait olduğunun ilanıydı... Tarihsel haklılığa güvendi...

Elleri kırıldı Jara'nın... Gitarın sesi sustu... Ama Victor Jara'nın ve yoldaşlarının sesini kısamadılar... Ardından dipçikle kafasına vurdular... Jara'nın sesi havanın görünmez yollarından yayılmaya devam etti tüm stadyuma, oradan tüm dünyaya... Victor Jara dudaklarında bir şarkıyla ölümsüzleşti... "Katırları aldılar, harpı da ama müziği asla" diyenler gibi onun müziği bugün yine Şili sokaklarında yankılanıyor.

"Gitarımın sesi dünyanın yüreğinden çıkar. Okşar öleni ve yığdı... O cellatların, paranın ve egemenliğin değil, yepyeni yarınlar için çarpışan halkımın gitarıdır."

Evet Victor Jara, gitarın bugününün diktatörü Pinera'ya karşı savaşıyor. Yoksulların ellerinde ölümsüz gitarın ve kazanacağız haykırışın dillerinde...

Evet Victor Jara, Şili'de halk savaşıyor... Ve ilan ediyor; "Neoliberalizm Şili'de doğdu ve Şili'de ölecek."

Biliyor musun, Şili sokaklarında bir palyaço dolaşıyormuş, adı Daniela Carrasco... 18 Kasım günü polis tarafından gözaltına alınmış. Ve sonra bir parkın kapısındaki demirler üzerinde cansız bedeni bulunmuş. Oysa sokaklarda güldürdüğü insanların kahkahaları ile dolu her yan... Tıpkı senin Venceremos haykırışın gibi... Ondan geriye de işte bu kahkahalar kaldı... Nasıl ki senin kazanacağız diyen sesin bugün tüm meydanları doldurduysa, Daniela'nın halına bıraktığı kahkahalar da her yanda çınlıyor. Daniela adına hesap soruyor kadınlar meydanlarda dans ederek.

Şilili bir kadın imzasıyla yayınlanan bildiri diyor ki, "Sizlere uzaklardan, Şili denilen bir ülkeden ve kaçırılan, işkence gören ve tecavüze uğrayan bir kadın adına yazıyorum. Size vücudumu sunuyorum, ama atan Şilili kalbi bir yana ayırıyorum. Tüm kanun uygulayıcılar! Beni öldüremeyeceksiniz, tekrar yaşayacağım! İçimdeki kadın Santiago'nun zorbalarına, diktatörlerine teslim olmayacak. Pinochet'nin gölgesi ve sokaklarımızda dolaşan ölüm beni hayal kırıklığına

uğratmayacak! Ölüler veya kelimeler... Herkesin kendi dili vardır. Ben bir sokak sanatçısıyım ve benim anadilim Devrim. Mücadele eden tüm kadınlara, gülümseyin..."

Her devrimin bir dili vardır. Her devrimcinin de... Hiçbir diktatörün gölgesi ve sokaklarımızda dolaşan ölüm bizi ümitsizliğe uğratmayacak... Bunun için söz veriyoruz sana ve Daniela'ya... Birimizin bitirdiği yerde bir başkamız başlayacak şarkıya... Hiç susmayacak şarkılarımız ve kahkahalarımız...

Nasıl alabilirler ki müziği ve kahkahalarımızı...

Grev... Beykoz Kundura...

Metin Yeğ'in...

Grev filminin setindeyiz. Artık olmayan Beykoz Kundura Fabrikasına kurulmuş set. Genç yıllarının dokuz koca bölümünü zindanda geçiren ve yeni tahliye olmuş bir arkadaşımız da bize eşlik ediyor. Uzattık yolumuzu... Bu arada park yerinden trafik sorununa birçok aksilik olsa da boğazın mavi sularına bakarak yaptığımız yolculuk hepimize iyi geldi. Ayrıca görmesini istedik hücrede yıllar geçiren arkadaşımızın İstanbul'un güzelliklerini, geriye ne kaldıysa artık...

Grev adında bir filmin çekiliyor olması merak uyandırdı bizde. Film henüz çekim aşamasındayken, Önsöz olarak tanıklık etmek istedik. Ve neden bu kadar geç haberi-miz oldu diye de kızdık hem kendimize hem de filmi çeken ekibe... Çekimler için yardımcı oyuncu arayışı ile duyduk filmin adını ilk defa, sonra da Metin Yeğ'in'in sosyal medyada paylaştığı Gerilla Film yazısı ile... Yazıdan öğrendiğimiz, şaryoyu Bursa'da sanayiden işçiler yapmış. Kolektif emekle yürüyormuş çalışmalar. Ayrıntıları öğrenmek için de çıktık yola Beykoz Kundura Fabrikasına doğru...

Beykoz Kundura da İstanbul'daki tüm diğer fabrikalar ve arazileri gibi özelleştirme denilen talan politikalarıyla büyük sermayeye peşkeş çekilmiş, yok pahasına satılmıştı. Kimisi hastane, kimisi üniversite, kimisi cafe olarak kullanılıyor şimdi. Mafya

filmlerine, dizilerine mekan oluyor bir çoğu da... Beykoz Kundura da film platosu olarak kullanılır olmuş. Koca bir platoya dönüşmüş Beykoz Kundura Fabrikası, işçileri oyuncu da olsalar bir grev filmiyle yeniden ağırlanmış. Kim bilir nasıl şenlenmiştir o gün... Tıpkı eski günlerdeki gibi bayraklar ve flamlalarla doldurmuş kadın işçiler Beykoz Kundura'yı...

Navigasyon bizi epey bir dolaştırdıktan sonra bir park yerine bıraktık aracımızı. Fabrika sahil tarafında onu biliyoruz ama tam konum hakkında bilgimiz yok. Sorduk bir esnafa bize "şöyle aşağı doğru inin" dedi. Başladık büyükçe bir parkın içinden yürümeye. Güvenliklerin beklediği kapıdan girip çekimlerin olduğu yere doğru yürüdük. Eski İstanbul sokaklarına benzer evler konumlandırılmış sağa sola... Uzaktan sesler gelmeye başladı... Sese doğru yöneldik. Eski zaman kostümleri içinde insanların ortalıkta dolaştığı bir çekim anına denk geldik. Sessizce geçtik bir kenara başladık izlemeye... Bir sokak çekimi yapılıyordu. Hastane önü... Etrafta kurulmuş tezgahlar... Yürüyen, alışveriş yapan insanlar... Hastane önüne yaklaşan tahtadan eski zaman aracı... Bir kadın... Ölü mü? Hasta mı? Sonra yeniden aynı sahne tekrar tekrar çekiliyor. İlk kez bir sette çekim

anına tanık oluyorum. Emek yoğun bir çalışma...

Metin Yeğin ile röportaj için bekliyoruz günün sonunu... Ve ilk sorumuz... "Grev filmiyle biz Metin Yeğin'i bir yönetmen olarak göreceğiz herhalde... Grev filmi, filmin hikayesi, nasıl yola çıktığınızı kısaca anlatabilir misiniz?"

"Şimdi şöyle bir şey söyleyim size, adı neden grev? Geçen gün bir fabrika sahnesi çekiyorduk. Dışardan arkadaşlar da gelmişti. Sadece bizim arkadaşlar yoktu. Yardımcı oyuncu olarak kadın arkadaşlar da gelmişti. 'Kaçınız işçi' diye sordum. Neredeyse hepsi kaldırdı elini. 'Kaçınız greve katıldı' dedim. Hiç kimse kaldırmadı elini. Esas hikaye bu işte, ve o nedenle adı grev... Mesela 80'lerde çekseydim bu filmi adı 'grev' olmazdı, 'başak uzarsa' falan gibi bir şey olurdu herhalde."

Söyleşi sürekli bölünüyor. Çekim sonrası malzemelerin toparlanması, ertesi günlerin sahnelerinin planlanması, şehir dışından katılanların uçak organizasyonları gibi birçok konu ile Metin Yeğin'e sesleniyor arkadaşlar. Telaşlı bir akşam vardiyası çıkışı gibi... Yorgun ama güzel bir iş yapmış olmanın huzuru var gözlerde... Metin Yeğin cevap veriyor bir o soruya bir bu soruya... Sonra da geçiyor bizim sorumuza...

"Olmayan bir şeyi yapıyoruz biz" diyor. "Belgeselleri yaparken herkes bir yerlerden sponsor bulur. Ama bu mümkün olmuyor her zaman. 200'e yakın belgeselim var. Kurmaca filmlerim var. Bekleseydim bunlar çıkmazdı. Alternatif bir şey yapmazsanız işinizi yapamazsanız. Bazen soruyorlar bize 'bütçeniz nedir' diye. Bizim bütçemiz dayanışmadan, birlikte olmaktan ve insanların soluklarından oluşuyor. Grev filmi de

böyle bir film olacak."

"Sponsorlar olmadan sanat da yapılabılır diyorsunuz" sorusu bir gülüşle karşılıyor, "Yapılır elbette ama keşke olsa, reddetmeyiz tabii ki. Ama bunu söylerken de kendimizi küçümsemiyoruz. 'Bu filme çok emek harcamışsınız, yoklukta içinde, parasız pulsuz çekmişsiniz' gibi bir cümleyi kabul etmiyoruz. Biz iddialıyız, çok iyi bir film yapıyoruz. 'İyi emek harcamışsınız' diye başlayan cümleleri şimdiden kabul etmiyoruz. Ortaya çıkan filme göre değerlendirilmek ve eleştirilmek istiyoruz. Bu film farklı bir film, bir grev öyküsü... Tür-

kiye'de kaç tane grev filmi yapıldı? Gerçek bir grevin kurmaca öyküsü... Bu filmin ayrı bir yanı da var. Bu filmde Ermeniler ve Rumlar bir gerçek unsur olarak, öge olarak ortaya çıkıyor. 1910'lara kadar 1 Mayıslar kutlanıyor, grevler oluyor. Sonra ne oluyor da 1960'a kadar hiçbir grev yok. Bir TKP var. Peki nereye gitti bu insanlar.

Grevler, 1 Mayıslar, sınıf nereye gitti. Asıl mesele bu. Soykırım sadece insani açıdan değil, işçi sınıfı mücadelesi geleceğini de yok etti. Her açıdan aykırı bir film hem konusu hem de örgütlenişi açısından. Bu filminden hiç kimse para almıyor. Kolektif yapıyoruz. Ve herkes bu filmin ortağı..."

"Grevin hikayesi nedir?" Ayrıntı vermeden bir kaç cümle ile cevaplıyor Metin Yeğin sorumuzu. "1910'da Bursa'da İpek işçilerinin grevi. Bir genel grev. Bursa'da yaşanan bir genel grev. İpek kadın işçilerinin bir aya yakın süren genel grevi. Tabii ki bir kez daha söylemem gerekiyor ki gerçek öyküden esinlenen kurmaca bir film bizim yaptığımız."

Başka ayrıntı istiyoruz, hikaye istiyoruz filme dair ama alamıyoruz. "Vakti değil hele bir vakti gelsin yine görüşürüz" diyor

"1910'da Bursa'da İpek işçilerinin grevi. Bir genel grev. Bursa'da yaşanan bir genel grev. İpek kadın işçilerinin bir aya yakın süren genel grevi. Tabii ki bir kez daha söylemem gerekiyor ki gerçek öyküden esinlenen kurmaca bir film bizim yaptığımız."

yönetmen. Ve başka bir soru yöneltiyoruz.

“Sizin kurmaca olarak bu ilk filminiz mi?” D filmi yaptım, firar anlatan. 89 Metris firarı... Beş Kadın bir başkası... Beni insanlar parça parça biliyor. Kimi yazar, kimi belgeselci. kimi de ev yaptığını biliyor. Ben devrimciyim. 12 yaşımdan beri bu böyle ve dünyanın değiştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Borges’in bir öyküsünde vardır. Eline bir avuç kum alır ve hava atar çölde. Der ki, ben dünyayı değiştirdim. Biz de bu film ile dünyayı değiştiriyoruz aslında. İyi oyuncularımız var. Pelin Batu, Orhan Alkaya, Tansel Öngel. Başka sürpriz oyuncularımız da var onu söylemiyoruz. Biz dünya çapında iyi bir film yapıyoruz. Bekleyin.”

Peki bekleyelim.

Eskiden bir fabrika olan alanda bir grev filmi çekiyorsunuz. Ne hissettiniz, sorumuza ise: “Türkiye’nin en değerli arazisi, ilk özelleştirilen yerlerden birisi. Teselli bulmaya çalışırsak bir grev filmi çekiyoruz. Grev filmine ev sahipliği yapmış olmasıyla belki de bir intikam alıyoruz. Başka türlü bir film yaptığımızı düşünüyoruz. Örgütleniş biçimiyle, örgütlenmeyi özellikle kullanıyorum tesadüf değil bu kelime, hazırlanış biçimiyle, iş bölümü ve hiyerarşi biçimiyle... Bu platoda birçok film çekiliyor. Elinde kablo taşıyan bir yönetmeni geçin 3. 4. asistan görmezsiniz burada. Hiyerarşi var. Toplumsal hiyerarşinin çok fazla yansıdığı bir yer burası. Biz gerilla film yapıyoruz. Diğer setler düzenli ordular gibiler, generalleri var, komutanları var. Biz ama gerilla tarzı yapıyoruz. Travenyen’in bir sözü var: ‘Tanrı bana deha verdi. Geliştirmem için yoksulluk verdi’ der. Bu tür filmler yapacağımız ilklerden olacak. Daha da gelecek arkası. Senaryo benim. Kaynaklardan, arşivlerden yararlandık. Ama kurmaca özünde. Ermeni işçiler, Rum işçiler var. Bu temel gerçeklik. Bir sürü anlamda başka türlü bir şey yapmaya çalışıyoruz.”

Biz de merakla bekliyoruz filminizi... “Bugün daha fazla bilgi alamayacağız sizden anladığım kadarıyla” diyerek bitirdik söyleşiyi. Biz evimize doğru yola çıkarken Metin

Yeğin de seti toparlamak için arkadaşlarına doğru gidiyordu. Yolları açık olsun... Kadınların ana unsur olduğu bir grevi izlemek hepimize iyi gelecek.

“Aynı sokakları birbirimize değmeden yaşamışız. Şimdi bulduk!”

Önsöz TV için program yapmak amacıyla iletişime geçtik Sibel Öz ile. Ama programının yoğunluğu nedeniyle buluşmayı gerçekleştirmemiz aylarca mümkün olmadı. Sonunda Kadıköy’de bir kafede buluşmak için sözleştik. Konumuz edebiyattı. Sibel Öz’ün son çıkan kitabı ‘En Çok Seni Bekledim’ üzerine sohbet etmeği istedik. Kadıköy’de buluşmak için ben Avcılar’dan o Beykoz’dan çıktık yola... Oturduk güzel bir kafenin bahçesine ve ‘merhaba’ dedik birbirimize... Sonra biz kendimizi 90’lı yıllarda bulduk ve bir daha çıkmadık oradan. Edebiyat üzerine yapacağımız sohbet, aslında bir yazar olarak Sibel’i besleyen ırmaklar ile beni besleyen ırmakların bir denizde buluşması gibi olmuştu. Çoğaldıkça çoğaldık konuşurken. Ve ne kadar tanıdık olduğumuzu anladık. Aynı kuşaktandık. Aynı yollardan aynı amaç için yürümüştük.

Tanışmadan önce öykülerini okuduğumda da hissettiklerim bunlardı aslında. Çünkü Sibel’in öykü evreni bizi buluşturan o ortak değerlerin insanlarıyla doluydu. Sibel’den önce öykülerini ve öykülerinde ete kemiğe bürünen, onun tabiriyle, bizim mahallenin insanlarını sevdim. Bir de en çok Sibel’in öykülerindeki sürprizleri... ‘En Çok Seni Bekledim’ öyküsünde yaşadığım sarsıcı etki hala üzerimde... Öykü ve roman değerlendirmelerim genelde uzun uzun anlatımlara döner. Hani neredeyse sevilmeyen film anlatıcıları vardır ya filmin sonunu söyleyen, bazen kendimi öyle hissederim. Sibel’in öykülerine bunu yapmayacağım çünkü büyüünün bozulmasını istemiyorum. Sibel Öz ile okuyucu arasına bir anlatıcı olarak girmek istemiyorum. En Çok Seni Bekledim ve Serçeler Ölürse üzerine biraz durmak, oradan Yokuş Yukarı İstanbul’a doğru yola çıkmak istiyorum.

En Çok Seni Bekledim, “Unutmanın acımasızlığına hayat dendiğini” bilmeyen çocukların hikayesi... Bir büyüme hikayesi ve büyüdükçe yitirdiklerimize, çocukluğumuza ağıt ve içindeki o çocuğa verdiği sözü aklımdan hiç çıkarmayanlara bir vefa gibi sanki... Ya da bir saygı duruşu gibi...

Serçeler Ölürseniz... 11 öyküden oluşan kitabın beni en çok sarsan öyküsünün de adı... Bu kitapta “Ayaklarım hayallerimdir benim. İstedikleri yere giderler” diyen Lena’yı ve İlyas’ı bulacaksınız. Onlarla birlikte Fırtına Vadisine gideceksiniz. Vildan ile

bir otobüs yolculuğuna çıkacak, terk etmek, terk edememek nedir üzerine düşüneceksiniz. Serçeler Ölürseniz’de Arkadaş Kahvesini, Cihan’ı ve Remzi’yi tanıyacaksınız. Arkadaş kahvesinde kesişen yolların onları nerelere kadar ulaştıracağını göreceksiniz. Remzi’nin sağ elinin serçe parmağına ne olduğunu merak edecek, peşine düşeceksiniz Cihan ile birlikte... Mahallelilerin Komünist dediği Remzi’nin hikayesi... 1979’a yolculuk... Remzi’nin olmayan parmağının sırrına...

Yokuş Yukarı İstanbul... Kan kokuyor kitaplarımız... Paramparça kelimeler... Ankara katliamında yitirdiklerimize saygıyla... Yazar, arkadaşlarımız dediği Erol Ekici ve Tekin Arslan’a ithaf ederek başlıyor İstanbul yolculuğuna... Yatılının Son Günü... Beykoz... Hasan Amca... Onun ortadan kayboluşuyla başlayan serüven Taksim’e Gezi’ye çıkan yol... “İstanbul’un kenarında bir kasabaydık, bizi zorla şehir yapmaya çalışıyorlardı.” Susmak ve fabrikaları yok edilen

Beykoz’a ağıt gibi sözler... “Terk edilmiş eski fabrikalar gibi, Paşabahçe Cam gibi, Beykoz Deri Kundura gibi, Tekel gibi susuyorduk... Bir zamanlar sabahları oluk oluk işçilerin aktığı ölü mahalleler, bir zamanlar neşeyle adımlanmış ıssız yollar gibi susuyorduk. Kapısını bacasını otların, dikenlerin sardığı Şişecam fabrikasının ağladığını, inlediğini duyuyorduk geceleri, uykularımız bölünüyordu. Bir gece de dümdüz ediliyordu Tekel fabrikası, koca moloz bir gece de taşınıyordu. Çocuklarımıza göstermek için fabrikanın molozlarının bile fotoğrafını çekememiş oluyorduk. Kitaplar ilk buhar makinesinin İngiltere’de falanca müzede saklandığını yazıyordu, biz susuyorduk koca fabrikayı bir gecede çalıp götürdüklerini söyleyemediğimiz için. Kalbimiz değil ellerimiz ağrıyordu. Rakıyı şişelere dolduran, o şişeleri imal eden, deriden ülkenin en güzel kundurasını üreten ellerimiz... Babamızı o fabrikalar, gerisi yetimlik, sahipsizlik, gözden çıkarılmışlık... Sonra bir baktık, kitaplardan, filmlerden de çıkmış fabrikalar. Sanki hiç olmamışlar gibi... Arada sırada filmciler geliyor, bizim boş fabrikalarda çekimler yapıyorlardı. Mafyanın gizli kapaklı buluşmaları, çatışmaları bizim fabrikalarda geçiyordu. İşte o zaman içimiz acıyordu, kopuyorduk filmde de şimdiki zamandan da... Uyandıığımızda kendimizi kahvede buluyorduk.”

‘Beton kimin icadıysa toprakta yatmanın derdi yaşlılarımız...’ Betona karşı başlamıştı ağaçlara sarılan insanların isyanı...

Yokuş yukarı Tarlaş’ndan Taksim’e çıkacak, sonra Küçüksu’da geçmişe bir yolculuk yapacak, Kandilli’nin Hakkı Beyi ile tanışacak ve insanın isterse nasıl kendini gizleyebileceğine şaşarak göreceksiniz. Ayrıca kendini kandırmanın gözlerini gerçeğe kapatmanın ne kadar kolay olduğuna tanık olacak, belki de kendinizle yüzleşeceksiniz. Oradan Hasan’ın adımlarıyla yokuş yukarı Gülsuyu’na çıkacaksınız. Gülsuyu’nun yokuşunu bilen bilir, çıkmak zordur ama bir çıktın mı da manzarasına doyum olmaz. Tıpkı 1 Mayıs gibi Fikirtepe gibi, Bayramtepe gibi sarılmıştır her yandan yükselen gökdelen-

lerle... Kentsel dönüşüm adı altında yıkım ve talan planlarının merkezleridir. Aynı zamanda buna karşı verilen mücadelelerin... "Bazen insanlar bir devrimin içine doğarlar, bir yasin, bir isyanın." Hasan Ferit de işte böyle adımlıyor 1 Mayıs'ın, Gülsuyu'nun, Gazi'nin, Armutlu'nun yokuş yukarı yollarını... Dudu anne gözlüyor oğlunun kendine çıkacak yollarını...

Hasan'dan Halil Usta'ya çıkacak yolunuz... Azıcık söğüt gölgesinin dahi çok görüldüğü bir emekçiye... "Hayatta hiçbir şeyin ustası olmamışken, susmanın ustası olmuş" bir kişiye... Sonra bir anneye çıkacak yolunuz, adı Fikriye ama adından önce anneliği hatırlanacak tüm kadınlar gibi... "Erik Hırsızının Gördüğü Düş" ile Trabzonsporlu Koray ile Suruç'a düşecek yolunuz. Oradan yeniden Trabzon'a, yaşlı bir eve, bir koca cami avlusuna götürecektir sizi. Oradan sırt çantasına... Oralıların sevdaluk dedikleri... "Sevdaluk derler bizim buralarda, yüreğini sevdaluk sarmış olanların yoldaşı, yol arkadaşı, yastığı evi işte." Bir annenin oğlundan kalan sevdaluk... İçinden çıkan düşler... Trabzonspor ve bir başka çocuğu mutlu etmek için ayrılan oyuncak ayı... Bir tek annesi anladı onu bir de düş yolcuları... Odamdaki Kavak Ağacı ile Fatma ve Azad'ın öyküsüne çıkacak yolunuz. "Bu öyküdeki kişi ve kurumlar ne yazık ki gerçektir." notu düşünülmüş öyküye... Tıpkı Fatma gibi yanık yaralarından öpmek isteyeceksiniz Azad'ın... Ve "sabun koksa avlu, bahçe kapısına dayalı çalı süpürgesi bile hiçbir şeye mecbur olmamanın kötülük bilmemenin tadını çıkarırsa. Hayat orada öylece dursa..." diyeceksiniz siz de... Günlük otu ile oraya buraya sinmiş kokuları nafile silmeye çalışacaksınız...

Geç bulduk birbirimizi... Ama sanırım bir daha da kaybetmeyeceğiz. Sibel Öz'ü tanımanız dileğiyle...

Daha nice 30 yıllara...

Estetik ve Sanat Dersleri Atölyesinde

olan arkadaşlarımızla birlikte bir dersimizi Cengiz Gündoğdu'dan almak için İnsancıl'a gittik. Her zamanki masasında önu kitaplarla dolu bizi bekler bulduk Cengiz abiyi... Çok ciddi hastalıklarla boğuştu, inatçı bir mücadele verdi, teslim olmadı. Kalktı ve yine başladı derslerine... İlk estetik derslerini Cengiz Gündoğdu'dan almış biri olarak öğrencilerimi onunla tanıştırmak istedim.

90'lı yıllarda "İnsani Gerçekçilik" diyerek yola çıkan ve her yana umut salan İncancı 30. yılında. Bu nedenle gönderdiğimiz mesajı sizinle paylaşıyoruz.

"30 onurlu yıl... Uzun soluklu yürüyüş... Toplumcu sanat için insani gerçekçilik için verilen uzlaşmaz mücadele. Kesintisiz bir kavga... Başta Cengiz abi ve Berrin Taş olmak üzere 30 onurlu yıla emeğini katan tüm yol arkadaşlarımızı selamlıyoruz. Bugün yanınızda olmayı çok istiyorduk ama estetik dersi ile aynı saatte denk geldi. Öğrenci arkadaşlarımız ise ders yapmak istedi. Ben de düşündüm ki Cengiz abi ders ertelemez, onun öğrencisi olan benim de ders ertelemem doğru olmaz. Daha nice 30 yıllara..."

Zorunlu açıklama ve özür: Önsöz'ün 42.Sayısında yer alan Hasat Zamanı'nda adı geçen Madende kitabının yazarı kimi yerlerde Barış Kaya olarak yazılmıştır. Yazar Barış Bulut'tan ve okurlarımızdan bu yanlış nedeniyle özür dileriz.

temade çınar

Beklemek

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Bekletmek statü meselesidir. Herkes herkesi beklemez ya da bekletemez. Bekleyen, beklemeye mecburdur, yoksa kaybeder. Bekletenin zamanı kıymetlidir. Hatta bekleten kıymetlidir. Zamanı kullanma hakkı bekletendedir. Bekletenin birkaç dakikası bekleyenin saatleriyle kıyaslanmaz.

Devlet dairelerindeki sıralarda, aylar sonraya verilen randevularda bekleriz. Bu sürede kaybedilen sağlığın ve maddiyatın lafı olmaz. “Bugün git yarın gel” olağan bir zaman soygunudur. Zaman, alım gücü oranında hızlandırılır.

Banka sırasında beklerken birilerinin girip işini halledip çıkıvermesini yadırgamayız. Hatta bazıları zaten kendisi için çalışan kurumlara gelme zahmetinde bile bulunmaz. Onların işi hallolur. İş “kuyruğu”nda bekleriz, oysa biz beklerken açılan kadro çoktan dolmuştur. Başvurduğumuz işyerinin “sizi ararız”ını beklerken yaklaşan kira ve ödemeler bekleteni hiç mi hiç ilgilendirmez. Bu sistemde beklemek zenginden yoksula doğru giderek artar. Beklemekten doğan zararlar da aynı rütbeyi takip eder. Böylece her geçen gün yoksulların dış sıkarak beklediği zaman katlanarak artar. Yardım, yardım için evrak, evrak için kapılar, kapılarda imzalar mühürler... Halk ekmek sıraları gibi yoksulların beklediği alanlara “kuyruk” denmesi manidardır. Bunca bekleyen insana bakıp da “bu toplum çok tembel, hep bekliyor” diyeni bile

bulursunuz.

Yabancılaşmaya karşı beyin egzersizlerin bu sayısında bekleyenler ve bekletenler üzerine düşünelim istedik.

Bekletenin bekleyenin zamanını kullandığı doğrudur. Bekleten kıymetli ömrünün zamanını etkili bir şekilde kullansın diye geriye kalanlar onun “uygun” zamanına dizilmek için kendi ömürlerinden kıymetsiz zamanlarını anlamsızca harcar. Bir tarafta yaşamı planlı ve eğlenceli bir şekilde sürüp giden birileri, diğer tarafta yaşamının bir kısmını onları bekleyerek geçirenler vardır. Yani sınıfsal bir sorundur “beklemek”.

Araştırmalara göre, bir insan ömrünün “ortalama” bir yılını bekleme halinde harcıyor. Bu sürenin 6 ayı çeşitli kuyruklarda, 27 günü otobüs duraklarında ve 20 haftası da telefonda santral operatörlerinin bağlama işlemleri sırasında tüketiliyor. Beklediğimiz zamanları düşünürsek bu araştırmanın hayli kısıtlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu ortalamanın da her ortalananmış kavram gibi, “gayri safi milli hasıla” gibi bir “ortalama” kavram olduğunu biliyoruz. Biri için yıllık milli gelir on bin lirayı bulmazken biri için yüz milyar olabilir. Yani kişiye göre ortalama bir yıl beklemenin bir ay ile on yıl arasında değiştiğini tahmin etmek zor değil.

Bir egemenlik kurma yöntemidir de bekletmek. Öğrenciler sınıfa öğretmenden önce gelip bekler. Hiç bitmeyen törenlere, er-

kenden gelinip hazırlıklar yapılır, hayli sonra müdür ondan da sonra mühim birinin teşrif etmesi beklenir. Ülkemizde namaz saatinin bile bekletildiği görülmüştür. Bekletme statüsünde en çok bekleten en önde gelendir. İlk gelen de malum, en alttakidir. En önce hizmetçiler, en alt düzeyde erler, en küçük sınıflar gelir.

CIA'nın "etkili sorgulama teknikleri" dediği, "işkence ile konuşturma yöntemleri"nde bekletme önemli bir yer tutuyormuş. Alelade bir gazete bunu ballandırarak anlatıyor. Sizi kendi kendinizi sorgular hale getirmek üzere anlamsızca, belirsizce bekletirmiş. Bush döneminde doktor ve psikanalistlere sorgulama programı kapsamında 81 milyon dolar ödendiğini yazıyorlar. Bu kadar parayı harcadıktan sonra analistler ne diyor? Tehdit et, beklet, baskı yap, beklet, fiziksel işkence yap, beklet... Zweig "Satranç" kitabında, Naziler tarafından bekletilirken, kendi kendine satranç oynayan adamın kişiliğinin nasıl da birbirine rakip iki kişiye dönüştüğünü ne güzel anlatır.

Eşitimiz olan birinin sıramızı almasına ya da buluşmaya on dakika geç kalmasına tepki gösteririz de "yukarıdaki"leri beklemeyi doğal sayarız. Sıradan bir buluşmada bile bekleten görüşmeye hazırlıklı başlar. Kontrolün kendisinde olduğu öğretilmiş,

irade savaşı kazanılmış, bekleyenin sadakati sınanmıştır.

Beklemenin bir başka tüketici yanı, beklerken başka bir şey yapamıyor oluşumuz olsa gerek. Cep telefonları bu işi hayli bir kolaylaştırırsa da zamanımızın ne kadarının çalındığını ancak tahmin ederek bir şeylere bakabiliriz. Sırada bekleyen müşterinin kazanılması üzerine pazarlama teknikleri olduğunu biliyor muydunuz? Kasa sırası beklerken kasaya yakın yerlere daha ayrıntılı, cezbedici, bütçede çok yer tutmadığını düşündüğümüz şeyler yerleştiriliyormuş. Sakız, pil, tırnak makası, hızlı yapıştırıcı, şekerleme, çikolata vb. Konser, tiyatro, özel klinik gibi yerlerin bekleme alanlarındaki reklamlar bize bir sonraki alışverişimizi satmak için fırsatmış. Bekletildiğimiz tüm özel alanlar albenili reklamlar, uyarı afişleri ile dolu. Bekletme sayesinde zamanımızı yeniden yeniden tüketmemiz için kullanılıyor. Ne de olsa biz her yere önceden gitmek ve hazır bulunmak zorundayız. Geç kalmak hep aleyhimizedir. İndirimli ürünü almak için saatler öncesinden gitmeli, bitmeden yakalamalıyız. Emekli maaş sırasında ödemeleri hesaplarken bankamatikte paranın bittiği kişi olmak istemeyiz.

Beklemelerimizin karşılıksız kalmayaacağı her ağızdan tekrarlanır. Erken gelen,

bekleyen, sabreden her fırsatta yüceltilir. Sabreden derviş muradına erer. Evliyalara, dervişlere yakışır bir tavidir sabır, tevekkül, dayanma, katlanma, tahammül. Bu dünyanın acılarına katlanarak, şikâyet etmeden, öbür dünyanın nimetlerine kavuşmak için bekleyen milyonlar var. Zaten o da bir makam değil midir, kapısında sabırla şikâyet etmeden, isyan etmeden beklenen... Sabır duaları, "la havle"ler yetmez olunca, "isyan etmeyin, sabredin" diye hutbe verilir.

Kara treni bekleyene duyduğumuz sempati belki de bundandır. Bekleyenin saçları ağardıkça bizim içimizi bir sıcaklık kaplar, gözlerimiz dolar. Bekletenin buna değer olup olmadığı konu dışıdır. Bekleten duygu her şeyden yücedir. Bekleyenin tükenen ömrünün burada lafı bile olmaz.

Ay başında maaşımızı bekleriz. Gelenin yok olup gideceği bilinir, ama bize bıraktığı birkaç liranın yaratacağı rahatlık bile bir nefestir, bekleriz. İhtiyaçlar hemen alınmaz, herkes sırasını bekler. Bazen de hiç gelmeyeceğini bildiği sırasını... Bir sır gibi saklanır yokluk. Makarnanın yanına bir çeşit daha konulacak olan gün beklenir. Hatırlı bir misafir için borç uğruna serilen sofranın kenarındaki gözler ustalıkla gizlenir. Çocuklardan birinin okumaktan vazgeçmesi, çalışmaya başlaması sessiz bir sızıyla beklenir. Bayramda seyranda birkaç gün önce verilir maaşımız, bir sonraki bekleme süremiz uzadığı için kaygılanarak, buruk bir sevinçle bakarız erken gelenden kalana. Geç verilse de eksik verilse de, her yerden sıkıştıran borçların baskısıyla yine de mecburen bekleriz, ağlayan patronun yeni cipinden inip müjdeymişçesine vereceği ödeme haberini.

İş yerindeki her türlü hakarete, baskıya, haksızlığa işsiz kalma kaygısıyla susarak, dişimizi sıkarak, yumruğumuzu havaya savurarak bekleriz. Sanki her şey bir gün kendiliğinden değişecekmiş gibidir bu toplu bekleyiş. Birileri gelip bizi kurtaracakmış gibi... Birilerinin bir şeyler yapmasını, bir şey başlatmasını, haklarımızı söküp almasını bekleriz. Çoğu zaman, kaybederse, kaybeden

tarafıta olmamak için sonuç alıncaya kadar onu yalnız bırakarak bekleriz. Onun gibi olmadığımızı kendimizi inandırarak kurtuluruz sorumluluktan. Hepimiz biliriz bu toplumsal sırrı; elinde kozu olan, gücü olan bekletmeye muktedir olandır. İtiraz eden, yıllarca mahkeme kapısında tabii ki bir de işsizlik kuyruğunda bekler... Ne mahkeme kapısında beklenecek yıllar ne işsiz kalınabilecek bir ay ne de bunları karşılayacak olanak vardır oysa. Sadece birbirine kaygıyla, öfkeyle, sorarak bakan gözler vardır.

Beklemelisiniz... Bekleten sorun yaşayabilir, krizde olabilir, öfkeli olabilir, kötü huylu olabilir, sizi sınıyor olabilir ama beklemelisiniz. Kadının kendisini öldüreceğini bildiği eşinin bir gün değişeceği umuduyla, daralan duvarlarını beklediği gibi beklemelisiniz! Her gün eziyet gören çocuğun büyümeyi beklediği gibi beklemelisiniz. Hayatını tüketmiş yalnız bir yaşlının ölümü beklediği gibi beklemelisiniz. Arkadaşı işten atıldığı ya da yanı başında öldüğünde başını öne eğip işine devam eden işçi gibi beklemelisiniz... KPSS sonucunuz dereceye girse bile

sizin işinize çoktan yerleştirilmiş sıfır puanlıları bildiğiniz halde kadrolu bir işe girme hayaliyle beklemelisiniz. Bütün varlığınızı ve geleceğinizi yatırdığınız kurslar, sertifikalar, belgeler, diplomalar yoksulluğunuzu katlar-ken bir torpil bulsam diye kalıptan kalıba girip beklemelisiniz. Bu sistemin bize verip vereceği her şey bundan ibaret.

Bizim sabrımızın tükendiği anda sabırlı olmamız gerektiğini söyleyenler, kendi tahammül sınırına, çıkarlarına göre hareket etmemizi isterler. Çünkü "bekleyin" diyenler henüz hazır değildir, bizim harekete geçmemiz onların çıkarlarını tehdit edebilir. Erken hareket edersek "sabırsız, temkinsiz, maceraperest" olmakla; geç kalırsak "çekince göstermekle, korkaklıkla, tembellikle, pasiflikle" suçlanırsınız. Bizim yaşadığımız öfkenin, tahammülün, kaybettiğimiz hayatlarımızın sınırını mı, bunların kıymeti harbiyesi yoktur.

Bütün bu kabullenişler, hayatın değersizce akıp gidişleri kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Her ev, sabretmemizi söyleyen "büyükler"le dolu. Kendiliğinden geçip gitmeyecek ya da Hollywood filmlerinden bir süper kahraman gelip bizi kurtarmayacak. Zamanı da her şey gibi bizden çalanlar kendi değerli ve çoğalan ömürlerinden seve seve bize armağan etmeyecekler.

Neden hizmet edenlerinin ömründen kullanarak kendilerine bol bol zaman kazandıran bu güzel hayattan vazgeçsinler ki... Bir şeylerin daha iyiye değişeceğini beklerken umudunu kaybedip, kendi elleriyle yaşamlarına son verip aramızdan ayrılanlarımız var. Beklediğimiz her saniye yoksulluktan, kanserden, çalışırken ölenlerle ya da birbirini öldürenlerle eksiliyoruz. İşten atılıp yaşamdan kovulanlarla, kendini yaşamın dışına atan, çürüyen, yozlaşanlarla eksiliyoruz.

Nasıl kurtulunur bu cendereden? Nasıl olur da her insanın zamanı, sağlığı, ömrü, tahammülü diğeriyle eşit olur? Kimsenin kimseni beklemek zorunda kalmadığı, hakkı olanı almak için dişini sıkıp, öfkesiyle kendini yiyip bitirmediği, ömrünü tüketmediği bir dünya mümkün mü? Hayallerin gerçekleşmesi için umutsuzca beklenmeyen, hayallere yürünen bir hayat mümkün mü? Bir bilimsel buluşun başında sonuçlarını beklemek, sanat eserinin ortaya çıkışını, bir çocuğun her yönden donanarak gelişimini, heyecanlı bir buluşmayı beklemek olsa hayat.

Sabırsızlık zamanına gelmiş dayanmış bir toplumun "Yeni Gezi"yi gözlediğini duyuyoruz her bir yerden. Onlarca ülkeden, çalınan zamanlarını geri almak için harekete geçen milyonları umutla izliyoruz. Sıranın bize de geleceğini bilerek, sabırsızlıklarımızı, heyecanımızı, öfkemizi biriktirerek ve yeni yollar öğrenerek bekliyoruz.

Bu bekleme halini oturduğu yerden sövenlerin sözleri, sesleri tırmalıyor kulaklarımızı... Sosyal medyayı açtığımız anda, belli ki saatlerini orada geçiren ve sınırları aşan her habere burun kıvrıyan, binlerce çok bilen insanın "bu toplumdan bir şey olmaz"larıyla karşılaşılıyor. Onlar da bekleyene köpürerek, aslında beklemeyi kutsayarak bekliyorlar...

Peki ama beklemeyelim de ne yapalım? Bu yazının sınırlarını aşıp daha fazlasını üretebilenlerimiz olacaktır. Düşünelim...

Beklemenin, sabrın, tahammülün, dişini sıkmanın yüceltilmesine bir son verelim. Bizim sabrımızı sınırlayanların, her saati kâr sayan patronların ömrünü uzatmak için çalıştıklarını hatırlayalım.

Bataklığın bir kanal açılınca nasıl da verimli topraklara dönüşeceğini anımsayıp

Kadının kendisini öldüreceğini bildiği eşinin bir gün değişeceği umuduyla, daralan duvarlarını beklediği gibi beklemelisiniz! Her gün eziyet gören çocuğun büyümeyi beklediği gibi beklemelisiniz. Hayatını tüketmiş yalnız bir yaşlının ölümü beklediği gibi beklemelisiniz. Arkadaşı işten atıldığında ya da yanı başında öldüğünde başını öne eğip işine devam eden işçi gibi beklemelisiniz...

küçük bir kanal açalım. Kendimize acıma, çaresizlik, umutsuzluk ve tembellik bizim bataklığımız. Bize bunları aşılardan hayattımızdan kovalım. Ufacık bir hareketin domino etkisini, kurtarıcılığını önemseyelim.

Bütün zamanımızı işgal eden, bizden yeniden yeniden kazanan kapitalizmin çaldığı zamanlarımızı gözden geçirelim. Okey masaları, bilgisayar, telefon oyunları, uzun alışveriş zamanları, dedikodular, diziler, maçlar... Biz bunlarla meşgulken uyuşturulan, çürütülen hayatlarımızı ve çocuklarımızın geleceklerini gösterelim, gösterelim.

İntihar edenlere üzölmeye, kahretmeye, sosyal medyada paylaşıp görevini yerine getirmiş olmanın rahatlığına son verelim. İnsanların ellerinden tutup yaşama, mücadeleye bağlayalım. Belki de o kişi bizim yan komşumuz, iş arkadaşımız ya da kardeşimizdir. Yalnızlaşmaya, yabancılaşmaya, yozlaşmaya izin vermeyelim.

Hollywood filmlerinin etkisinden kendimizi kurtaralım. Kurtarıcı gelmeyecek! Beklemekten vazgeçelim... Kurtarıcı bizim içimizdeki "hayır, istemiyorum, yapmayacağım, bu haksızlık" diyen birisi varsa odur. Ona sıkı sıkıya kenetlenelim. Onu yalnız bırakıp geleceğimizi çakallara kaptırmayalım.

Kendimize ve çevremize güzel günlerin hayalini kurmaya, planını ve hazırlığını yapmaya olanak ve zaman kazandıralım.

Ve güzel günleri bekletmeyelim...

Beklersin...

Birisi sana mektup gönderirse, postaneye verdikten sonra üç gün içinde postacı adresine getirir ve mektup eline geçmiş olur. Fakat zindanda bu işlemlere başka bir süreç daha eklenir. Postacı mektubu getirdiğinde okuma memuru alır, mektubu derhal okusa bile sana hemen teslim etmez. Mutlaka bir süre bekletip öyle verir. Nedenini kimse bilmez. Beklersin.

Günlük gazeteleri sabahın ilk saatlerinde gidip bayiden alabilirsin. Zindanda saat on ikiden önce eline geçmez. Gün ortasına kadar beklersin.

Aylık dergiler ayın 15'i olmadan sana verilmmez. 15 günlük mecmuaların 45 gün sonra verilmesi normaldir. Beklersin.

Haftanın iki günü revire çıkabilirsin. Doktor muayenesi ya da ilaç temini için bu iki günden birinin gelmesini beklersin.

Diş hekimi haftada bir gün gelir, cuma günü. Eğer cuma günü mesai saati bittikten sonra dışın ağrıyaya başlamışsa bu ağrıya katlanarak bir hafta beklersin.

Revirde uygulanamayacak bir tedavi gerekiyorsa hastaneye sevk yapılır. Bu sevk gerçekleşmesi için haftalarca, bazen aylarca beklersin.

Savcılık, mahkeme ya da resmî kurumlarla yaptığın yazışmaların sonuçlarını öyle hemen alamazsın, beklersin.

Her ihtiyaç duyduğunda temizlik ya da banyo yapamazsın, sıcak su gününü beklersin.

Bir elektrik ya da su tesisatı arızası olursa, onarılması için dilekçe yazar, beklersin.

Herhangi bir eşyaya ihtiyacın olduğunda gidip alışveriş yapamazsın. Haftada bir defa dilekçe yazar, kantin gününü beklersin.

Arkadaşlarını, aileni istediğin zaman göremezsın, görüş gününü beklersin. Ailenle telefonla görüşme gününde 10 dakika konuşmayı beklersin.

Duvarlar yüksektir. Güneş ışığı kışın zemine kadar inemez. Gün ışığına değmek için baharı beklersin.

Zindanın yıkılmasını beklersin.

Kırıklar Zindanımdan

a. asya

Teleskop

“Klasik müzikte, klasik ve romantik dönemlerin en büyük ve müzik tarihinin en tanınmış bestecilerinden Alman Ludwig Van Beethoven’in, bitiremeden hayata gözlerini yumduğu 10. Senfonisi yapay zekâ tarafından tamamlanacak.”

Bu haber bana bir gün önce katıldığım zamlara karşı yapılan mitingi düşündürdü. Devrimci kurumların, sendikaların, oraya gelen örgütlü örgütsüz insanların tek sorununun zamlar olmadığı ortadaydı. Yine de “Bu krizin faturasını biz ödemeyeceğiz” pankartlarını görmek beni şaşırtmıştı doğrusu çünkü kapımızda bir sabah buluverdiğimiz faturalarla, iletişim, ulaşım, gıda giderlerimizdeki kalemlerin artışıyla biz bu krizin faturasını yalnızca ekonomik olarak değil ruhsal yıpranmalarla, toplu intiharlarla, işsizlikle, yoksunlukla her gün yeniden ve yeniden ödüyoruz.

Robotik teknolojinin hızla insanların çalışma alanlarında yer edindiklerini okuyorduk fakat yarım kalmış bir sanat eserini sanatkarın gidebileceği melodik armonik yürüyüşleri hesap ederek tamamlamak ulaştığımız yüksek düzeyi gösteriyor. Buna karşın milyonlarca yoksul emekçi bırakın yetenekleri doğrultusunda kendisini geliştirmeyi ay sonunu nasıl getireceğini bile düşünemez durumda. Bu korkunç uçurum toplumda elbette bir kültürel çatışmayı da getiriyor.

İnsanlara soruyoruz: "Nasıl yaşamak istiyorsunuz?" diye. Aldığımız cevap yaşam koşullarımızdan farksız değil. Bütçelerindeki daralma, bakış açısında bir darlaşmayı getirmiş. İnsanların hayal kurma güçleri, inançları, gerçekliğin duvarına toslamış ve yıkılmış. Hayal kuramayan insanların çılgılığı değil midir intiharlar ya da kurduğu hayallere ulaşamamanın?...

Şimdi size, ateş böceği gibi karanlıkta parıldayan birinden bahsedeceğim; Volkan'dan. 11 yaşında ve bugüne kadar tanıdığım herkesten farklı bir çocuk. Kısa boylu pırasa saçlı, dingin bir yapısı vardı. Yaşıtlarıyla ilişkilerinde uyumlu, evde "sorun çıkarmayan" bir çocuktur. Derslerindeki başarısına şaşırdı zira onu ders çalışırken gören kimse olmamıştı.

Volkan, yoksul semtlerinde sokağa bakan bir binanın 2. katında, tek başına yaşamın zorluklarına karşı mücadele eden bir annenin kanatları altında büyüyordu. Annesi işten döndüğünde yorgun elleriyle mutfığa girerek yemek hazırlardı. Gece geç saate kadar ev sorunlarıyla ilgilenirdi. Tütün sarar ve uyur, sabahları ise yorgun bedeniyle işe giderdi...

Akşam olup da annesi eve geldiğinde Volkan hemen atılır, "anne telefonunu ver-sene" diye defalarca söylenirdi. Telefon tekrar anneye geçtiğinde yeni bir kavga fitili ateşlenirdi. Annesinin tüm uyarılarına rağmen internete girmişti.

Kötü bir şey yapmışçasına çocuğuna, hemen ardından bana bakar ve eklerdi: "Bu çocukla ne yapacağım bilmiyorum. Ayın ortasında internetimi bitiriyor. Benden habersiz telefonumu alıyor ve uzay belgeselleri izliyor." Çocukça şeyler için internet kullan-

dığını düşünürken uzay belgeselleri izlediğini duymak beni şaşırtıyor. Annesi de bunu anlamış olacak ki tebessüm ederek ekliyor: "Bilim insanı olmak istediğini söylüyor." Bunu ilk duyduğumda şaşkınca yüzüne baktım ve daha fazla saygı duydum. Çocuktan ve ufku çok genişti. Göğe bakar ve yaşlıları telefon isterken, o telefon parasıyla alınacak bir teleskopu her şeyden çok isterdi.

Ona şunları söylemek isterdim: Çocuğum, genç adam! Sen ki ufkunun derinliğinden evrene açılıyorsun. Sakin kişiliğin, ağırbaşlılığınla, sen, yaşlılarının arasında parıldıyorsun. Büyüyeceksin çocuğum; hayal kırıklıkları, yoksulluk ve yoksullukla. Liseden sonra okumayacak, fabrika işe başlayacak-

sın: "Ben artık büyüdüm, anacığım dinlensin" diyeceksin. Yahut üniversite okuyacak ama ekonomik kaygılarla "garantili" bir meslek seçmek zorunda kalacaksın. Köreleceksin küçüğüm. Gökyüzündeki yıldızları değil asfalttaki taşları sayacaksın. Teleskoba değil kiraya ödeyeceksin son parayı. Ve eşin belki de ufkunun derinliğini değil cebinin derinliğini merak eden bir kadın olacak. "Evlendin madem bir de çocuk yap" diyecek ve geçim sıkıntısını ikiye katlayacaklar. Evet çocuk, büyüdüğünde mutsuzlukla küçülecek, kamburlaşacaksın.

Bakma gözlerime öyle mahzun. Yok mu bunun bir çözümü diye sarılma kollarıma. Gök bilimci olmak istiyorsun biliyorum ve bunu başarabileceğini. Bir gün gelecek genç dostum; emeğin iktidarını kuraçayız ve sen o toplumun azarlanıp öteleneni değil yöneteni olacaksın...

Bakma gözlerime öyle mahzun. Yok mu bunun bir çözümü diye sarılma kollarıma. Gök bilimci olmak istiyorsun biliyorum ve bunu başarabileceğini. Bir gün gelecek genç dostum; emeğin iktidarını kuraçayız ve sen o toplumun azarlanıp öteleneni değil yöneteni olacaksın...

**İnsanlara soruyoruz:
"Nasıl yaşamak istiyorsunuz?"
diye. Aldığımız cevap yaşam
koşullarımızdan farksız değil.
Bütçelerindeki daralma, bakış açısında
bir darlaşmayı getirmiş. İnsanların
hayal kurma güçleri, inançları,
gerçekliğin duvarına toslamış ve
yıkılmış. Hayal kuramayan insanların
çılgılığı değil midir intiharlar ya da
kurduğu hayallere
ulaşamamanın?...**

gularaş

*Acırım günleri hep aynı
Tasası bitmez insanlara*

*Onlar ki
Bir türkünün coşkusunda yitirmemiştir kendilerini
Bir eylemin ritmik adımlarında titrememiştir yürekleri
Bir sloganı hep bir ağızdan söylememiştir dilleri
Bölüşmemiştir bir ekmeği çıkarsızca
Yoldaşça sevmemiştir kimsecikleri
Gözleri ııldamamıştır birinin gözlerinde
Tutkuyla bağlanmamışlardır hiçbir kavgaya*

*Acırım günleri hep aynı
Tasası bitmez insanlara
Dünyanın en büyük duygusundan mahrumdurlar
Kendi yaşamlarının ötesini göremezler
Kaygılarını ortak kaygının yanına koyamazlar
Yalnız ve tasalı günlerini
Sadece kendileri için kurarlar*

demet demeter

Şili'den Esintiler

Faşizm ve gericilik toplumsal ayaklanmalarda yer alan sanata ve sanatçıya tarihin her döneminde saldırmıştır. Bu saldırılar günümüzdeki ayaklanmalarda da sürüyor.

Sermaye sınıfının, gericiliğin; kadın sanatçılara yönelik saldırıları, daha bir vahşi ve azgıncadır. İşte Şili'de olduğu gibi...

Şili'de 1973'te gerçekleşen askeri darbe sırasında devrimci sanatçı Victor Jara bir stad-yumda işkence ile katledilerek öldürülmüştü. Gitarını çalamasın diye önce parmakları kırıldı, sonra bilekleri... Yine susturamadılar Victor Jara'yı; o, Venceremos'u söyleyerek devam etti müziğine... Ta ki öldürülene kadar...

1973'te Şili'nin faşist diktatörü Pinochet, Victor Jara'ya faşizme karşı müziğiyle, gitariyle halkının yanında yer aldığı için işkenceyle katlederek öldürtmüştü generallerine...

Şimdi de (2019 Ekim'inde) Daniela... Genç bir pantomim sanatçısı... 6 Ekim'de toplu taşıma ücretlerine yapılan zam ile başlayan eylemler ülke geneline yayıldı. Protestolar sırasında gözaltına alınan pantomim sanatçısı Daniela Carrasco işkenceyle ve tecavüzle katledilerek öldürüldü...

Daniela, Şili'de ayaklanmanın sembolü haline geldi. Daniela Carrasco; La Mimo oldu... Tüm dünyada kadınlar sokakları doldurdular... Şili'den genç bir pantomim sanatçısından yayılan esintilerle, kendi özgürlük danslarını yaptılar... Ve yine saldırıya uğradılar birçok yerde.

Burjuvazi dünyanın neresinde olursa olsun sanatın dilinden, gücünden korktu. Korktukça saldırdı... Burjuvazi saldırdıkça, çoğaldı sokaklarda kadınların, Daniela'nın; işçi ve emekçi halkların, Victor Jara'nın isyanı... Ayaklandılar, kitlelerle birlikte... Sokakları doldurdular... Şili'nin bütün sokaklarında Victor Jara'nın ezgileri yankılandı...

Gitarlarıyla, sanatlarıyla, boyalı yüzleriyle gericiliğe, sermayeye, faşizme karşı yükselttiler ezgilerini, başladılar, sokaklarda dans etmeye... Dünyanın neresinde olursa olsun gericiliğin karşısına dikildiler...

Devlete, polise meydan okudular...

"İşkenceci sensin... / Katil sen..."

Nasıl ki Viktor Jara'yı katlederek yok ettiğini sananlar, yıllar sonra, onun şarkılarıyla isyana duran ve gitarlarıyla sokakları dolduran kitleler karşısında korkuya kapıldıysa ve sosyalist devrimci Jara isyanın sembolü olduysa; sanatıyla protestolarda yerini alan La Mimo, Daniela da ayaklanmanın sembolü oldu. Kadınların isyan çığlığı oldu... Yayıldı büyük bir fı-sıltıyla kulaktan kulağa...

Tüm dünyanın sokaklarında bizim sloganlarımız yankılandı...

Bizim haykırışlarımız, danslarla bir rüzgâr olup yayıldı yeryüzüne... Yüzleri boyalı kadınlar bütün eylem alanlarına taşındılar Daniela'yı...

"Ölen kim aslında

Yaşayan kim!"

...

"Yaşayan kimdir gerçekte

ölen kim

yaşarken bile tükenenler mi"

ruhan mavruk

Bir Mülteci Öyküsü

enginlerinden bıktıp
karaya çıktı bir gün deniz
balinalar aç gözlü
deniz kızları kıskançtı
dereciği de gelmez olmuştu günlerdir
ölü evinde yanan mumdu sanki yüreği

sevindi yoksul balıkçı
bir gelin taci oluşturup başına
duvara astı
üşümüştür bu diye ocağı da yaktı üstelik

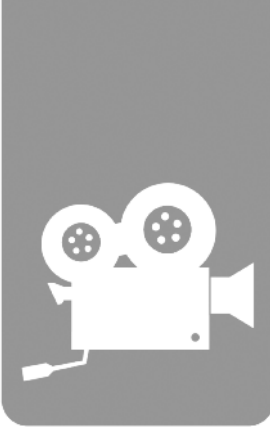
akşamlar tutar elinden
gezdirirdi leylak kokulu yollarında
mutsuz mülteci bir rüyanın...

meyve bahçesinde yakamoz
ocak başında gül ağacı

deniz bu buruştu, soldu
çekildi kanı

şimdi anımsadıkça
açıklarda kopan fırtınaları,
deniz kızlarıyla yunusların dansını
hatta çılgınlıklarını boğulan balıkçıların
uyanıyor içindeki çılgın çocuk
-dalmış ocak başlarında hata uykuya-

lanetler savuruyor şimdi o deniz
kendisini karaya çıkartan korkuya.

çetin deniz

Parazit: Taş, Koku ve Hamam Böcekleri

“Şimdi burada yaşamıyor muyuz? Oturma odasında oturmuş içkimizi içiyoruz.”

“Doğru, şimdi burada yaşıyoruz. Ama Bay Park’ın şu an kapıdan girdiğini düşünün. O zaman ne yaparız? Hamam böceği gibi kaçır ve saklanırız. Hani bizim evde ışıkları açınca hamam böcekleri hemen kaçacak delik arıyor ya, işte biz de öyle yaparız.”

Yoksul ailenin babası Bay Kim’in sözleri ilk söz. İkinci söz ise onun yoksul karısının.

Taş Metaforu

Yukarıdaki diyaloga tekrar döneceğiz. Ancak ilk olarak taş metaforuna değinmek istiyorum. Filmin başında yoksul ailenin oğlu Ki-woo’nun arkadaşı Min isimli genç, onları eve ziyarete gelir. “Kim ailesinin” serüvenini başlatmaya geliyordur elindeki taşla. Taşın tam bir adı yoktur. Min’in dedesi koleksiyon yaparmış bu taşlardan. Bu taşların ona sahip olan aileye zenginlik getireceğine inanmış. Bu sebeple yoksul aileye bir tane bu taşlardan yollamış. Bu taşlara da mucize taşı diyormuş.

Taş, ailenin eline geçer geçmez gerçekten de yoksul ailenin işleri yoluna girmeye başlar. Evin genç oğlu Ki-woo arkadaşı Min’in referansı ile zengin Park ailesinin evinde İngilizce kurs verme işi bulur. Bay Park’ın kızına İngilizce dersi verecektir. Genç oğlan üniversite okuduğunu söyler ama as-

lında yalan söylüyordur.

Hemen ertesi günü yoksul ailenin genç kızı Ki-jung da zengin ailenin evinde işe girer. Zengin “Park ailesinin” küçük yaşta hiperaktif ve şizofren oğluna sanat psikolojisi ve resim dersi verecektir. Genç kız kendini ünlü bir resim öğretmeni olarak tanıtır ama yalan söylüyordur.

Kısa süre sonra yoksul ailenin babası Bay Kim de zengin ailenin şoförü olur. Akabinde yoksul ailenin annesi zengin aileye hizmetçi olarak gelir. Bay Kim, kendini otuz yıllık şoför olarak tanıtır ama bu da yalandır.

Tüm bu macera Min’in dedesinin gönderdiği taş ile başlar. Taş burada kullanılan bir metafordur aslında. Çünkü bu taş yoksul aileye her ne kadar başta zenginlik getirdiyse de filmin sonunda yoksul ailenin genç oğlunun başının yarıldığı taş yine bu taş olacaktır.

Sel sahnesini hatırlayalım. Yoksul ailenin evini sel basar. Ki-woo evden sadece bu taşı alır yanına. Sele gömülmüş evden aldığı tek şeydir bu taş. Geceyi spor salonunda diğer sel mağdurlarıyla geçirirler. Ki-woo orada taşa sarılarak uyur. Amacı, zengin evin sığınağında bulunan adamı öldürmektir o taşla. Ancak sığınağa girdiğinde taş elinden yuvarlanır ve taşı ele geçiren sığınaktaki adam onun başını bu taşla yaracaktır. Zaten başının yarıldığı sahne de zengin ailedeki ka-

riyerlerinin sonudur. Yani taşın hikayesi de onlarla son bulur.

Hamam Böcekleri

Birçok sahnede hamam böceği vurgusu sıkça ve açıkça yapılıyor; ancak size bahsetmek istediğim iki sahne var ki en incelikli ve etkili vurgunun yapıldığı yerler.

İlki, sığınaktaki adamın karısıyla birlikte sığınaktan çıktığı sahne. Şöyle ki; Park ailesi kampa gitmiştir ve Kim ailesi de onların evinde içki masası kurmuş eğlenmektedir. Dışarıda müthiş bir yağmur vardır ve kapı çalar. Gelen, eski hizmetçidir. Eve girer. Sığınağa iner ve kocasına süt ve muz götürür. Sığınaktaki adamdan ilk kez haberdar oluruz böylelikle. Sığınakta bir süre itiş kakış olur ve sığınaktaki adam karısının sayesinde sığınaktan yukarı çıkar.

İşte tam da buradaki sahne tam bir hamam böceği sahnesidir. Adam, iki eli ve iki ayağı üzerinde yavaş yavaş ve tedirgince merdivenleri tırmanır ve yukarı çıkar. Delikten çıkan ve ışığa yürüyen hamam böceği tedirginliği vardır üzerinde.

Diğer sahne ise Park ailesinin kamp iptal olunca eve geri gelip içeri girdikleri ilk sahnedir. Park ailesinin eve geri geleceğini duyan Kim ailesi koştura koştura evi toparlar. Park ailesi eve girer ve koridorun ışığı yanar. Tam bu anda, koridorun ışığı yandığı gibi yoksul ailenin genç kızı Jessica (Kİ-jung) kendini en yakın deliğe atar. Oturma oda-

sında masaların altında bir boşluk vardır ve koridor ışığı yandığı gibi Jessica bu boşluğa girer. Tıpkı ışığı gören bir hamam böceği gibi en yakın deliğe girer. Büyüleyici bir gerçeklikte bu iki sahne.

Hamam böceği metaforu filmin ruhuna da hakimdir. Evin sığınağında yaşayan adam da Kim ailesi için bir hamam böceğidir mesele. Hamam böceğini düşünürsek varlığından haberdar olmadığımız sürece bizi huzursuz etmeyen bir canlıdır. Ancak odamızda olduğunu bildiğimiz bir tane hamam böceği tüm gece uykumuzu kaçırabilir. Bizi huzursuz eder. Onun varlığını bilmek huzursuzluk sebebi olur. İşte tam da bu noktada sığınaktaki adamdan haberi olmayan Kim ailesinin huzuru film boyunca yerindeydi. Hatta bunu Park ailesinin evinde içki içerek kutlamaktaydılar. Ancak eski hizmetçinin gelmesiyle sığınaktan haberlerinin olması bir oldu. Sığınaktaki adamın varlığı onlar için bir hamam böceği huzursuzluğuna dönüştü. Sığınakta bağlı kalsa da onun orada olduğunu bilmek huzursuzluk sebebiydi.

Yoksul genç Ki-woo'nun filmin sonlarında elindeki taşla sığınağa girmesi aslında hamam böceğini ezmek istemesinden başka nedir ki? Ama hamam böceği daha hızlı davranır ve elinden kaçır.

Koku

Taş ve hamam böceğinin aksine koku bir metafor değildir filmde. Bir gerçekliktir.

Park bu kokuyu karısına anlatır: “Arabanın içine yayılan o kokuyu nasıl tarif etsem ki? Turp kokusu desem...Yok değil. Bezi kaynatıldığına çıkan koku var ya, işte öyle kokuyor. Ama o koku yok mu? Ta arka koltuğa kadar geliyor. O kokuyu bazen metroda da alıyorsunuz.” Bu sözleri karısına evin salonunda söyler ve kokunun sahibi Bay Kim tüm bunları duyar. Kazağını burnuna getirir ve kendini koklar. Sarsılmış durumdadır.

Bay Kim’in işlediği cinayeti de koku tetikler. Doğum günü saldırısı sırasında

Kim’in elinde kızı Ki-jung vardır ve kalbinden bıçak yarası almıştır. Bay Kim kendini kaybetmiş durumdadır. Zaten dün geceki sel sırasında tüm ev eşyaları lağım sularında kalmıştır ve tüm varını yitirmiştir. Onun üstüne bir de kızı elleri arasında ölmektedir. Oğlunu görür sonra karşıda. Kafası yarılmış ve kan kaybindan ölmek üzeredir o da. Tam bu esnada Bay Park ondan arabasının anahtarını ister. Bay Park’ın amacı kendi ailesini arabayla olay ye-

rinden uzaklaştırmaktır. Kim’in ailesi ise kan kaybindan ölmek üzeredir. Bay Kim cinnet halindedir. Park’a araba anahtarını sallar ama anahtar yere düşer. Sığınaktaki adamın yanına düşer tam da. O adam da yerde ağır yaralı halde yatmaktadır. Park, anahtarı almak için eğilir ve daha önceden karısına bahsettiği ve öğrendiği kokunun en şiddetlisini solur. Sığınaktaki adamın ağır kokusudur bu. Park’ın midesi bulanır ve kusacak gibi olur. Bu mide bulantısına şahit olan Kim, artık cinnet halinin doruğuna ulaşır ve elindeki bıçağı Park’a saplayıp onu öldürür.

Yazının en tartışmaya değer kısmı burası benim için. Zira filmin de en tartışmaya değer kısmı burası bence.

Filmin başından beri yoksul aile tarafından zengin aileye karşı en ufak bir nefret yok. Hatta kendi aralarındaki sohbetlerde Park ailesinin çok saf ancak çok iyi insanlar olduklarını söyleyip duruyorlar. Sığınaktaki adamın da Bay Park’a karşı minnet duygusu içinde olduğunu hatırlayalım. Park ailesinin saflığını da belki burada kısaca da olsa konuşmak gerek. Sonra cinayet konusuna döneriz yine.

Zengin aile gerçekten çok saf. Yoksul aile ise çok yırtık ve zeki. Sığınaktaki bir sahneyi hatırlayalım. Eski hizmetçi sığınak hakkında bildiklerini anlatıyordur Kim ailesine: “Birçok zengin evinde Kuzey Kore saldırırsa ya da alacaklılar kapıya dayanırsa diye bu tarz sığınaklar var. Eski ev sahibi bu sığınaklardan utanç duyuyor diye Bay Park’a evi satarken bahsetmemiş.” Zenginlerin evi güvenlik konusunda yoksulların evinden daha korunaklı. Zira canları daha değerli. Kaybedecek şeyleri de daha fazla. Dünya savaşı çıksa sığınakları dahi var.

Zengin ailenin ev hanımı oldukça saf mesela. Güvenli kapılar ardında yaşamaya alışmış belki de. Gerçek hayatla teması çok az. Evleri onların dünyaları olmuş. Bu sebeple gerçek dünyayla ve dünya sorunlarıyla temasları sınırlı. Akli ve algısı da sınırlı kalmış. Uyanık bir kadın değil. Yoksul aileyi düşünürsek onların durumu da tam tersi. Hayatın çıplak gerçeğiyle yüz yüzedirler:

açlık, yoksulluk, geleceksizlik. Tüm bu gerçekler onları sivriltilmiştir. Yoksulluk ve zenginlik her iki ailenin de yaşam tarzını ve zekasını belirlemiştir.

Cinayet konusuna gelip yazıyı sonlandıralım. Bay Kim, Park'ı iyi biri olarak görse de öldürüyor. Peki neden? Koku yüzünden burnunu kapattı diye mi? İyi de herkes koku yüzünden burnunu kapatır, öyle değil mi?

Yoksul baba Kim'in geçirdiği "son bir güne" bakalım. Bir gün önceye kadar her şey yolunda. Gece sığınakta bir adamın olduğunu öğreniyor ve onunla didişiyor. Park ailesi kamp planları nehir taşmasından dolayı iptal olduğundan ani ve habersiz dönüş yapıyor. Gece odada saklanırken Park'ın koku hakkındaki serzenişlerini duyuyor ve uzandığı delikte sarsılıyor. Oğlu ve kızı ile Park'ın evinden kaçıp kendi evlerine gidiyorlar ve evi sel alıp götürmüş şekilde buluyor. Geceyi spor salonunda düşkünlerle geçiriyor. Sabah tekrardan işe gidiyor ve Park ailesi çocuğun doğum gününü kutlamak için plan yapmaktadır ve çok mutlulardır.

Düşünün ki yüzlerce insan geceyi kapalı spor salonunda geçirmiş ve ertesi günü gördüğü Park ailesi ve zengin misafirleri dünyadan habersiz bir şekilde oldukça mutlulardır. Kendisi ise dün gecedeki dolaylı kuf ve lağım kokuyordur. Bu koku onun için yoksulluğun ve çaresizliğin kokusudur. Park'ın koku karşısında burnunu kapatması, yoksulluğun kokusuna karşı iğrenmesidir bir bakıma. Bay Kim, kendi gibi yoksulların kokusunu savunmuştur o cinnet halinde. Bu koku kendi gibilerin çaresizlik kokusudur. Bu koku karşısında iğrenen insan dün geceki felaketten habersiz, çocuğunun partisini yapmakta ve yoksulları umursamamaktadır bile. Hem umursanmayan hem de kokusundan dahi rahatsızlık duyulan yoksulluk adına bu cinayeti işler Kim. Park burnunu kapatır, Kim ise gözünü karartır. Elinden malı, mülkü ve çocukları giden Bay Kim, dün geceki selden perişan düşmüş insanlar adına bir şey yapmıştır kendince.

Aklıma Germinal kitabındaki yoksul bir yaşlı dedenin işlediği cinayet geliyor.

İsimlerini hatırlamıyorum şu an ama çok benzer bir olay var orada da. Yoksul yaşlı bir dede zengin ve soylu bir kızı elleriyle boğuyor. Kız iyi bir insandır ancak soyluluğu temsil ettiği için ve ailesinin yoksullara karşı çok zararı dokunduğu için yaşlı dede tarafından sınıfsal bir nefretle boğulur. Kızın ne günahı vardı diye sorarız orada da. Kız orada masum olsa da mensup olduğu sınıfı düşman sınıftır. Dedenin nefretinden nasibini alır.

kapak konuđu

Bertolt Brecht

şair, oyun yazarı, tiyatro yönetmeni, tiyatro kuramcısı ve "epik tiyatro" türünün kurucusu Brecht hakkında pek çok dilde pek çok kitap yazıldı. Oyunları sayısız kere oynandı. şiirleri bugüne kadar birçok besteciye ve şaire ilham verdi. Brecht'i anlatırken onun dünya görüşünün nasıl yol aradığını yansıtmaya çalışacağız.

Bertolt, 1898'de Bavyera'nın Augsburg kentinde doğdu. Lise yıllarında "Anavatan için ölmek hoş ve onurludur" konulu kompozisyona verdiği "bu söz yalnızca boş kafalıların rağbet ettiği bir propaganda sloganıdır" cevabı ile okuldan atılmakla yüz yüze gelmişti.

Edebiyata ve tiyatroya büyük ilgi duymasına karşın, bir süre tıp eğitimi gördü. I. Dünya Savaşı'nın son yılında askere alındı ve bir hastanede görev yaptı. Aynı yıl "Ölü Askerin Öyküsü" adlı bir şiir yazdı. Bu şiiri, yıllar sonra Nazilerce suçlanarak Alman vatandaşlığından atılmasına neden oldu.

1916'da ilk eşi Paula'yla evlendi. 1919'da doğan oğlu Frank Banholzer, II. Dünya Savaşı'nda 1943'te Rusya Porchow'da, ordu sinemasına yapılan bir bombardıman sonucu öldü.

1919'da Brecht çok sert bir üslupla yazıyordu. şiddetli çıkışlar yapan yazar, "Sizler, her zaman tiyatronuz olduğunuzu sandınız, ama ben size söyleyeyim: Tiyatronuz skandaldan başka bir şey değil;

burada görünen yalnızca tam bir iflas, burada gösterilenler sizlerin aptallığı, sizlerin yanlış düşünce sisteminiz ve sizlerin perişanlığı..." diyordu. Burjuva kültüre karşı duruşunu ve öfkesini, şiir ve oyunlarında ilk dönem eserleri olarak görebiliyoruz.

1920 yılından itibaren Bertolt ismini kullandı. Brecht artık bir komünistti ve çalışmaları da politik amaçlarına uygun hale geliyordu. Buna rağmen Brecht hiçbir zaman Alman Komünist Partisi üyesi olmadı. "Partiye övgü" şiiri dünya çapında ün kazandı.

*"iki tane gözün varsa senin,
binlerce gözü var partinin.
her yoldaşın bildiği kendi kenti,
beş kıtanın beşini de biliyor parti.
her yoldaşın bir vakti saati var,
partinin ise tarih saati.
her yoldaşı yok edebilirler her an.
parti ise yedi değil, binlerce can.
yığınların öncüsü o çünkü
ve o yönetiyor cengi
gerçeğin bilinciyle işlenmiş olan
başyapıtların kılinciyla."*

"Gecede Trampet Sesleri" oyunu ile 1922 yılında Kleist Ödülünü aldı. Oyuncu ve opera sanatçısı Marianne Zoff ile evlendi. Bir yıl sonra kızları Hane Hiob dünyaya geldi.

1924'te Berlin'e gitti. Burada dönemin ünlü sanatçıları ile tanıştı. Bir süre sonra yetenekli bir oyuncu olan Helena Weigel'le

evlendi ve bu evlilik ömrünün sonuna kadar sürdü. 1925'lerde Politik Tiyatro' nun kurucusu Piscator'un kadrosunda dramaturg olarak çalıştı. Bu yıllarda sosyalist kimliği gelişti.

Piscator'la birlikte Jaroslav Hašek'in ünlü romanı "Aslan Asker Şvayk"ı sahneye uyarladıktan sonra yazdığı "Adam Adamdır" adlı oyunuyla "epik tiyatro" anlayışının ilk denemesini gerçekleştirdi. Oyununda bir karakterin bir gecede nasıl kapitalist bir insana dönüştüğünün hikayesi vardır. Kişisel etik anlayıştan ve saygıdan yoksun, ruhunu kolayca satabilen birini sahnede resmeder. Politik düşüncelerine paralel olarak 1926 yılından itibaren epik tiyatro da geliyordu. Brecht'in siyasal amaçlı tiyatrosunu Piscator'unkinden ayıran, seyirciyi üstlenmeye çağırdığı bu aktif tutumdur.

".....

Diyorlar ki, sen, tam on yılda öğrenmişsin hastaları iyi etmesini halkın parasıyla yapılan güzel okullarda.

Dünyanın parasını dökmüşsün olmak için bilgi sahibi.

...

Rutubetten, diyorsun, vücudunuzdaki ağrı.

Duvarlarımızdaki leke de ondan.

Söyle öyleyse bize:

Rutubet nerden?

*Ne kadar vakit ayırırsın bizim için?
Baksana, evinde bir halın var,
en azından beş bin muayene eder.
Haklı çıkarmak için kendini
bundan benim suçum yok
diyeceksin ister istemez.
Bizim evin duvarındaki
ıslak lekeye git sor:
o da bundan başka bir şey demez."*

Epik tiyatro öğretici bir tiyatro türüdür. Olaylar geleneksel tiyatronun aksine, dramatik bir biçimde canlandırılacak yerde, izleyiciye anlatılır. İzleyici sahnede olup biteni bir gözlemci gibi izler. Brecht'in amacı düşündürmek, izleyicinin aklını kullanarak bir karara varmasını ve harekete geçmesini sağlamaktır.

*"Yedi kapılı Teb şehrini kuran kim?
Kitaplar yalnız kralların adını yazar.
Yoksa kayaları taşıyan krallar mı?
Bir de Babil varmış boyuna yıkılan,
Kim yapmış Babil'i her seferinde?
Yapı işçileri hangi evinde oturmuşlar
Altınlar içinde yüzen Lima'nın?"*

...

Kitapların her sayfasında bir zafer yazılı.

Ama pişiren kim zafer aşını?

Her adımda fırt demiş fırlanmış bir büyük adam.

Ama ödeyen kimler harcanan paraları?

İşte bir sürü olay sana

Ve bir sürü soru."

Brecht'in kullandığı araçlar arasında en bilineni yabancılaştırma efektidir. Brecht bu yöntemle dramatik tiyatronun aksine, sahnedekinin bir oyun olduğunun seyirciye hatırlatılması amacını taşır. Amacı seyircinin oyuna kapılması, akla dayanan eleştirel tutumunu bırakarak duygularına kapılmasını engellemektir.

"...

Bugüne dek söylediklerimizden

Hangisi yanlış şimdi?

Bir kısmı mı, yoksa hepsi mi?

Güveneceğimiz kim var artık?

Arta kalanlar mıyız bizler?

Yaşayan bir ırmaktan fırlatılmış?

Geride mi kalacağız?

Kimseyi anlamadan ve hiç anlaşılmadan?

Yoksa şans mı gerek bize?

İşte senin sordukların bunlar.

Ama kimseden bir yanıt bekleme,

Yanıtını da kendin ver."

Havana, Küba'da Brecht'i konu alan bir duvar resmi

Walter Benjamin yazılarında Brecht'in gestus kavramından söz eder. Bu kavram, sahnedeki oyun kişinin sınıfsal konumunu belli edecek bir yüz ya da beden tavrıdır. Örneğin oyun kişinin yerleri nasıl

süpürdüğü bir gestus olabilir. Yerleri her zaman süpürmeye alışkın olan bir hizmetçinin tavrıyla bir prensesin yerleri süpürmek zorunda kaldığında göstereceği tavır, onların sınıfsal farklılıklarını ortaya koymak için bir araç olacaktır.

Brecht, Küçük Organon'unda tiyatronun eğlendirici yönünü anlatırken seyircinin kandırmacadan değil, öğrenmekten, bilmekten ve çözümlenmekten zevk alan bir seyirci olduğunu söyler.

Brecht tiyatronun tanımını şöyle yapar: "Tiyatro insanlar arasında geçip, dünden bugüne aktarılmış, ya da kafada tasarlanmış olayların canlı görüntüleriyle yansıtılması ve bunun eğlence amacına yönelik gerçekleştirilmesidir."

Epik tiyatrodaki diğer sahne araçlarında olduğu gibi dekorda da illüzyondan uzaklaştırılmıştır. Oyunda rolü olmayan hiçbir şeye sahnede yer verilmez. "Toplumsal ayrımları ortaya çıkarmak, kostümcünün üstesinden gelmesi gereken çetin bir ödevdir." der Brecht.

1928'de Brecht, Kurt Weill'in bestelediği; dünya çapında ün kazanacak olan "Üç Kuruşluk Opera"yı sahneledi. "Üç Kuruşluk Opera" "Beş Paralık Roman." Aynı konunun iki versiyonu. Savaşın yarattığı fırsatçıları ve tüccarlar sınıfının kazançlarını anlatır. Her şeyin ucuzladığı, çürüdüğü, zenginliğin, uyanıklığın, fırsatçılığın ne tür bir çürüme olduğunu bu dramatik komedide çözebilirsiniz.

"...

Köylüler yakaladılar soyguncuları sonunda

ve astılar ikisini bir tek iple,

biri aç bir kurt kadar sıska sallandı,

öbürüyse papa kadar şişman.

Köylüler önlerinde durup istavroz çıkartırlarken

ve öylece seyredelerken her ikisini de,

anladılar soyguncu olduğunu şişman adamın,

ama neden sıska adam da soyguncuydu,

anlamadılar."

1930'da Weimar Cumhuriyeti'nde "Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Çöküşü" müzikalini sahneye koydu. Bu oyunla epik tiyatro tipik ürününü verdi. Brecht, Kurt Weil

ile birlikte epik müzik anlayışını olgunlaştırdı. Müzik bir çeşit sahne noktalaması olarak kullanılıyordu. Sözleri vurguluyor, hareketleri açıklıyordu ama bunları destekler nitelikte değildi. Anlamı belirginleştirmek için epik müzik.

1932'de yazdığı "Mezbahaların Johannası" o döneme kadar yazdığı en uzun oyundur. Dramatik, didaktik bir nitelik taşır. Oyunda, 1929 Chicago'sunda, yoksul kesimlerle yönetici kesimin mücadelesi konu edilir. Oyunda, Johanna adlı iyiliksever, dindar bir kadın tasvir edilir. Yoksul kesimlerden yanadır, ne var ki, dindarlığı yüzünden hiçbir zaman onları yoksullaştıran insanların karşısında yer almaz. Son nefesini verirken, bu tavrıyla aslında yöneticilerin yoksullar üzerindeki hakimiyetini sürdürmesine katkıda bulunduğunu fark eder. Vicdan azabı içinde ölürken şiddeti savunur.

Brecht'e göre yaşamda iyi insan olmak etkin bir tercihtir. Oyunlarında da şiirlerinde de yoğun olarak "iyi insan" kavramını sert bir şekilde sorgular.

*"Anladık iyisin,
Ama neye yarıyor iyiliğin.
Seni kimse satın alamaz,
Eve düşen yıldırım da satın alınmaz
Anladık dediğin dedik,
Ama dediğin ne?
Doğrusun, söylersin düşündüğünü,
Ama düşündüğün ne?
Yüreklişin, kime karşı?
Akıllısın, yararı kime?
Gözetmezsin kendi çıkarını,
Peki gözettığın kiminki?
Dostluğuna diyecek yok ya, dostların kimler?
Şimdi bizi iyi dinle: Düşmanımızsın sen bizim
Dikeceğiz seni bir duvarın dibine!
Ama madem bir sürü iyi yönün var,
Dikeceğiz seni iyi bir duvarın dibine,
İyi tüfeklerden çıkan,
İyi kurşunlarla vuracağız seni
Sonra da gömeceğiz,
İyi bir kürekle, iyi bir toprağa."*

1932'de Brecht Gorki'nin ünlü romanı "Ana"yı sahneye uyarladı. Ana, bir devrimci

Üç Kuruşluk Opera oyunundan bir sahne

annesinin sınıf bilinci kazanmasını konu edinir. Nazilerin iktidara gelmesiyle oyunun gösterimi yasaklandı ve hiç sahnelenemedi.

1933 yılının başlarında, "Tedbir" adlı oyunu, polis tarafından yasaklandı. Bu oyunu düzenleyenler, vatana ihanet suçundan mahkemeye verildi. 28 Şubat günü Reichstag yangınından bir gün sonra, Brecht, arkadaşları ve ailesiyle birlikte Berlin'i terk etti.

1935 yılında da vatandaşlıktan çıkarıldı. Naziler onun tüm oyunlarını yaktı.

"...

'Benimkileri de yakın!' dedi. 'Benimkileri de! Yapamazsınız bana bu kötülüğü, Kenarda bırakamazsınız beni! Ben de hep gerçeği söylemedim mi kitaplarımda? Neden daoranırsınız bana yalancıymışım gibi? Yakın benimkileri de!'"

Önce İsviçre'ye, oradan Danimarka'ya gitti. Oyunlarını yazmaya burada da devam etti. Çeşitli sürgün gazetelerinde makaleler yazıyordu.

*"Karanlık zamanlarda,
Demeyecekler: Kadının odaya girdiği sıralar.
Ama diyecekler:
Bütün güçlerin işçilere karşı birleştiği sıralar.
Demeyecekler: Karanlıkta o sıralar.
Ama diyecekler: Neden şairleri sessizdiler?"*

1936'da ilk kez Danimarka'da sahnelendiği "Yuvarlak Kafalar, Sivri Kafalar" Brecht'in ilk anti-faşist oyunudur. Oyun, Shakespeare'in "Kısasa Kısas" oyunundan uyarlanan, faşizmin hicvedildiği bir güldürüdür. Hitler benzeri ırkçı bir dük, insanları yuvarlak ve sivri kafalar olarak ikiye ayırır. Bu oyun ile birlikte, hiciv tekniği olarak mizaha başvurulması tekrar gündeme gelir.

1938'de yazılan "3. Reich'in Korku ve Sefaleti" ise propagandist bir yön içerir;

mizahın yerini politik saldırı alır. "Arturo Ui'nin Engellenebilir Yükselişi" ise bu oyunların en niteliklisidir. Dramatik bir kurgu oluşturulur ve faşizmin yükselişi kaçınılmaz bir durum olarak değil, tarihsel olarak engellenebilir bir gelişim olarak gösterilir.

Aynı yıl yazdığı "Galilei'nin Yaşamı"nda Brecht, Galilei'nin kahramanlığını epik bir tutum olarak niteler. Çünkü, duygusal bir karşı çıkışın yerini akıllı bir başkaldırı almıştır. Yaşamayı seçtiği için çağdaşları tarafından korkak olarak nitelendirilen Galilei'nin seçimi, orta çağın kuyusunu kazmayı seçen aktif bir tutumdur.

Brecht, 1939'a kadar kaldığı Danimarka'da "Tik-Tak", "Hitler Rejiminin Korku ve Sefaleti", "Galileo'nun Yaşamı", "Cesaret Ana ve Çocukları" gibi her biri başyapıt olan oyunlar yazdı. "Cesaret Ana ve Çocukları" diğer adıyla "Carrar Ana'nın Tüfekleri" oyununda gerçeklerin bir anayı dönüştürme gücünü bizlere anlatır. "Sezua'nın İyi İnsanı"nı da burada yazmaya başladı. 1939'da Danimarka'nın da Nazi tehdidi altına girmesi üzerine önce Finlandiya'ya, oradan da 1941'de ABD'ye gitti. Bertolt Brecht'in oyunlarından bazıları bu dönemde İngilizceye çevrildi ve ABD'de sahnelendi.

"Puntilla ve Matti" de (1941) Brecht, öyle bir dünyayı anlatır ki, insani değerlerden yoksunluk bir girişimciliktir. İyilikte bulunmak muhaliflik değil, toplumu kandırma yöntemlerinden biridir.

*"Sırf artan düzensizlik yüzünden,
bizim sınıf kavgası kentlerimizde
çoğumuz şu yıllarda karar verdik
daha fazla söz etmemeye
deniz kıyısındaki kentlerden,
çatılardaki kardan, kadınlardan,
...
ve politika işine adamakıllı dalmaya,
ve diyalektik ekonominin
kuru ve "aşağılık" sözcüklerini kullanmaya.
..."*

1941'de sahnelenen "Sezua'nın İyi İnsanı"nda zamanın insanını "Shen Te" karakteriyle, soyutlama yoluyla eleştirir. Shen Te, hiçbir zaman içiçe geçemeyen

bölünmüş insanları temsil eder.

1944'de sahnelediği "Kafkas Tebeşir Dairesi" Brecht'in kapitalizmle sosyalizmi açıkça karşılaştırdığı dönemin başlangıcı sayılabilir. Oyun bir kolhozda geçer, doğuran anne ile büyüten annenin hangisinin çocuğun sahibi olacağını sorgulayan ironik bir mahkeme aracılığıyla emeğin doğal sahibini anlatır.

Brecht'in gençliği, Khesljin

*"...
Duyduk ki: Seksen bin işçi yapmış metroyu,
birçoğu günlük işlerinden sonra,
çoğunlukla geceleri sabahlara dek.
O yıl boyunca hep delikanlıların ve kızların
güle oynaya tünellerden çıktıkları görülürmüş
harca batmış ter içindeki iş giysilerini
göstererek gururla."*

1947'de ABD'de McCarthy soruşturmaları diye bilinen, ilerici tüm aydınları hedef alan komisyonca sorgulandı. New York'da "Galilei'nin Yaşamı" oyununun galası oynanırken, Paris üzerinden Zürih'e geçti. Batı Almanya'ya girmesine izin verilmedi.

Kendisini kabul eden İsviçre'de bir yıl kaldı.

Alman Demokratik Cumhuriyeti yöneticilerinin çağrısı üzerine Doğu Berlin'e yerleşti ve içlerinde eşi Helena Weigel'in de bulunduğu bir grup oyuncuyla 1948'de "Berliner Ensemble" adlı tiyatro topluluğunu kurdu. Berliner Ensemble, kuramsal çalışmaları ve sahnelediği oyunlarla dünya çapında bir otorite oldu. Şubat 1948 tarihinde "Sofokles'in

Antigon'u" oyunu İsviçre'de Chur Devlet Tiyatrosu'nda ilk gösterimini gerçekleştirdi. 1950'de Brecht ve Weigel Avusturya vatandaşlığına kabul edildiler.

1955 yılında basılan "Savaş El Kitabı"nda, savaşı tüm boyutlarıyla başarılı biçimde anlattı. Aynı yıl, Stalin Barış ödülüne layık görüldü.

*"Alman bombardıman uçağı mürettebatına:
Şimdi senin kentinin üstündeyiz!
Ey kadın, çocukları için korkan
Sen de çocukların da hedefimiz
Niçin diye soruyorsan, bil: Korkumuzdan!"*

Brecht savaşı sadece "ölüm ve gözyaşı"

olarak algılayıp karşı çıkan bir hümanist değildir.

*"Bir tabiat kanunu değildir savaş,
Barışsa bir armağan gibi verilmez insana:
Savaşa karşı barış için
Katillerin önüne dikilmek gerek,
'Hayır yaşayacağız!' demek.
İndirin yumruğunuzu suratlarına!
Böylece mümkün olacak savaşı önlemek."*

Eleştiri okları, Nazilere, onlar için savaşınlara olduğu kadar, Fransız işbirlikçilerine, ABD ve İngiltere'nin tutumuna da yöneliktir. "Hitler önce Rusları bitirsin de!" diyen Churchill'i de, savaş sonrası gıda yardımı karşılığı Avrupa'yı satın alan tröstleri de anlatır. Sermayenin savaşı, bütün çarpıklıkları barındıran büyük bir saçmalaktır.

*"Un ve bir de kral getirdik, alın
Yalnız unu alan, kralı da almak zorunda
Çizme yalamaktan hoşlanmayanın
Hoş geçinmesi gerek yine açlıkla"*

Alman halkı için yazdıklarında bir "özeleştiri" vurgusu yapmaktan çekinmez.

*"Bu kentlerde 'Heil' diye böğürerek biz
Yüceltmiştik bir zamanlar dünya yıkımcılarını..."*

"Beş Paralık Roman" oyununda, dilenci çetelerinin eline düşen yaralı askerleri anlatır. Savaşın yoksullaştırdığı insanları ve "kahramanlık" üzerine söylenen yalanları ortaya koyar. "Ölü Askerin Söylencesi" adlı şiiri, savaşa karşı en sert üslubuyla yazdığı şiirlerden biri olarak, edebiyat dünyasında yer etmiştir.

*"sürüyordu amansız savaş hiç yoktu barış ümidi,
bizim asker de karar verip öldü kahraman gibi.
komutan müthiş bozuldu bu işe
dedi, hele bakın şuna,
zamansız geberip gitmek böyle
ihanettir bu vatana!"*

*Rahat rahat yatarken bizimki toprağın altında
dediler, 'askere alıp şunu gönderelim savaşa'
askeri bir sağlık kurulu gelip ölünün başına dikildi
kazma kürek çıkardılar mezardan kokmuş cesedi.
Güzelce inceledi doktor askerden geriye kalanı
dedi, 'bi boku yok bunun
herif asker kaçacağı!'"*

Almanya'nın Sovyetler tarafından yenilgisine duyduğu sevinci dile getirmekten

hiç çekinmez.

*"Ama aştığımızda Moskova önlerini
Tarla ve fabrika halkı çıktı karşımıza
Ve tüm halklar adına yendi bizi"*

Dünyayı felakete sürükleyen bir halkın dramı da vardır Brecht'in eserlerinde, yeni kâr alanları yaratmak için savaş çıkaran emperyalistler de...

*"Tankımız ne güçlü generalim,
Siler süpürür bir ormanı,
Yüz insanı ezer geçer.
Ama bir kusurcuğu var;
İster bir sürücü.
Bombardıman uçağınız ne güçlü generalim,
Fırtınadan tez gider, filden zorlu.
Ama bir kusurcuğu var;
Usta ister yapacak.
İnsan dediğin nice işler görür, generalim,
Bilir uçurmasını, öldürmesini, insan dediğin.
Ama bir kusurcuğu var;
Bilir düşünmesini de."*

Brecht, 1956 yılında, "Galilei" oyunun provaları sırasında hastalanıp yaşama veda eder.

Jorge Amado'nun "Dogma'larla Savaşan Yazar" yazısında Brecht'in konuşmaya katıldığı zaman herkes tarafından saygılı bir sessizlik oluştuğunu anlatıyor ve "İnsanlık yaşantısının zenginliği dolayısıyla, söyleyebildiği her şey için ona minnettarlık duyuyorduk." sözleriyle anlatmaya başlıyor: "Tiyatro sahnesinde o ateşli bir tutkuydu sanki, halkın ağzıydı, şiirsel bir şimşek ve yıldırım sesiydi, tatlı bir aşk ezgisiydi." ve devam ediyor, "Brecht nerededir? Brecht insanın savaştığı ve yüceltiği her yerde hazır olacaktır."

György Lukacs, Brecht eserleri için, "Dramları ve şiirleri gereken sertlik ve kesinlikle sorular ortaya attılar. Hem bunu öyle bir sarsıcılık, sağlamlık ve derinlikle yaptılar ki güncel olan ama bilinmeyen birtakım sorunları ortaya çıkardılar. Fakat bu soru dalgalarının arkasında hep son cevabın, gerçek bakış açısının sarsılmaz kesinliği yer aldı" diyor.

"...

*Bozuk adalet yeter artık!
Acemi ellerle yoğurulan,
iyi pişirilmemiş adalet yeter!
Yeter katıksız, kara kabuklu adalet!
Dura dura bayatlayan adalet yeter!*

...

*madem adaletin ekmeği bu kadar önemli,
onu kim pişirmeli, dostlar, söyleyin?
Öteki ekmeği kim pişiren?
Adaletin ekmeğini de
kendisi pişirmeli halkın,
gündelik ekmek gibi.
Bol, pişkin, verimli."*

Lukacs Brecht in sarsıcı umudunu anlattığı bir yazısında, "Şiirinin şiddetiyle Brecht kendimizi sınavdan geçirmeye zorladı bizi. Kişisel sorumlulukları kucaklayan bu sınav onda her zaman toplumsal gerçekliğin eleştirisine dönüştü ve milyonlarca insanda kurtarıcı sarsıntıların, bunalımların doğuşuna yol açtı." diyor.

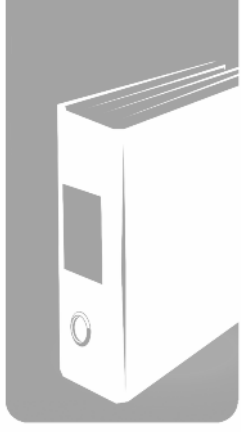
*"Bir gün gelecek, zaman bizim olacak, bizim.
Bütün düşünürlerini okuyacağız bütün çağların.
Bütün ustaların bütün tablolarını göreceğiz.
Bütün maskaralara kırılacağız gülmekten.
Arkadaş olacağız bütün kadınlarla.
Ve bütün insanlara
öğreteceğiz gerçeği."*

Bir gün yararsız olacağına inançla şu dizeleri yazar okuruna.

*"Bir gün gelecek, oh diyecek insanoğlu:
Silahları bırakın, artık ihtiyaç kalmadı!
Güzel yıllar gelecek birbiri ardınca.
Çıkaracaklar depodan silahları bir gün,
Bakacaklar ki paslanmış hepsi.
Ben de atılmak isterdim, açıkçası,
son okurumun elinden."*

dosya

Savaşa Karşı Sanat

nazım akarsu

Savaşa Karşı Savaşanlar da Var

Bir 'dünya barışı' bir gün gerçek olacak mı? İnsanlar bir gün birbirlerine karşı kin ve nefret duymadan; birbirlerini ezmeden, yaralamadan, öldürmeden; farklılıklara tahammül göstererek "bir ağaç gibi tek ve hür/ ve bir orman gibi kardeşesine" yaşamayı başarabilecekler mi? Çokça lafı edilen, insanlığın ortak düşü barış çekildiği Kaf Dağı'nın ardından ortaya çıkıp, en güzel elbiseleriyle aramızda dolaşacak mı?

Emperyalist-kapitalist sistem devam ettiği sürece bunun sadece masallarda olabileceğini kabul etmek gerekiyor ne yazık ki... Lenin'in dediği gibi, bu koşullarda barış ancak "iki savaş arasında bir mola" olabilir. Gerçek anlamda bir barışın olabilmesi için emperyalist-kapitalist sistemin tarihin çöplüğüne "çıkırık ve tunç balta"nın yanına gönderilmesi gerekiyor.

Ancak bu demek değildir ki o güne değin komünistler, devrimciler, ilerici insanlar barış için mücadele etmezler. Özellikle 20.yy tarihi göstermiştir ki, barış için en fazla mücadele edenler komünistler, devrimciler, aydınlar olmuştur. Başını SSCB'nin çektiği sosyalist ülkeler, özellikle 2.Dünya Savaşı sonrası, Soğuk Savaş döneminde, dünya barışının gerçekleşmesi için yoğun çaba sarf etmiş, kalıcı bir barış için harekete geçirebilecekleri tüm dinamikleri seferber etmişlerdir. Birkaç kez Dünya Barış Konferansı toplanmış, bu toplantılara tüm dünyanın ilericileri, aydınları, yazarları, sanatçıları vb. katılmıştır.

1949 yılında Frederic Joliot Curie başkanlığında Dünya Barış Konseyi kuruldu. "Barış herkesin işidir" sözünü kendisine ilke edinen Dünya Barış Konseyi, dünyanın birçok yerinde kurulan barıştan yana olan ve barış mücadelesi veren örgütlenmelerin ortak çatısı oldu.

Nazım Hikmet, Pablo Neruda, Paul Eluard, Louis Aragon, Yannis Ritsos, Paul Robeson, Pablo Picasso, Charlie Chaplin bu konseyin önemli militanları olarak mücadele ettiler.

Emperyalist-kapitalist sistemin kaçınılmaz bir gerçekliği olan savaşa karşı mücadeleyi tüm dünyaya yaydılar. Şiirleriyle, resimleriyle, oyunlarıyla tüm dünyayı savaşa karşı bilinçlendirdiler; insanların savaşa karşı duyarlılığının gelişmesine önemli

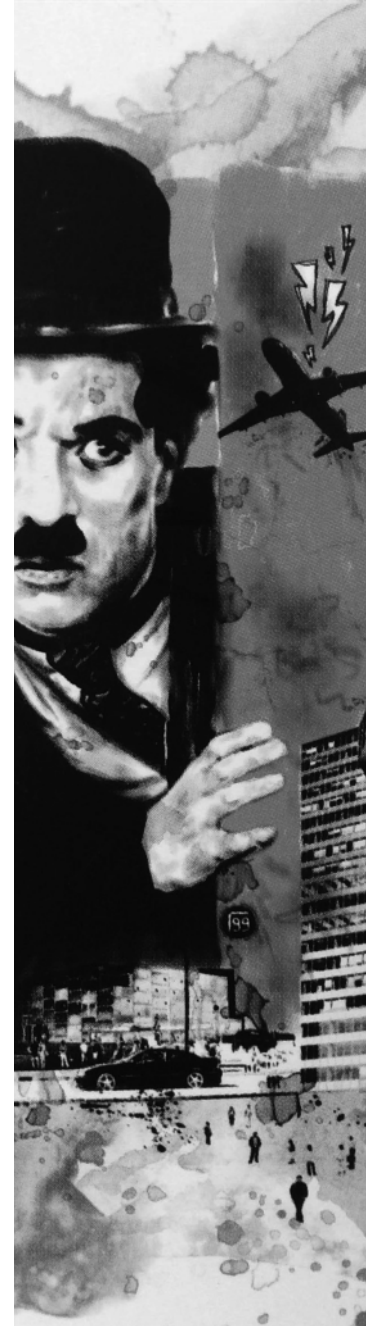
"20.yy'ın en büyük dram yazarına, rejisörüne, aktörüne, yani asrımızın Shakespeare'ine dünya barış hareketi, dünya barış mükafatını verdi. Ben, bu barış mükafatlarını dağıtan jürinin başkanıyım. Bu mükafat, meşhur bestekar Şostakoviç'e de verildi. İkisinin diplomalarını imzaladım. Ömrümde imzam böyle sine şerefli ve tarihi vesikaya ilk defa konduğu için, kağıtları imzalarken bayağı elim titredi." diyor.

katkılarında bulundular.

1950 yılında Dünya Barış Konseyi, Uluslararası Barış Ödülü'nü Pablo Picasso, Paul Robeson ve Pablo Neruda ile birlikte Nazım Hikmet'e verdi. Nazım o dönemde cezaevinde olduğu için ödülü onun adına Neruda almış, daha sonra Nazım cezaevinden çıktığında ona bizzat vermiştir. Nazım cezaevinden çıktıktan sonra Sabahattin Ali gibi öldürülme tehlikesi yaşadığı için önce bir şileple Bulgaristan'a, oradan da Sovyetler Birliği'ne geçiyor. 1952 yılında Nazım, Dünya Barış Konseyi'nin yöneticilerinden biri oluyor. 1954 yılında Barış Ödülü, ABD'li sinema yönetmeni ve oyuncusu Charlie Chaplin'e ve Sovyet besteci Şostakoviç'e verilir. Ödülü veren jürinin başkanı Nazım Hikmet'tir. Eşi Münevver'e yazdığı bir mektupta bu sıradaki duygularını şöyle ifade eder: "20.yy'ın en büyük dram yazıcısına, rejisörüne, aktörüne, yani asrımızın Shakespeare'ine dünya barış hareketi, dünya barış mükafatını verdi. Ben, bu barış mükafatlarını dağıtan jürinin başkanıyım. Bu mükafat, meşhur bestekar Şostakoviç'e de verildi. İkisinin diplomalarını imzaladım. Ömrümden imzam böylesine şerefli ve tarihi vesikaya ilk defa konduğu için, kağıtları imzalarken bayağı elim titredi." diyor. Dünyanın en büyük ozanlarından biri, barış adına bir şey yaparken yüreğinin nasıl titrediğini bu cümlelerle anlatıyor.

Nazım, bütün bir hayatı boyunca dünya barışını savunmaktan bir an olsun geri durmadı. Yazdığı şiirlerle ve makalelerle hem savaşa hem de faşizme karşı çıktı; onlarla kelimeleriyle, kalemleyle, en ön safta, en ön sırada mücadele etti; savaştı. Japon Balıkçısı, Kız Çocuğu, Fakir Bir Şimal Kilisesinde Şeytanla Rahibin Macerası ve Kore'ye asker gönderme kararının altında imzası olduğu için dönemin başbakanı Adnan Menderes'i eleştirdiği Bu Vatana Nasıl Kıydılar şiirleri en bilinenleridir... Memleketimden İnsan Manzaraları'nda Nazi faşizmine karşı büyük bir kahramanlık örneği sergileyen Kızılordu askerleri 28 Panfilovcuları anlattığı bölüm ise kelimenin gerçek anlamıyla bir şaheserdir ve dünyada bir benzeri daha yoktur. Buradan da anlaşılacaktır ki, komünistler savaşa karşı çıkarken emperyalist işgale karşı verilen ulusal kurtuluş savaşlarını ya da sosyalist bir ülkenin "Anayurt Savunması"nı yok saymazlar. Dolayısıyla savaşa karşı çıkarken, haklı savaşlar ve haksız savaşlar ayrımını yaparlar. Ve elbette, burjuvazinin işçi sınıfı ve emekçilere karşı açmış olduğu burjuva iç-savaşa karşı proleter iç-savaşı yükseltme konusunda en ufak bir tereddüt göstermezler. Komünistler, pasifist savaş karşıtı değillerdir. "Savaşa Hayır" demekle yetinmezler; dünya üzerinden tüm savaşların kalkması için mücadele eder; deyim yerindeyse savaşır. Bunun için de bütün dünyada komünizmin egemen olması gerektiğini bilirler. Ancak sınıfların ve sınırların ortadan kalktığı komünist bir dünyada savaşlar tamamıyla ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla komünistler böyle bir dünya için savaşır. Ve bilirler ki, Enternasyonal'in sözlerinde dendiği gibi bu onların "en sonuncu kavgasıdır artık".

Şilili büyük ozan Neruda, "Biz şairler, nefretten nefret eder ve savaşa karşı savaşırız." diyor. Onun 1936 İspanya İç Savaşı'nda öldürülen büyük komünist şair Garcia Lorca için söylediği,

“Şiir her zaman barışın bir parçası olmuştur. Şair, barıştan doğar. Tıpkı ekmeğin undan doğduğu gibi. Kundakçılar, savaşçılar ve kurtlar, önce yakmak, öldürmek ve parçalamak için şairi arar(...) Şiir, kedi gibi yedi canlıdır. İşkence ederler, sokaklarda sürüklerler, üstüne tükürürler, alay ederler, etrafını dört duvarla çevirirler, sürgüne yollarlar; fakat o bütün bunları yaşar, sonunda tertemiz bir yürekle ve gülümseyerek yeniden ortaya çıkar.”

Pablo Neruda ile
Nazım Hikmet

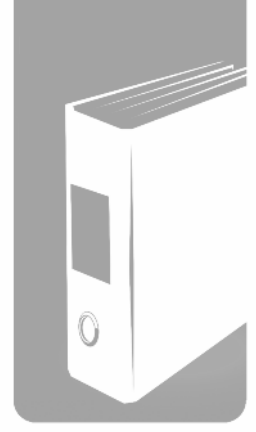

“Bütün çiçekleri koparabilirsiniz; ama baharın gelişini engelleyemezsiniz” sözü, adeta savaşa ve faşizme karşı bir motto olmuştur. O, önemli eseri Yaşadığımı İtiraf Ediyorum’da, “Şiir her zaman barışın bir parçası olmuştur. Şair, barıştan doğar. Tıpkı ekmeğin undan doğduğu gibi. Kundakçılar, savaşçılar ve kurtlar, önce yakmak, öldürmek ve parçalamak için şairi arar(...) Şiir, kedi gibi yedi canlıdır. İşkence ederler, sokaklarda sürüklerler, üstüne tükürürler, alay ederler, etrafını dört duvarla çevirirler, sürgüne yollarlar; fakat o bütün bunları yaşar, sonunda tertemiz bir yürekle ve gülümseyerek yeniden ortaya çıkar.” diyor. Komünist bir şair olarak şiirin savaş ve faşizmin karşısında nasıl yenilmeden dimdik ayakta durabileceğini gösteriyor. Aynı Neruda bir başka yerde, şairin çağına tanıklığının nasıl olması gerektiğini, “sizler yalnız değilsiniz; bir şair acılarınızı biliyor” diyerek özetliyor.

Elbette savaşa karşı savaşan şairleri ve yazarları anlatırken Henri Barbusse'den bahsetmemek olmaz. O, diğerlerinden önce yaşamış bir yazar olarak özellikle 1. Dünya Savaşı'nı anlattığı Ateş adlı romanıyla ün yapmış bir yazardır. Bu romanda savaşı öyle bir tasvir eder ki, siz adeta cephede o savunma hattında kazılan siperlerin içinde yaşayan askerlerle birlikte savaşı yaşarsınız. Onun bu kadar canlı anlatabilmesinin nedeni de 1. Dünya Savaşı içerisinde bizzat yer almasıdır. Lenin onun bu büyük eserini överken şöyle demektedir: “Kitlelerde inkılapçı şuurun göze batacak kadar arttığı, her yerde görülmektedir. Bunun en kuvvetli delillerinden biri de Henri Barbusse’ün Ateş adlı romanıdır. Kendi görüşleri ve peşin hükümleri tarafından tamamıyla cahil kalmış bir sokak adamının en çok da savaşın etkisiyle, bir inkılapçı haline gelmesi sonsuz bir hakikatle, ustalıkla gösterilmiştir.” Bu eser yayınlandığı dönemde ve sonrasında büyük yankılar yaratmıştır. Kendisi de bir komünist olan Barbusse bu eseriyle tüm dünyada tanınmıştır. Nazım onun bu büyük eseri için “Henri Barbusse’ün Ateş’ini okumayan bir işçinin, bir emekçinin ve hakiki aydının kafası bir parça yarımır.” demektedir, “Ve bu kitabı çevirerek kütüphanesine sokmayan bir dil, insan kafası ve yüreği en büyük değerlerinden birinden mahrum kalmış demektir. Bence bugün Henri Barbusse için yapılacak ilk iş, Ateş’in Türkçeye çevrilmesi olmalıdır.” Ve bu büyük eser daha sonra Türkçeye çevrilmiştir. Okuyanlar, kendilerini oradaki askerlerle özdeşleştirecek ve savaşın ne mene bir şey olduğunu çok daha iyi anlayacaktır. Sanat ve edebiyatın savaş karşısındaki büyük gücünü görmek de bu şekilde mümkün olabilecektir. İspanya’da faşizmin yaptıklarını anlatan Picasso’nun Guernica tablosu gibi, savaşı ve faşizmi anlatan onlarca film, roman, resim gibi...

Savaşa karşı savaşmak isteyen herkes, durduğu yerden dahi olsa bir şeyler yapabilir. Bir şiir, bir hikaye, bir roman, bir tiyatro (demişken Bertold Brecht’in Cesaret Ana ve Çocukları oyununu ya da Generalim Tankınız Ne Güçlü şiirini anmamak olmaz), bir şarkı, savaşa karşı çıkmak isteyen insanlara ilham kaynağı olabilir, onlara güç verebilir...

O halde şimdi savaşa karşı duyguları ayaklandırmanın ve yaratıcılığımızı harekete geçirmenin zamanı...

setenay berdan

Dikkat Mayınlı Alan: Sinema ve Savaş

Lastik gibi uzayıp gidiyor o tartışma: Sinema, bir endüstri mi yoksa sanat mı? Denir ki, projeksiyon makinesini icat eden Lumiere Kardeşler bunun ucuz salon eğlencesinin ötesine geçemeyeceğini iddia ederlermiş. Bazılarımız, sinemanın geldiği noktaya baktığında Lumierelerin geleceği tam olarak öngördüğü kanısına varacaktır. Ama, her işte olduğu gibi, sinema da yaratıcılığa, özgünlüğe, derinliğe ve titizliğe çok şey borçludur, işçi niteliğini bunlar belirler. Yoksa, aynı malzeme ve aletlerden, Michelangelo'nun Davut heykeli de çıkar, Külliye'de bir masanın üzerinden insanlığın geldiği yere, kat ettiği meseleye dair karamsarlık yayan anlatılmaz şey, Rabia işareti yapan el de yapılabilir. Aynı torbanın içine hem Yol'u, hem Dünyayı Kurtaran Adam'ı, hem Kaplan ve Ejderha'yı, hem de Kafes Dövüşçüsü-8'i koyarsanız, tartışmanın sonu gelmez.

Bu nedenle, savaşa karşı sanat başlığı altında sinemayı incelemek, edebiyatı veya resmi incelemekle aynı şey değil. Sinemanın giderek kemikleşen endüstriyel boyutu, savaşa karşı aydın ve sanatçıların tutumunu gösteren bir veri olma iddiasını boşa düşürür. Hatta çoğu kez, tersini ileri sürmek mümkün: Sinema, bizzat savaşı kışkırtan ve yürüten burjuva sınıfın kara propaganda aracı haline dönüşürken, diğer yandan, aynı sınıfın tüm korku ve endişelerinin aynası işlevi görmüştür.

Kısacası, sinemaya bir şekilde el atmak, ister film çekmek isterse eleştirmek biçiminde olsun, boş bir çaba değil, tersine, proletaryanın ve devrimci sınıfların bilincini keskinleştirecek çabalar içinde sayılmalıdır. Özellikle ırkçılık, savaş vb söz konusu olduğunda, burjuva sınıf eski usul kaba propagandanın yerine, inceltilmiş ve alçakça hedeflerini detaylarda gizlemiş bir propaganda yöntemini benimser. Çünkü, 20. yüzyılın korkunç derecede vahşi savaş tecrübelerinden sonra emekçi sınıfların savaşa ve ırkçılığa

“Tarih ve toplumsal gelişim sözkonusu olduğunda Marx, terbiye edici, ahlak ve erdemler üzerine ahkam kesen fikirler silsilesine zerre kadar yer vermez. Marx, tarih ve toplumsal gelişim söz konusu olduğunda bunların kısır bir çiçek haline bürünüverdiklerini sıklıkla vurgular.”

1910'lu yıllarda ABD'deki çocuk işçiler, Lewis Hine

karşı ezici tutumları apaçıktır. Ucuz ve hızlı iletişim, yüksek bilinç ve kozmopolit kültürel birikime sahip emekçi sınıflar karşısında burjuvazi, sürekli daha inceltmiş ve örtülü bir propaganda yöntemi benimsiyor. Kimi zaman bunu başarıyor: Birazdan göreceğiz, sinema tarihin en önemli faşizm veya savaş karşıtı filmleri diye pazarlanan pek çok sinema yapıtı, gerçekte, tam tersi özellikler barındırıyor. Eğer bir sanattan söz edecek olsaydık, burjuvazinin en sefil yalanlarını, parlıtlı süsler ve duygusal tuzaklarla emekçi sınıflara yutturma sanatındaki incelik ve yaratıcılıktan dem vurmak gerekirdi. Tam da bu alanda sinema, televizyon haber bültenlerinden ya da gazete manşetlerinden çok daha etkilidir.

-I-

Yirminci yüzyıl, savaşların artık dünya çapında yayıldığı ilk yüzyıl olarak tarihe geçer. Kayıplar ve yıkım önceki dönemlerle kıyaslanmayacak boyutlara ulaştı. 20. yüzyıla gelene dek, tarihte yaşanmış en kanlı çarpışmalardan biri olarak kayda giren Amerikan iç savaşında, dört yılda 650 bin ölü vardı. Haziran 1916'da başlayıp Kasım başına dek süren Samme çarpışmasında İngiliz, Fransız ve Almanlardan tam 1.200.000 ölü, muharebe alanında kalmıştı. Tüm dünyada savaşa katılanların sayısı 70 milyondur, bunların 10 milyonu evlerine dönemediler, 19 milyon yaralı, 3,5 milyon ise sakat biçimde geri döndüler. Yine de bu rakamlar, 55 milyonluk kayıpla II. Paylaşım savaşının yanında, pek mütevazî rakamlardır.

20. yüzyılın savaşlarını bu denli kanlı hale getiren, onun sınıf karakteridir, emperyalist paylaşım ve yağma savaşları olmasıdır. Dünya daha önce de pek çok yağma savaşına sahne olmuştu. Feodal dönemin yağması, toprak hakimiyeti üzerine kuruludur. Ve nüfusun ezici çoğunluğu köylülerden oluştuğu için, savaşları hasat ve ekim zamanlarına dek uzatmadan bitirmek adettendi. Emperyalizm döneminde, sanayi ve bankacılıkta yaşanan yoğunlaşma ve merkezileşme, savaşa dair üç sonuç doğurdu: İlki, yoğunlaştırılmış bir savaş endüstrisidir. Çok eski değil, daha 1806'da Napoleon, en büyük zaferi elde ettiği Jena savaşında hasmını, hepi topu, 1500 topla dize getirmişti. Aynı Fransa, I. Paylaşım Savaşı esnasında günde 200 bin top mermisi üretmek zorunda kalıyordu. Tarihçi Hobsbawm, savaş sırasında talebi inanılmaz rakamlara ulaşan, başka ürünlere dair örnekler sunuyor: 2. Paylaşım Savaşı'nda ABD ordusu 519 milyon çift çorap, 219 milyon pantolon sipariş etmişti, Alman Nazi Ordu büroları için, sadece 1943 yılında 4,5 milyon makas, 6,2 milyon ıstampa üretimi planlanmıştı.

Emperyalist paylaşım savaşlarının ayırt edici ikinci yönü, yoğunlaşan banka sermayesinin, uzun bir süre hükümetleri savaş borçlarıyla besleyebilmeleridir. Ve üçün-

cüsü; orduların bileşiminde yaşanan değişimdir. Artık köylüler değil, ezici oranda kentliler; bizzat çalışanlar veya yedek sanayi ordusu cephe hatlarını doldurmaktadır. Fabrika sistemi ve makineleşme sayesinde cepheye giden her yetişkin erkeğin yerini bir kadın ya da bir çocuk doldurmaktadır. Bu sayede emperyalist ordular, savaş sırasında, yetişkin faal nüfusun %20'sini silah altında uzun süre tutabildiler.

Bu denli geniş bir üretim, para ve emek gücünün sahaya sürüldüğü bir savaş, ancak kitlesel seferberlik ruhuyla yürütülebilirdi. Partiler, kitle örgütleri, tüm basın ve iletişim araçları ve kuşkusuz sanat ve sanatçılar, bu kitlesel savaş histerisinin şu veya bu yanında taraf tutmak zorunda bırakıldılar. Ön cephelerdeki çatışmaları aratmayan amansızlıkta bir başka savaş, iç cephelerde yürütüldü. Bu yüzden Lenin, savaşa karşı proleter tutumu, "henüz ilan edilmemiş iç-savaş, açık bir iç savaşa dönüştürmek" noktasından hareketle ele alacaktı.

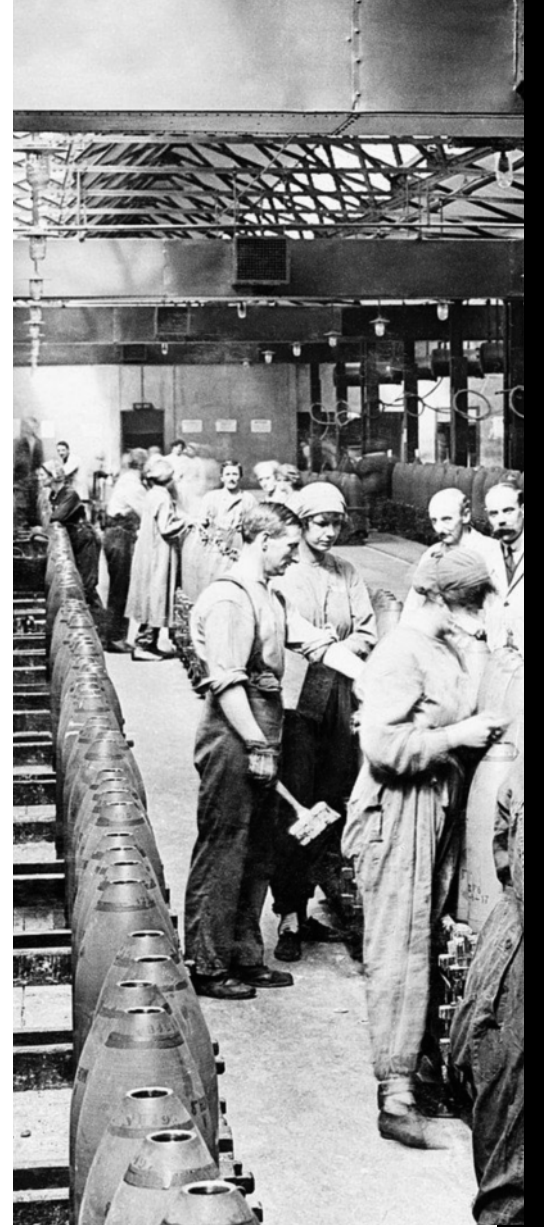
Kitlesel seferberliğin enerjisiyle yürütülen emperyalist paylaşım savaşları, aynı derecede acımasız bir kitle kıyımını da beraberinde getirdi:

"O halde neden her iki tarafın önde gelen güçleri, Birinci Dünya Savaşını bir sıfır toplam oyunu, yani ancak topyekûn kazanılabilecek ya da topyekûn kaybedilecek bir savaş olarak sürdürdüler?"

"Bunun nedeni, bu savaşın sınırlı ve belirlenebilir hedefler için verilen önceki tipik savaşların aksine, sınırlanmamış sonuçlara ulaşmak için açılmış olmasıydı. Siyaset ve ekonomi İmparatorluk Çağında, birbirine karışmıştı. Uluslararası siyasal düşmanlık, ekonomik büyüme ve rekabete göre biçimlendi, ancak bunun karakteristik özelliği kesinlikle hiçbir sınırının olmamasıydı. Standart Oil, Deutsche Bank ya da De Beers Diamond Corporation'un doğal sınırları, evrenin sonuna ya da bunların genişleme kapasitelerinin sınırlarına ulaşmıştı. (...) Her iki tarafın da savaş patlak verdikten hemen sonra formüllendirdikleri neredeyse megalomanyak 'savaş hedefleri'nin şu ya da bu noktasında kâğıt üzerinde bir uzlaşma sağlamak hiç kuşkusuz mümkündü, ancak pratikte yegâne savaş hedefi, topyekûn zafardı. İkinci Dünya Savaşı'nda buna 'kayıtsız şartsız teslim olmak' denecekti." (E. Hobsbawm, Aşırılikler Çağı, sf. 43-44)

Sonuç, o güne dek insanlığın karşılaştığı en büyük trajedydi:

10 milyonu aşan ölümlerin çoğu tek bir kurşun bile sıkmadan siper hatlarında, düşmanın bir tek askerini dahi görmeden, zehirli gazlarla, gülle sağanağı altında parçalanarak, ciğerleri patlayarak açıklıktan, bitlerin taşıdığı salgın hastalıklardan, azap dolu can çekişmelerle yoğrulmuş ka-

yıplardı. Bunu tasvir etmeye Dante'nin Cehennemi bile yeterli gelmezdi. Bu yüzden, savaş sona erdiğinde cepheden dönen askerler içinde keskin bir savaş karşıtlığı ve iki toplum kesimine yönelik bitimsiz öfke vardı: Savaşa katılmayanlar ve kadınlar, savaş esnasında boşalan tezgâhları kadınlar doldurmuştu ve artık sosyal hayata çok daha aktif katılıyorlardı. Geleneklere bağlılık ve otoriteye kesin itaatle geçen dört yılın sonunda yaşadıkları kentlere dönen 70 milyonluk erkek nüfusun karşılaştığı ve allak bullak olduğu manzara buydu.

Tüm bu karmaşık, çelişkili ruh hali, savaş sonrası politikayı günlük yaşamı elbette sanatı da derinden sarsacaktı. Savaştan nefret ederken, öte yandan savaş yoldaşlığını el üstünde tutan muazzam kitle, gaz bulutları ve barut fırtınası altında bir anlamsızlık çukurunda çürüyen milyonlarca ölünün, mutlaka bir anlamı olması gerektiğine dair her türden arayış, o güne dek toplumun temelini oluşturduğuna inanılan her şeyi sorgulama masasına yatıracak dalgayı yaratıyordu. Gerçekliğin varsayılan temel taşları yerinden oynamış, uyum ve ölçü kaybolmuş, ahlakın ikiyüzlü kolonları çatlamış un ufak olmuştu.

Hobsbawm'ın "Aşırılıklar Çağı" dediği 20. yüzyılda, bu adlandırmayı en çok hak eden bir dönem aranırsa eğer, bu I. Paylaşım Savaşı sonrasındaki on yıl olmalıdır. Ölümün soğuk travmasını atlatamayan, gerçeklik algısı, geleneksel fikir dizgesi sarsılan toplum, özellikle büyük kentlerde kendini çılgın şöenlere kaptırmıştı, yoksul mahallelerde kaçak içki sular seller gibi tükeniyordu. "Caz Çağı" denecekti bu döneme. Afro-Amerikalı kölelerin öfke ve hüznü dolu müzikleri Blues, 20'lerin kafası karışık, aşırı duygularla yüklü ama bunlara bir anlam ve dizge kazandırmakta zorlanan kentlilere iyi geliyordu.

Rüzgâr sanatı da salladı, aynı karmaşık duygularla. Senfonik müzikte Schoenberg, Webern, Atonal devrimi gerçekleştiriyorlardı. Edebiyat, zaman ve mekân olarak gerçeklik algısının altını oyuyordu. Fransız aristokrat inceliğine ağıtlar yakan Marcel Proust; Paskalya ayaklanmasında katledilen İrlandalı kardeşlerini unutmak için karanlık labirentlere dolan ve oradan Finnegans Awake'e çıkan J. Joyce, İngiliz dilini bilinç akışının kaderine bırakan W. Woolf, W. Faulkner; birey ve toplum arasındaki derin uçurumu edebi renklere boyarken meselenin aşılmadığını fark eden Kafka, I. Dünya Savaşı'ndan sonra, yüzyılın tamamını etkileyecek sanat yapıtları ortaya koydular. Bu kitlesel kafa karışıklığından bilim de payına düşeni aldı. Sonrasında Hitler'e hayran olan fizikçi Heisenberg "Belirlenimsizlik İlkesi" ile bu kakofoniye tam anlamıyla tüküydü.

Neyse ki insanlığı, kafa karmaşasından çekip çıkara-

çak o muazzam tarihi olay gerçekleşmişti. Ekim Devrimi, politikada, günlük yaşamda ve sanatta, sürüp giden karmaşaya yön verecek potansiyele sahipti. Felsefe ve bilimde tarihsel ve diyalektik materyalizm, sanatta toplumcu gerçekçilik, politik arenada ise kitlesel Komünist Partiler, 1. savaşın travması altında aşılmayacak denli güçlü akımlar yarattılar. Bu sayede, savaşın karmaşık semptomları yerini, açık seçik bir kutuplaşmaya bırakmak zorunda kaldı. Yükselen faşizm, komünist partileri olduğu denli, omuzlarında taşıdıkları sanatı da toplumun gündemine soktu. Müzikte senfonik kompozitörlerin yeni zirvesinde Şostakoviç ve Prokofief yerini alıyordu; edebiyatta Mayakovski, Gorki ve diğerleri, eskiyen dar kalıpları aşan ve gerçekçiliği yeni bir boyuta taşıyan eserleriyle dünyaya açıldılar.

Bir de iki arada bir derecede kalanlar vardı. Burjuva vahşetin çılgınlığı karşısında dehşete düşüp çürümeyi mide bulantısıyla karşılayan, fakat henüz proletaryanın diktatörlüğü altına girmeyi hazmedemeyenler, bunlar daha çok, Dadaist ve Sürrealist akımlara önyak oldular. Bu ekibin bir kısmı, faşizmin kutuplaştırıcı ikliminde, taraflarını daha net belirlemeye zorlanacaklardı. Picassolar komünist saflara, Salvador Dali gibiler de faşist saflara meyil vereceklerdi.

Aşırılıklarla dolu bu ara dönemin sinemadaki yansıması, benzer derecede karmaşıktır. Ama her şeyden önce sinema henüz emekleme dönemindeydi. Geniş kitlelere ulaşması için 1929 buhranının yaşanması gerekiyordu. Bu kitlesel ilgi aynı zamanda sinemanın, büyük yapım şirketleri elinde tekelleşmesini getirecekti.

1920'lerin sinema dünyası, savaşın büyük travmasını atlatmak için bir kaçış noktası yaratma üzerine kurulmuştu. Fantastik hikayeler, kanlı sahnelerle bezeli korku ve gerilim türleri, gerçeküstücü üslup denemeleri, bilim kurgunun ilk örnekleri ve son derece görkemli müzikaller, sinema diyarının I. Paylaşım Savaşına verdiği tepki böyleydi.

Savaşın yenilen tarafında bulunan Almanya, adeta yenilgiye bir suçlu arıyordu. Fritz Lang'ın Metropolis'i (1927) suçu, yıkıcı sınıf savaşımında ve kıskırtıcı kadın imajında arıyordu. Aynı yoldan yürüyen G. W. Pabst, Pandora'nın Kutusu ile kadın cinselliğinin çevresine yaydığı felaketleri kendince cezasız bırakmaz, başroldeki kadın karakterini Karındaşen Jack'ın kurbanı yapar. Josef Von Sternberg; Mavi Melek'te (1930) Marlene Dietrich'i bu kez, entelektüel dünyanın katı ahlaklı aydınlarını baştan çıkaran Femme Fatale çehresine büründürür.

Verdun'da dört milyon askerin çürümüş cesetlerine ev sahipliği yapan Fransa, benzerini ancak 2. Paylaşım Savaşı sonrasında SSCB'de gördüğümüz bir sessizliğe gömülmüş gibiydi. Sinemanın doğup bir sanat haline geldiği bu

Charlie Chaplin

yer, tüm o bunalım yıllarında tarihi epikler, kırsal yaşama özenen dramalarla geçiştirildi.

İngilizleri, fakat özellikle Amerikalıları sinema salonlarına çeken şey, büyük kayıplara rağmen büyük bir yıkım yaşamadan zafer elde etmenin duygusuydu. Çoğunlukla görkemli koreografilere sahip müzikaller ya da hafif bulvar komedileri, gaf ve cambaz numaralarıyla dolu sulu sepken kahkaha filmleri, beyaz perdeyi kaplamıştı. Bir tarafta Ginger Rogers – Fred Astaire neredeyse her sene çektikleri filmlerle dans büyüleri yaratırken, diğer tarafta cambaz numaralı Harold Lloyd, Buster Keaton, Laurel ve Hardy, kaba taşlamalarıyla Marx kardeşler, tümünün önüne geçmeyi başaran yeteneğiyle Chaplin, üst kabukta zafer anonslarının bastırıldığı alt kabuktaki savaş yaralarını şenlikle tedavi ediyorlardı. Tüm sağlamlığına rağmen savaş dönemleri ne yönetmenlerine ne de oyuncularına bekledikleri şöhreti sağlayamıyordu. Bu makus talihi kıran iki film, yankılarıyla günümüze dek ulaşmayı başarmıştır. İlki, faşist baskılardan ABD'ye göç etmeden önce Almanya ve Fransa'da filmler çekmiş Lewis Milestone'a aittir. Aynı adlı romandan uyarladığı Batı Yakasında Yeni Bir Şey Yok filmi, politik bir taraf tutmadan, salt hümanist bir manifestoydu. İkinci film Chaplin'e ait Diktatör filmidir. Sadece savaşı ve faşizmi değil, onu yaratan sömürü düzenine de parmak basıyordu. Filmin en önemli eksiği, meselenin bu en temel yanına, filmin sonuna bırakılmış bir ajitasyonda yer verilmesi, filmin geri kalanında ise, faşist liderleri iyice tefe koyan bir komediye saplanıp kalmasıdır. Buna rağmen Chaplin ve filmi Diktatör, yüzyılın geri kalanında, emekçilerin gönlünde taht kurmayı başardı.

20'li yılların Sovyet sineması ise savaşın yarattığı travmadan öylesine uzaktı ki, tüm o dönem boyunca 1. savaşı anlatıp öne çıkmış bir film hemen hiç yoktur. Tersine, yepyeni bir dünya kurmanın heyecanı, yaşanan tüm acıları çoktan tedavi etmiş Sovyet halkları, sinema salonlarına büyük Ekim Devrimini anlatan sayısız filmi seyretmeye koşuyordu. Bu dönem için bir istisna sayılamayacak, fakat yine de savaşa ait tutumu ön plana çıkardığı için dikkatleri çeken film, Eisenstein'in Aleksandr Newski'sidir. Stalin'e karşı düşmanca tutum içinde olanlar, en başta da Troçkistler, 2. Paylaşım Savaşı boyunca Stalin'in sosyalizm idealini tümenden geri çekip, "Anavatan savunusu" yoluyla büyük Rus milliyetçiliğine sarıldığını ileri sürerler. Eisenstein'in bu filmi bu garip iddianın en güçlü kanıtı olarak ortaya konur. Çünkü, ne yaparlarsa yapsınlar, Stalin'in büyük Rus milliyetçiliğini öven tek bir kelimeye rastlayamazlar. Gerçekten de filmin teması "anavatan savunması"dır. 13. yüzyılda Moskova prensi Newsky yönetiminde pek çok kabile, din ve etnik kökenden savaşçılar, istilacı Toton (Alman) şö-

valyelerine karşı birleşerek zafer kazanırlar. Bu tarihi olayı Eisenstein, 1930'ların ikinci yarısında, yani Nazi savaş makinesinin Sovyetlere karşı kılıçlarını keskinleştirdiği bir dönemde filme çekmişti. Buz üstünde atlı birliklerin görkemli savaş sahnesiyle belleklere kazınan film, SSCB'yi oluşturan halkların tarihsel belleğindeki çok önemli bir olayı yeniden canlandırmayı amaçlıyordu. Bu tarihsel bellekte Ruslar ve çoğu kez savaştıkları Tatarlar, Kazaklar ve Ukraynalılarla, kendilerinden çok daha güçlü düşmanlara karşı, defalarca kez bir araya gelebildikleri kayıtlıdır. 13. yüzyılda Toton şövalyelerini, 15. yüzyılda Polonyalı boyarları ve 17. yüzyıl sonunda Osmanlı Sultanlarını, bu birlik sayesinde ülkelere kovabildiler. 1930'larda Sovyetler Birliği, sosyalizme geçişin keskinleştirdiği sınıf mücadelelerinden ve partiye yansıyan geniş çaplı tasfiyelerden, ciddi bir yara almış bulunuyordu. Tam bu ortamda beliren Nazi tehlikesine karşı koyabilmek için Stalin yönetimindeki SBKP, "anavatan savunusu" ajitasyonunu, sosyalizm ideallerine destek olmak üzere ön plana çıkardıysa, bunda şaşılacak bir şey yok. Buna şaşırınlar, halkların tarihsel belleğini hiçe sayanlar, Sovyetleri oluşturan halkların tarihini, Lenin'in "iktidarı alalım, en büyük anavatan savunucusu biz olalım" lafını bilmeyenler, hariçten gazel okurlar.

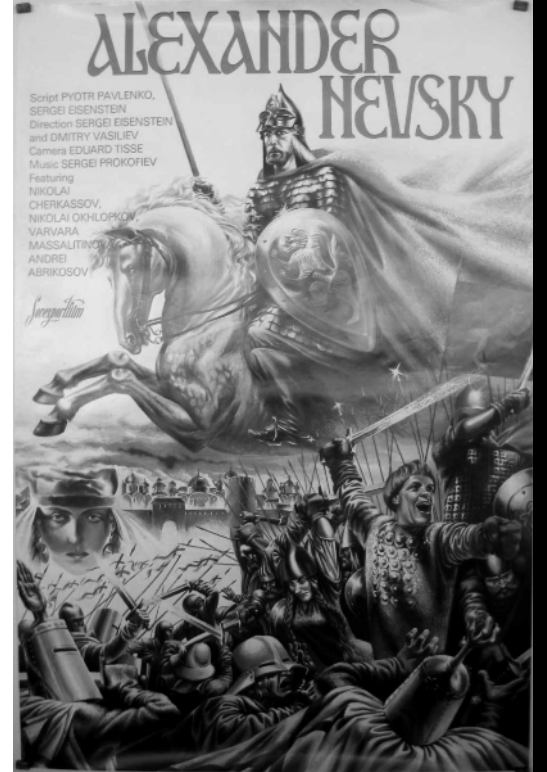
-II-

Birincisinde yarım kalan paylaşım hesaplarını kapatmak ve SSCB'yi ortadan kaldırmak hedefleriyle adeta bağıra çağıra gelen 2. Paylaşım Savaşı öyle akıldışı bir vahşete sahne hazırladı ki, insanlık ilk savaşın açtığı yaraları bile unutacaktı. Faşistler dahil, hiçbir gerici hükümet, kitleleri bu çaplı bir yıkıma hazırlayamazdı.

Elbette, emperyalist dünya kendi içinde bu karpışmaya yıllardan beri hazırlanıyordu, fakat bunu kitlelerden gizlediler. Savaştan önce savaşın propagandası, göze çarpmayacak ölçülerdeydi. Sinema salonlarındaysa, Ginger ve Fred hala dans ediyor, Drakula kan içiyor, Tarzan timsahlarla dolu nehirlerle atlıyordu. Yalnızca Almanya'da Naziler, zulümden kaçan nice sanatçıdan geriye kalan bir avuç sinemacıyla, görkemli askeri geçitlerle dolu propaganda filmleri çekmeyi ihmal etmiyordu.

Dünya emekçilerinin gözündeki kesin olan tek şey, SSCB ile Nazi Almanya'sının savaşa tutuşacağıydı. 1938'de ABD'de yapılan bir anketin sonuçlarına göre, halkın %83'ü böyle bir savaştan SSCB'nin zaferler kazanmasını arzuluyordu. Halkın tersine, ABD mali oligarşisi, Nazilerin Sovyetleri tepelemesini istedi, ama bu arzuları Stalingrad'da ters tepince, Almanya'ya karşı ikinci cepheyi açmak ve Sovyetlerle ittifak kurmak zorunda kaldılar. ABD-SSCB ittifakı, en çok bu ülkeye sığınan Avrupalı sinemacılar da olumlu

Eisenstein'in Alexander Nevsky film afişi ve filmde bir sahne

Casablanca film afişi

Roberto Russelini'nin Roma Açık Şehir filminden bir sahne

yankı buldu. Onlardan birisi, Lewis Milestone, ittifakın şerefine "Kuzey Yıldızı" isimli bir film çekti. Bir Sovyet köyünün Nazi işgalcilerine karşı kahramanca savaşını göklere çıkardı. Zavallı Milestone! Nereden bilsin bu filmin daha sonra başına olmadık belalar açacağını. Yedi yıl sonra bu film yüzünden, Mc Carty komitesinin karşısında soğuk terler döküyordu. Suçu Sovyet köylülerini çok mutlu, şen şakrak göstermekti. Komünizm altında, bu nasıl mümkün olabilirdi?!

Savaş başladığında savaşı yücelten filmler sökün etti. İçlerinden bir unutulmaz olacaktı. Frank Capra 1942'de Bogart ve Ingrid Bergman'la Casablanca'yı çekti. Filmin ön planında küllerinden yeniden alevlenen bir aşk görünse de arka planda hiç bitmeyen bir Nazi ve direniş örgütü süre avı vardır. Bir Macar göçmeni olan Capra, bu filmiyle, ABD'ye sitem etmektedir, Nazi tehlikesine zamanında tepki vermediği için. Filmde Humphrey Bogart eğlenceye düşkün kumarhane sahibi olarak, ABD'yi temsil etmektedir. Ingrid Bergman ise, yüksek zarafetiyle Avrupa'yı temsil eder. Nazilere karşı direniş örgütleyen gizli örgüt yöneticisi radikal profesör ise, Bergman'ın kocası, yani sahibidir. Yönetmen adeta uyarmaktadır ABD'yi. Eğer Nazilere karşı savaşta önderliği ele almaz ise Avrupa radikallerin ellerinde kalacaktır. Bu öngörülü yönetmenin dediği gerçekleşecek, faşizme karşı savaşta illegal örgütlenmeye hızla adapte olan komünistler, halkların kahramanı haline gelecektir.

Fransa'da Komünist Parti, sadece Nazi ölüm mangaları karşısında 15 bin üyesini kurban verirken, ülkenin kuzeyinde gerilla savaşını örgütleyen İtalya Komünist Partisi, savaş sonuna kadar 45 bin savaşçı kaybedecek, ama yüz bin silahlı partizanla Mussolini'yi yakalayıp ayaklarından asma şerefini kazanacaktı. Anti-faşist direnişin zaferle taçlanan prestiji sayesinde bu iki ülkede komünist partiler, entelektüel yaşama bir nesil boyunca el koyabildiler. İtalyan aydın ve sanatçıların yirmi yıllık faşizm kirliliği gerilla savaşının ateşi sayesinde kül oldu. Almanya bu şansa sahip olamayacaktı.

İtalyan sanatçılar, daha savaş bitmeden kolları sıvamıştı. 1945'te Roberto Russelini, Roma Açık Şehir filmi ile başlangıcı yaptı. Film, emekçi ve sıradan halkın basit yaşamlarında gizli muazzam anti-faşist direnişin izlerini hemen hepsi amatör oyuncular eşliğinde sürüyordu. Faşizmin, politik yaşamın ötesine uzanarak, insan bedenine yönelen akıldışı baskıyı göstermek, yine bir komünist yönetmene, P. Paolo Pasolini'ye düşecektir. İnsan çıplaklığını sonuna kadar kullanmaktan çekinmeyen bir film, ancak 1970'lerin görece özgür ve hoşgörülü ikliminde kameralara alınabilirdi. Pasolini, Sodam ve Gamarne adlı bu filmiyle, İtalyan aydınında faşizm imgesinin yarattığı tik-

sintiye tercüman olmuştur.

Bir diğer İtalyan komünist parti saflarında yetişmiş yönetmen ise Bernardo Bertolucci'dir. 1976 tarihli devasa filmi (5,5 saati aşar) Nova Cento ile meseleye derinlikli bir tarihsel perspektif getirir. Büyük opera ustası Verdi'nin öldüğü 1900'den, Mussolini faşizminin yıkıldığı 1944'e kadar İtalya'nın politik dönüşümü ele alınır. Burt Lancaster, De Niro, Depardeu gibi dönemin en usta oyuncularıyla çalışan Bertolucci, eleştiri oklarının sonuncusunu, komünist partiye ayırmıştır. Filmin son sahnesinde partizanlar ve köylüler, Mussolini destekçisi çiftlik sahibinin topraklarına el koymuşlardır. Efendisinin elinde olmadık cefalar çekmiş genç bir partizan, toprak sahibini öldürmek ister. Fakat direnişin önderleri, genç partizanın elinden silahı alırlar. Filmin son karesinde, beyaz perdenin bir ucunda çiftliğine el konulan efendi oturmaktadır, diğer ucunda silahı elinden alınan genç partizan. Bertolucci, bu çarpıcı kareyle, sömürücü sınıfı ortadan kaldırma görevini yerine getirmeden, silahlarını bırakan partiyi eleştirmektedir. Oysa İtalya'nın egemen sınıfı mali sermaye savaşın sonunda ağır yaralıydı. Faşist aygıt parçalanmış, silahları elinden alınmıştı. Oysa komünist parti kitle partisi olma yoluyla siyasete devam kararını çoktan vermişti.

Fransa'nın emperyalist egemenleri, sürgünde kurulan hükümet ve Afrika'da toplanan ordu aracılığıyla direnişin içerideki örgütleyicisi FKP karşısına çok daha örgütlü ve hazırlıklı çıkmıştı. Mali-sermayenin parlatıp öne çıkardığı General De Gaulle, komünistlerin direniş kahramanlığına ortak edildi. Bu nedenle Fransız aydın ve sanatçıları bir süre bocaladılar. Onlar yüz elli yıllık konumlarından, cumhuriyetçi küçük burjuvalıktan kolay kopamıyorlardı. Bunun için yeni nesil genç sinemacıların çıkışına ihtiyaç vardı. 1950'lerden sonra Yeni Dalga ile sükün ettiler. Jean-Luc Godard, Agnes Varda ve Chris Merler'in açıktan tavır alan devrimci sinemacılar öncülüğünde, Chabrol, Berri, Taserrier ve diğerleri, sinemayı sınıf savaşının bir parçası haline getirdiler.

Geçerken belirtelim: Savaş filmleri çok büyük bütçe gerektiren filmlerdir. Sermayenin ve ordunun doğrudan desteği olmadan çekilmesi zor. 2. Paylaşım Savaşı biter bitmez, kendini Vietnam ve Cezayir'in sömürgeci savaşlarına gömen Fransız ordusu De Gaulle'le de kavgalıydı. Bu nedenle Fransızların direniş savaşını anlatmak, ABD ve İngilizlerin de dahil olduğu uluslararası yapımlara bırakılmıştı. Nihayet Tavernier, geç bir tarihte, 1980'de çektiği son Metro filmi ile direnişin gerçek sahiplerini selamlamıştır.

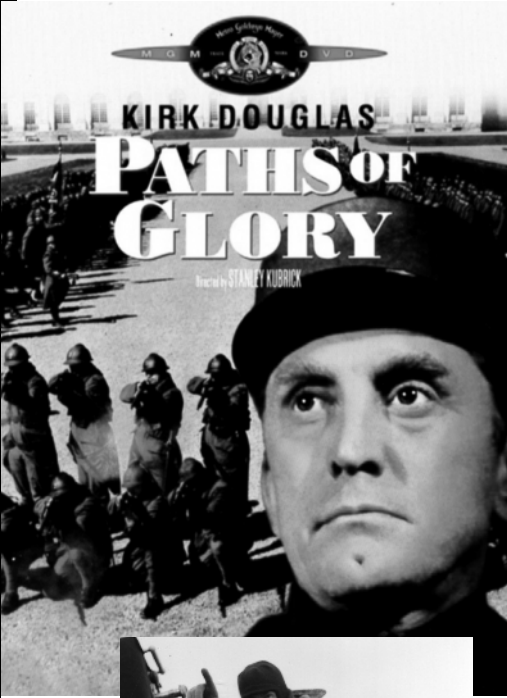
İngiltere'de durum çok daha farklıydı. İngiliz burjuva sınıfın savaşa ve zafere dair anlatılacak çok hikayesi vardı. Ciltler dolusu anılarıyla Churchill, sonraki yılların pek çok

Bertolucci'nin Nove Cento film afişi

Jean-Luc Godard ile Agnes Varda

Paths of Glory'nin kamera arkasından

Full Metal Jacket filminden bir kare

efsanesinin yalan ve şişirme propagandasının tarihsel malzemesini hazırlamıştı. Oysa, savaşın ilk aylarında birliklerini zor bela kıta Avrupa'sına çıkarmış Manş denizinin ötesinde savunmaya çekilmişlerdi: Kıta Avrupa'sında anlatılacak kahramanlık hikayeleri pek yoktu ama, Libya çöllerinde General Montgomeri'nin Alman panzer birliğini yendiği hikaye, pek çok abartılı savaş filmine konu oldu. Yine de, İngiliz sinemasının savaşa dair zirve filminin hikayesi, Uzak Asya'dan çıkmıştı. Bir Japon esir kampında geçen Kwai Köprüsü, dört dörtlük bir militarizm övgüsüydü.

Oysa, aynı topraklarda yetişen bir başka İngiliz sinemacı, 20. yüzyılın en çok tartışılan anti-militarist filmlere imzasını atacaktı. Stanley Kubrick, 1956 yapımı Paths of Glory ile önemli bir tartışmayı başlatmıştı. Savaş sırasında komuta ettiği birliğini, albayın emirlerine rağmen, bir ölüm kapanına sokmayı reddeden Kirk Douglas; askeri mahkemeye çıkartılır. Kubrick, savaş meydanlarındaki askerleri, harcanacak leblebi gibi gören militarist hiyerarşiyi, temelindeki insanlık düşmanlığını, bu yargılama sahneleriyle teşhir eder. Aynı derecede provokatif tartışmalara neden olan 1964 yapımı Dr. Strangelove filminde Kubrick, yer yer absürtlüğe varan komedi yoluyla, nükleer silahlanmanın insanlığı yok edecek tehdidine karşı acımasız bir taşlama yapmıştı.

Son olarak Kubrick, 1987 tarihli Full Metal Jacket'ta, Vietnam savaşının sıkı bir eleştirisini sunuyordu. Eleştirisinin hedefine, militarizmle beraber, bakışını da koyacaktır. Pek çok unutulmaz sahne barındıran film, oldukça uzun tutulmuş başlangıç bölümünde, kamerasını bir Amerikan ordu eğitim kampına çevirir. Burada acemi erlerin eğitimi, aşağılama, işkence, kutsallaştırılan erkek şovenizmi vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Buradaki eğitimin, insanlıktan çıkma ve insan kalmakta ısrar etme çelişkisinin ölümcül karaktere sahip olduğunu ileri sürecek denli ileri götürür tezlerini Kubrick. Filmin ikinci yarısında, işkence ve şiddetle yüceltilen erkek şovenizminin, Vietnamlı gencecik, neredeyse çocuk bir kadın gerilla tarafından yerle bir edilmesini izleriz. Ama militarizm işini sağlam yapmıştır. Savaş esnasında kendini defalarca hatırlatan insani duygular, militarist hiyerarşinin dişlileri arasında her seferinde un ufak edilir.

İngiliz sinemasının önemli anti-militarist filmlerinden bir diğeri, 1980'de Alan Parker'in çektiği The Wall filmidir. Ünlü rock grubu Pink Floyd'un aynı adlı albümüne çekilmiş bir film bu. Müzik grubunun kurucuları içinde, babaları 2. Paylaşım Savaşı'na gidip dönemeyenler vardır. Bu uzak hüzünlü çocuk anılarıyla başlayan film, varoluşçuluğa, psikanalize eğilir ve nihayet anarşist bir tutumla anti-

militarizme meyledir. Ne yazık ki artık böyle cesur filmler çeken yönetmenler kalmadı. Geçen sene Oscar adaylığında öne çıkartılan Christopher Nolan imzalı Dunkirk filmi, suya sabuna dokunmayan çok pahalı bir oyuncaktan ibaretti. Pek çok yorumcu, Dunkirk'te sıkışmış İngiliz ordusunu adaya çekmek macerasını anlatan bu filmi, Brexit tartışmalarına bir katkı olarak değerlendirmiştir. Aynı yıl çekilen The Darkest Day, Winston Churchill'i göklere çıkarmakla kalmıyor, savaşın emperyalist karakterini gizlemek için, sıradan halkın duygularına, anti-Nazi fikirlerine, Churchill'in savaş kararı almasında kritik bir önem atfediyordu. İngiliz yönetici sınıflarına yaranmak için çekilen bu alçak ruhlu filmler, günümüz Oscar ödülleri toplayabilirler ama gelecek kuşaklarca hatırlanmayacaklar.

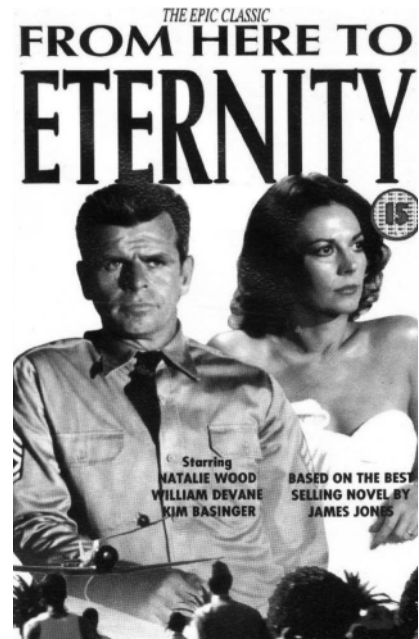
Amerikan sinemasına gelirse, savaş sonrası çekilen binlerce film arasında savaş karşıtı bir tutum aramak, samanlıkta iğne aramak gibidir. Bunun başta gelen nedeni, Amerikan film endüstrisine tümüyle hakimiyet kurmuş yapım şirketlerinin, aynı zamanda silah tekelleri ile yakın bağlantılı olmalarıdır. Her film Amerikan savaş endüstrisinin reklamıdır. Son model savaş uçakları, uçak gemileri, tanklar ve ağır makineli tüfekler, hepsi ABD'nin yenilmezlik imajını parlatmak için perdede resmi geçit yaparlar.

Amerikan sineması, Normandiya çıkartmasını ve Pasifik'te süren Japonya ile savaşın hikayelerini pek sever. Bunlar, silahların başrol yerine geçtiği pek çok filme konu olmuştur. Bazen, toplama kampları veya art cephede geçen casusluk, sabotaj hikayeleri söz konusu olduğunda, başrole insanlar çıkabiliyor. Örneğin J.P. Thompson'un çektiği Navaron'un Topları, böyle bir filmidir. İyon denizinde bir adada yüksek kayalara kurulu bu Nazi bataryasını yok etmek üzere, uluslararası bir sabotaj grubu kurulur. Kimler yoktur ki bu ekipte? İngiliz aristokrat subaylar, Amerikalı uzmanlar, hatta İspanya iç savaşında yer almış anarşistler... Film elbette savaşa övgüler düzer, ancak, cephe gerisinde, işgal altındaki topraklarda insanların cesaret ve umutlarına yaslanarak, silah reklamı Amerikan filmlerinden ayrılır.

ABD'yi 2. savaşa sokan Pearl Harbor baskını pek çok filme konu olmuştur. Bunların içinde en ünlüsü Fred Zinnemann'ın 1957'de çektiği İnsanlar Yaşadıkça adlı filmidir. Hikâye, Hawaii'nin cennet koylarında başlar ve sanki Amerikalılar dünyanın en büyük donanma birliğini, bu uzak adaya tatil için demirlemiş gibidirler. Askerlerin de savaşla hiç ilgileri yoktur; çılgın eğlencelere, kişisel kavgalara, aşk ve kıskançlık krizlerine girip çıkmakla meşguldürler. Oysa düşman, Japonlar, tersine, arı gibi durmaksızın çalışıp, sinsi bir savaş planını adım adım hayata geçirmektedir. Ve savaş aklından bile geçirmeyen ABD donanması, bir baskınla denizin dibini boylayacaktır. Film, 20. yüzyılın en büyük

Navaron'un Topları
film afişi

İnsanlar Yaşadıkça
film afişi

Er Ryan'ı Kurtarmak
filminden bir kare

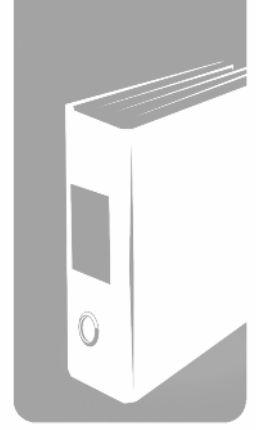

savaş yalanlarından birisini işte böyle adım adım, beyaz perdeye yeniden işler. Oysa Pearl Harbor'da demirli donanmanın, iki yıldır Japonya'yı bir kement gibi boğan deniz ablukasının merkezi karargâhı olduğundan hiç söz edilmez. Yine ABD'nin, Pearl Harbor'da kaybettiği donanmanın bir benzerini aylar önce Pasifik limanlarında inşa edip gizlediğini de bu filmde göremeyiz. İki binli yılların başında, bir başka yönetmen, Pentagon'un çok sevdiği Michael Bay, aynı hikâyeyi, bu kez "göze göz" histerisiyle bir kez daha cilalayacaktır.

Bir başka militarizm övgüsü, Franklin J. Schafner'in Patton (1970) filminde bulunabilir. Birlikleri Afrika çöllerinde toparlayıp, önce Sicilya adasına, oradan İtalya'ya giriş yapan Amerikan kuvvetleri, başındaki General Patton'ın övgüsüyle dolu film, çok büyük paralar harcamış bir gövde gösterisidir. Bu film, aynı yıl çekilen, Robert Altman'ın gayet eğlenceli anti-militarist filmi MASH'a verilen bir cevap gibidir.

2. Paylaşım Savaşı'nın cephelerinde anlatılmadık hikâye bırakmayan ABD film endüstrisi, yüzyılın sonlarında, kişisel hikayeler üzerinden savaşa dair farklı bir tutum sergilemeye başlar. Hdvision temel direği yönetmenlerden Spielberg, 90'larda iki önemli savaş filmine imza atmıştır: Schindler'in Listesi ve Er Ryan'ı Kurtarmak. İlki üzerine çok şey söylendi, yazıldı. Sadece şunu hatırlatmak yeterlidir. Schindler'in Listesi, bir anti-Nazi film olabilir ama asla anti-faşist bir film değildir. Aksine, film boyunca faşizm, Nazi Partisi'nin hasta ruhlu yöneticilerine atfedilir. Tekeller ve mali sermaye ise, bu faşist aşırılıkları engellemeye adanmış odaklar gibi sunulur. Spielberg'in izleyiciyi duygusal şoklara sokmak için kullandığı son derece trajik sahneler, bu filmin alt metnindeki kepaze gerici ve siyonizm yanlısı zihniyeti unutturmamalı.

Spielberg, 1997 tarihli Er Ryan'ı Kurtarmak'ta savaşın acımasız vahşiliğini öylesine sert vurguluyor ki, sıradan izleyici bu filmi rahatlıkla "savaş karşıtı" kategoriye sokabilir. Oysa düzen görünenden daha farklıdır. Normandiya çıkartmasında yaşanan akıllara durgunluk veren insan kıyımı, havalarda uçan parçalanmış gövdeler ve yüzlerine kan sıçramış kameralarla verilir. Tüm bu vahşetin ulvi bir hedefi olması gerektiğini düşünenleri, politikadan, emperyalizm gerçeğinden tümüyle uzak, naif bir aile hikayesi beklemektedir. Amerikalı bir anne, hayatta kalan son oğlunun cepheden geri getirilmesini talep eder. ABD başkanı, bu kutsal görevi yerine getirmek üzere, talimat verir. Amerikan ailesinin birliği, savaşın hedeflerinden daha önemlidir. Böylece, tüm politik hesapların üzerine çıkarılan aile, yaşanan vahşetin bir anlama kavuşmasına yardımcı olur.

temade çınar

0 Bomba Nereye Düştü?

Hani bir zaman, bombaların üzerine Aydın'dan, Fatsa'dan, Denizli'den diye isimlerinizi ya da mesajlarınızı yazıp atmıştınız ya, o bombaların nereye düştüğünü belki takip edemediniz. Ama biz merak ettik, gittik, baktık ve izledik neler olduğunu.

Denizli'den... diye yazan arkadaş; bomba senin annenin babanın evine benzer tek katlı, taştan, kerpiçten bir eve düştü, tuzla buz etti. Öğrenmek istersin belki. Anneyi öldürmeyi başardın. Bir de küçük bebek varmış kucığında. Baba çok uğraştı ama karısını, çocuğunu bulamadı. Büyük dedesinden kalan o evde bulabildiklerini yanına aldı. Dedesinin köstekli saatiyle yemek yediler Antep'te. Aile fotoğrafı para etmemiş, haberin olsun, iç cebinde duruyor.

Kızının birini yolda uğradıkları bir saldırıda kaybetti. Antep'te köle pazarı kurulmuş dediler, aradı bir süre ama diğer kızını kaybetmekten korktu. Belki memleketin bu tarafı daha güvenlidir diye, hayli uzun bir yolu tepip geldi. Bir çıkınla çıktığı yolda çıkını da kalmadı. Yedi yaşındaki kızını sırtında taşıdı, sizin oraya yerleşti. Avrupa'ya kaçmak isteyenlere süngerden can yeleği dikiyormuş senin "ne mutlu" diye yazdıkların. Düşündü kaçmayı, öğrenince bunları, kaçamadı.

Hani kızılıydun ya "bu Suriyeliler gelip işimizi elimizden aldılar" diye. Çoğunlukla vermiyorlar ama senin yarı yevmiyene çalışıyor şimdi. Ustaymış memleketinde, pek çok iş gelirmiş elinden. Bazen bir inşaatta bazen bir tamiratta, ne bulursa, kim iş verirse orada. Sizin oraya geleli beş altı ay oldu. Komşular da baktılar becerikli, terbiyeli bir adam, birkaç tamirat işine çağırdılar. Tartaklandığı da oluyor, aşağılandığı da tabii... Evleri yakılan Suriyelileri duyuyor da nöbet tutuyor bazen pencerede.

Sizinkiler soruyorlar zaman zaman, "Niye savaşmadın da kaçtın?" diye. O da boynunu eğiyor. Cevabı olmadığından değil, beladan çekindiğinden. Bir kızı var yanında, diğerini bulmaya da umudu. Tek başına düşünüp duruyor, "uçaklarla, bombalarla

nasıl dövüülür, bilip bilmediğinizi...” “Dövüştüm” dese her türlü terörist! İŞİD'le mi birlikte dövüseydi, YPG ile mi? Esad'a mı katılsaydı? Sorup durduğunuz bu soruya sizin gerçekten bir cevabınız var mı? Türkçeyi işinden dolayı çok gezdiğinden çat pat biliyordu. Çoğu zaman “bilmeyeydim daha mı iyiydi?” diye düşünürdü.

Küçük kızı Şilan'la birlikte bir göz ev tuttu. Bir de tuvaleti var, banyolarını yaptıkları, lavabosunda bulaşıklarını yıkadıkları. Çalıştığının çoğunu buraya 'kira' diye veriyor. Çocukları okusun istiyordu, sizinkilerin senin okuman için uğraştıkları gibi... Vazgeçmedi. Şilan'ı okula gönderdi, kötü davrandılar çocuğa. Bir süre inat etti ama baktı ki çocuk hırpalanıyor, onuru kırılan, kendini öldüren Suriyeli çocukları duydu, aldı okuldan.

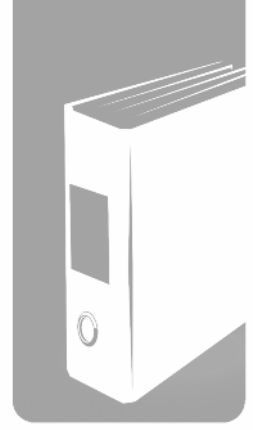
Belki bilmek istersin, sizin komşulardan biri çocuğa sahip çıktı. Evde kendi çocuklarıyla aynı sofraya oturtuyorlar. Çocukları Şilan'a ders çalıştırıyorlar. Büyük abaları ev işinde de yardım ediyor, öğretiyor çocuğa. Şilan annesine ve ablasına özlemine bu ablaya yüklemiş, gözünün içine bakıyor, ne derse yapıyor. Ev işi derken yanlış anlamayasın, bir sünger yatak, birkaç battaniye, bir eski soba, komşuların getirdiği bir kilim, birkaç kap kakak. Bir divan getirdi geçen gün bir başka komşu.

Sigortaları olmadığından hatta kimlikleri bile olmadığından çocuk hastalanınca sizin komşu kadın, kendi çocuğuna ilaç yazdırmış aile hekimine. Çocuk, “doktor olcam büyüyünce” diyor. Hayatın zorluğu hayalleri engellemiyor işte, ne yaparsın. Belki olur da senin çocuklarını amansız hastalıklardan iyileştiren doktor o olur ha? Belki de bugün yaşadıkları onu hırslı, öfkeli ve bencil bir insan yapar da çocuklarının katili olur kim bilir? Kim yargılayabilir onun yaptıklarını? Neyse ki sizin oradaki insanlar kolluyorlar çocuğu.

Babaya gelince, yaşadıkları haksızlıklar karşısında dişini sıkıyor ve acılarını içine akıtıyor. Bu acı ve öfke koca bir ülkeyi yakabilir. Onu hayatta tutan güç, on iki yaşında kaybettiği büyük kızını bulup evine dönme hayali. Her gün kızını kurtarmanın bir yolunu düşünüyor. Bir de ölen eşini çıkartabilmeyi umuyor yerin altından. Hani bombaların üzerine büyük laflar yazıp gönderen arkadaşların var ya, onları bul ve söyle, “milyonlarca düşman yarattı, zenginlerin açtığı yoksulların öldürüldüğü bu savaş.” Bir de şunu söyle, sizin oralarda, halkların birbirine düşman olmadıkları, devletlerin birbirine düşman olduğu ve savaşların çıkar savaşları olduğu hakkında konuşmalar arttı. Sen de evine döndüğünde ırkçı bağırıcılarınızın tencerelerinizi doldurmadığını göreceksin. İnsanlar birer birer değil artık üçer, dörder intihar ediyorlar.

Evine dönebildin mi, sakatlandın mı, iş buldun mu bilmiyorum. Bunları okuyup okumadığını da bilmiyorum. Nelere yol açtığını bil istedim. Umarım Vietnam'dan dönen Amerikalı askerler gibi anlamışsındır, düşmanın dışarıda değil, içeride olduğunu...

helin su

Savaşların Arasında Bir Hayat; Einstein

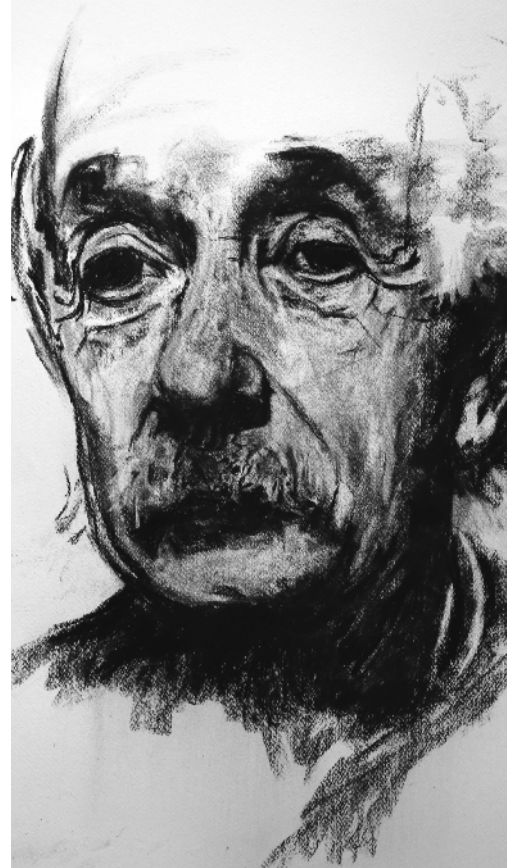
Einstein'ı Nasıl Bilirsiniz?

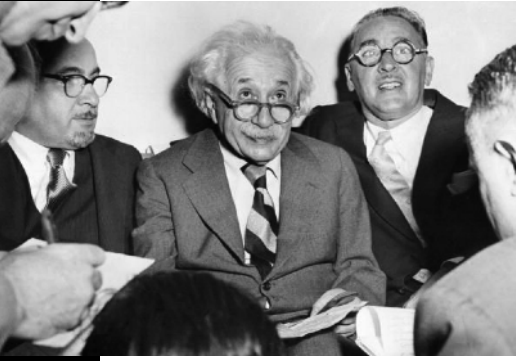
Yaşadığı dönemde oldukça ünlü olan pek çok kişi, zamanla kuşakların hafızalarından silinir gider. Çok az sayıdaki insanın adı ise sürekli yeniden öğrenilir. Einstein adı sürekli öğrenilen adlardandır. Çünkü o, hayata ve maddeler dünyasına bakışımızı köklü bir biçimde değiştirecek büyük bir etkide bulunmuştur.

Daha genç bir fizikçiyken ortaya attığı Özel Görelilik Kuramı ile ışığın yapısını anlamamızı sağlayan Einstein, tüm bilim dünyasının belki de en ünlü formülünü $E=mc^2$ 'yi bularak kütle ile enerjinin temel dönüşüm sırrını ortadan kaldırdı. Atom altı dünyanın klasik fizik kurallarından farklı olan yasalarını önümüze seren A. Einstein, atom altı dünyada mühendisliğe girişebilmemizi sağladı. Genel Görelilik Kuramıyla kütle çekim kuvvetini gerçekten anlayabilir duruma geldik. Uzay-zaman anlayışımız değişti. Evren anlayışımız değişti. Değişen bu anlayışla, çevremizi saran maddeler dünyasını daha iyi anlayarak, atom altı düzeyden atom üstü düzeye kadar her alanda, bilim ve teknoloji de muazzam yol kat ettik. Bugün örneğin bir fotona, bir ışık parçacığına bilgi yükleyerek onu uzak mesafelere fiber optik kablolar ya da uydular üzerinden sinyaller biçiminde yollayabiliyor ve bu sayede hızlı bir internete ya da eş zamanlı iletişim olanağına erişebiliyorsak, Einstein'ın dehasının bunda büyük payı olduğunu biliyoruz. Quantum bilgisayarlardan yapay zekaya, nükleer enerjiden yıldızlara uzanan yolda kullandığımız iyon motorlarına kadar pek çok teknolojide "Einstein gibi!" diye överken, aptallığı "ne sanıyor kendini Einstein mi!" diye yereriz. Tişörtlerde, kupalarda, dövmelede kendine yer bulan, 7'den 70'e tanıdığımız Einstein, kapitalist toplumun bilim insanlarına atfettiği o asık suratlı "ciddi bilim adamı" imajını umursamadan dehasının dolaştığı o çok yükseklerdeki bir yerden, dil çıkarır bize...

Çoğumuz A. Einstein'ı, burjuvazinin bize yansıttığı haliyle "çılgin bir dahi" olarak biliriz. Çoğumuzun bilmediği şey ise Einstein'ın siyasal düşüncesi ve siyasal mücadelesidir. Burjuva

Einstein karakalem portresi, Andrea's OCA Studio

sınıf, dünyanın gelmiş geçmiş en büyük dehalarından sayılan Einstein'ı, kafası bizimkinden çok yükseklerde bir yerde dolaştığı için, toplumsal hayat, sınıf mücadelesi gibi konulara ilgisiz, kendi entelektüel zevklerine gömülü bir burjuva bilim insanı olarak göstermek için özel bir çaba harcamıştır. Bu çabanın ürünüdür ki, çoğumuz Einstein'ın beyninin, laboratuvarlarda en küçük parçasına kadar incelendiğini, dehasının kaynağının bulunmaya çalışıldığını biliriz de O'nun döneminin tüm toplumsal olayları; ırkçılık, faşizm, emperyalist savaşlar ya da sosyalist devrimler karşısında aldığı tutumu, düşünce ve pratiğini bilmeyiz. Dünyanı en büyük dehalarından sayılan bu insanın siyasal düşünce ve faaliyeti, burjuvazi tarafından emekçilerden itinayla çalınan bir şeydir. İtinayla çalınmıştır çünkü bu büyük kafa ve yürek, ömrü boyunca insanlığa ve onun geleceğine karşı büyük bir sorumluluk duygusuyla hareket etmiş, her türlü barbarlığa, sömürüye derin bir nefret duymuş, bilimsel ününü ahlaki, vicdani öfkесinin emrine vererek sosyalizmi savunmuştur.

“Neden Sosyalizm?”

“Bugün var olduğu şekliyle kapitalist toplumun ekonomik anarşisi, bana göre kötülüklerin gerçek kaynağıdır.

Özel sermaye birkaç elde toplanma eğilimindedir... [bu] bir özel sermaye oligarşisiyle demokratik bir biçimde örgütlenmiş bir siyasal toplum tarafından bile etkin bir biçimde denetlenemeyen muazzam bir güçle [sonuçlanır.] Bu doğrudur, çünkü yasama organlarının üyeleri büyük ölçüde özel kapitalistler tarafından finanse edilen ya da başka şekilde etkilenen siyasi partiler tarafından seçilir. Sonuç olarak halkın temsilcileri, nüfusun yoksul kesimlerinin çıkarını yeterince korumazlar. Dahası özel kapitalistler, temel bilgi kaynaklarını (basın-radyo-eğitim) dolaylı ya da doğrudan kontrol ederler. Bu yüzden bireysel yurttaşın nesnel sonuçlara varması ve siyasal hakların akıllıca kullanılması son derece zordur. Aslında pek çok durumda olanaksızdır.

Bireylerin kötürümleştirilmesini, kapitalizmin en berbat kötülüğü sayıyorum. Tüm eğitim sistemimiz bu kötülüğe yakalanmıştır. Aşırı rekabetçi tutum, geleceğe hazırlık olarak sınır tanımaz başarıya tapacak şekilde eğitilen öğrencilere aşılır.

Bu büyük kötülükleri ortadan kaldırmanın tek yolunun sosyal amaç yönelimi olacak bir eğitim sisteminin eşlik ettiği, sosyalist bir ekonominin kurulması olduğuna inanıyorum. Planlı bir ekonomi, yapılacak işleri çalışabilir durumda olanlar arasında bölüştürür ve her erkek, kadın ve çocuğun geçimini garanti eder.” (1945 Manthly Review'in ilk sayısındaki baş makale- Einstein'ın makalesi)

A. Einstein bu satırları yazdığında, en önemli kuramlarını oluşturmuş Nobel'i almış, Naziler tarafından başına ödül konmuş, 1933 itibarıyla yaşadığı ABD'de her adımı FBI tarafından izlenen, 70 yaşına basmış ve tüm dünyanın dönemin popüler yıldızlarından bile daha çok tanıdığı kişidir.

“Bu Kadar Değerli Olduğumu Bilmiyordum”

1933'ün ocak ayında Almanya'da faşist parti, Hitlerin partisi iktidarı aldığında, ilk icraatlarından biri Einstein'ın başına 50 bin dolar ödül koymak oldu. Bu ödül miktarını duyan Einstein'ın

Ölümünden bir sene önce Einstein şunları yazıyordu; “Tarihin büyük bölümü... insan hakları... uğruna mücadele ile doludur. Ama bu mücadelede yorgunluk, toplumun yıkımı demek olur.” Einstein için insanlığın geleceği ve döneminin her zorbalığına karşı mücadele hayatın kendisiydi.

ilk tepkisi yukarıdaki sözlerdi.

14 Mart 1979'da Almanya'da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğan Einstein, on yaşlarında dini inancı bıraktığını söylese de Yahudi bir ailede doğuşu peşini bırakmamış, ateist olduğunu söylese de dini inancı varmış gibi lanse edilmiştir. Faşizmin hedefi haline gelmesinde en büyük pay ise bunlardan ziyade, faşizme ve şovenizme karşı aldığı siyasal tutumdur. Einstein, 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın arifesinde, Almanya'da güçlenen şovenizme, faşizme karşı tutum aldı. 93 Alman entelektüelinin Alman yayılcılığını haklı gösteren Uygur Devletlerin Manifestosuna karşı "Avrupalılara Manifesto"yu yayınladı. Bu manifesto Almanya'da yasaklandı.

"Bayrak insanın hala bir sürü hayvanı olduğunun göstergesidir." diyen Einstein, uluslararası emperyalist paylaşım savaşlarını tüm halkların mahvına yol açan bir barbarlık olarak görüyordu. İlk dünya savaşında, savaşı durdurmak için barışı savunan bir mücadele yürüttü. "Uluslararası Savaş Karşıtları" gibi gruplarla çalışırken, Milletler Cemiyeti'nin Entelektüel İş Birliği İçin Uluslararası Komitesi'nde çalıştı. Amacı ilkokul düzeyinde eğitimi şovenizmin kaynağı olmaktan çıkarmak ve uluslararası iş birliğinin barışçıl koşullarını oluşturabilmektir.

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı dünya halklarına büyük yıkım getirdi. Üstelik daha bu savaşın yaraları sarılmadan ufukta yeni bir dünya savaşı mayalanmaya başlamıştı. Milletler Cemiyeti'nin savaşları ve askeri işgalleri (Japonya'nın Mançurya'yı, İtalya'nın Etiyopya ve Arnavutluk'u işgali vb) etkisizliğini ve Avrupa'nın faşizme teslim oluşunu görünce (Hitler, Mussolini, Franco eliyle) emperyalist savaşlar karşısındaki pasif çözüm arayışını değiştirdi. Savaşların önüne ancak halkların geçebileceğini, onların örgütlü mücadelesinin geçebileceğini savundu.

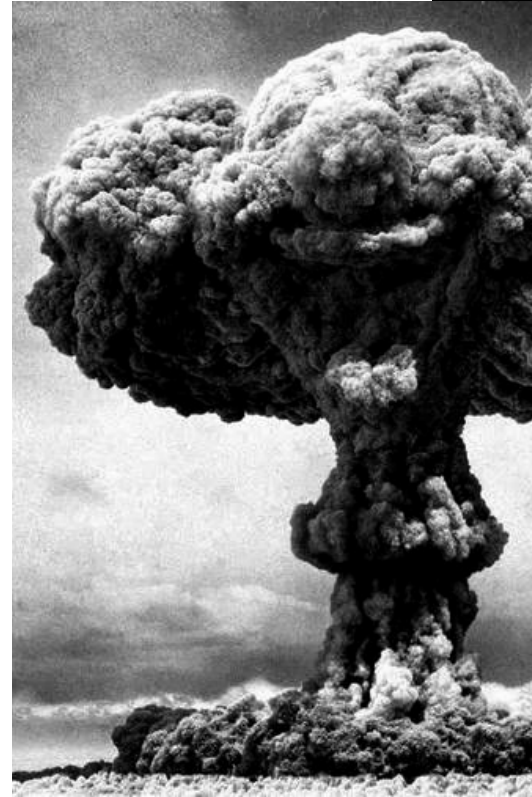
"Faşizmin yükselişiyle birlikte, bütün dünyanın insanlığın en korkunç düşmanlarının eline düşmesine olanak verme riski göze alınmadan, böyle bir (pasif) bakış açısının savunulamayacağını anladım. Örgütlü güce ancak örgütlü güçle karşı konulabilir." diyerek, "%2 formülü"nü savundu. 1930'lu yılların başında ABD'ye yaptığı yolculuklarda, bu formülü halka sundu.

"Tek yolun askerlik yapmamak olduğuna inanıyorum. Bu yasadışı bir savaştır ama [hükümetler] vatandaşlarından suç işlemelerini istediğinde halkın gerçek hakkı için savaş esastır."

A. Einstein, Alman sermaye sınıfı tarafından "1. sınıf bir kültürel faktör", "gerçek bir propaganda yapabileceğimiz adam" diye görülerek, bir yere kadar elde tutulmaya çalışılsa da Almanya'da güçlenen Nazizm, Alman Yahudi'si, ateist, üstelik kızıkların yanında yer alan Einstein'ı ciddi olarak tehdit ediyordu. Genel Görelilik Kuramı, kendilerine bilimci diyen faşist bilimcilerce "Yahudi Çarpıtması" ilan edildi.

"Einstein'a Karşı 100 Yazar" başlığıyla bir kitap çıktı. Einstein faşistlerin hedefi haline geldi. Tehditler aldı. 12 Ocak 1933'te ABD üniversitelerinden gelen ısrarlı davetler üzerine ABD'ye taşındı. 30 Ocak 1933'te Hitler iktidara geçti. Einstein'ın Caputh'daki evine el konulurken başına da 50 bin dolar ödül konuldu.

ABD'nin Einstein'a kapılarını açması, gönülsüzce, iç kamuoyunun baskısıyla olmuştu. 1.Emperyalist Paylaşım Savaşı

Hitler ve Franco

Manhattan Projesinde yer alan ekip nükleer kapsül altında poz veriyor

sonrası, ABD’de yaşanan ekonomik durgunluğa karşı 1919’da 4 milyon işçiyi kapsayan 3.600 grev yapılmış, devlet bütün bu karışıklıkları çıkardığını düşündüğü, ülkedeki komünist, göçmen, anarşist ve militan sendikacıları tutuklamak ve denetlemek için iç güvenlik birimi FBI’ı kurmuştu. 20 Ocak 1920’de 23 Eyalette 10 bin kişi tutuklanmış, pek çok kişi de sınır dışı edilmişti. ABD kendi sınıf savaşı içinde, Einstein gibi hayli tanınan ve hayli saygın bir belayla uğraşmak istemese de faşizmin açık tehdidi altındaki bir dehayı geri çevirmeyi göze alamadı.

“Madrid Faşizme Mezar Olacak!”

İspanya iç savaşı sırasında, ABD her iki tarafa da (Halk Cephesi – Franco’nun faşist birlikleri) silah satmayarak, “tarafsızlık” politikası yürüteceğini açıkladı. Fakat bu tarafsızlık bir yalandan ibaretti. Gerçekte ise faşist General Franco’nun birliklerinin benzinini Texo karşıliyordu. A. Einstein ABD’nin bu ikiyüzlü politikasını eleştirerek komünistlerin oluşturduğu Halk Cephesi Hükümetine desteğini açıkladı.

“Şu anda ülkenizin bu büyük krizinde, Cumhuriyetçi güçlere ve onların kahramanca mücadeleleri ile derin bir duygular birliği içinde olduğumu size temin ederim.”

Cumhuriyetçi Halk Cephesi hükümetine yardım için kurulan Kuzey Amerika Komitesi’nin üyesi olan Einstein, ayrıca “Abraham Lincoln Tugayının Dostları”nın Ulusal Komitesi üyesi olarak 2800 anti-faşist Amerikalının İspanya’ya gidişini destekledi.

Manhattan Projesi – Pandora’nın Kutusu

1938’de Alman bilimcileri atomu parçalamayı başardılar ve atom bombası yapılmasının önü açılmış oldu. 2.Emperyalist Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte, faşizme karşı olan fizikçiler, Alman faşizminin bu bombayı yapmasından korktular. Faşizmden kaçarak ABD’ye sığınan bilim insanlarından Leo Szilard henüz pek tanınmadığından, Edward Teller aracılığı ile Einstein’a ulaşarak, onu bu konuda bilgilendirdiler. Onların bu konudaki endişesini paylaşan Einstein ABD başkanı Roosevelt’e uyarıcı bir mektup yazarak, atom bombasının faşist Almanya’dan önce yapılması gerektiğini söyledi.

1941 yılında başlatılan Manhattan Projesinin hedefi, atom bombasının yapılmasıydı. Einstein ABD’nin “güvenilir kişiler” listesinde bulunmadığı için bu projeye dahil edilmedi. Atom bombasının yapımında çalışan pek çok bilim insanının motivasyonu, bu bombanın Nazilerden önce yapılmasıydı. 1944 yılında Sovyetler Berlin’e doğru yürürken, Nazilerin atom bombasını yapamayacağı iyice anlaşıldı. ABD atom bombasını “Kızıl Ordu Manchurya’ya girmeden savaşı bitirmenin yolu” olarak, Japonya üzerinde kullanma planlarına başlayınca, burada çalışan pek çok bilim insanı bu planları protesto etti. 1996’da Nobel’i alan Joseph Rotblat istifa etti.

1945 yılının 6 Ağustos’unda Hiroşima’ya, 9 Ağustos’unda Nagazaki’ye ABD tarafından atom bombası atıldı. Bu bombalar iki şehri neredeyse haritadan sildi. Bombanın yapımında çalışan bilim insanları vicdan azabı ve sorumluluk duygusuyla ECAS (Atom Bilimcileri Olağanüstü Komite)’ı kurdular. 1946 yılında bu

komitenin başına Einstein geçti. ECAS'ın amacı, nükleer silahlar ve bu silahların kullanımı konusunda toplumu bilgilendirmektir. ECAS, nükleer kullanımı karşıtı protestoların önünü açarak, dünyadan elini eteğini çekmiş münzevi bilim insanı imajının kırılmasını sağladı. A. Einstein 60'tan fazla ülkede pek çok bilim insanıyla konuya ilişkin yazışmalar yürüttü. Bununla birlikte A. Einstein ölmeden önce verdiği bir röportajında hayatının en büyük hatasının ABD başkanına atom bombası yapımı için tavsiye mektubu yazmak olduğunu söyleyecekti. Faşizmin böyleleri bir bombaya sahip olmasından duyduğu endişe, onu bu hatayı yapmaya itmisti. A. Einstein, Japonya'ya atılan bombaların yarattığı felaketin bir daha yaşanmaması için, uluslararası bir denetleme mekanizmasının kurulmasının koşullarını aradı. Daha sonra, Sovyet bilim insanlarınca eleştirel tarzda cevaplanan "Dünya Hükümeti" önerisi, esasen Einstein'ın nükleer bir savaşın sonuçlarının tüm insanlığın, insan türünün, geleceğine yönelik oluşturduğu tehdide karşı bir çözüm arayışıydı. 3. dünya savaşının neyle yapılacağını bilemese de dördüncüsünün ok ve yayla yapılacağını düşündüğünü ifade ediyordu. Pandora'nın kutusu açılmış, ölümcül silahlar ortalığa saçılmıştı...

"Lince Son Vermek İçin Amerikan Haçlı Seferi" (ACEL)

ABD'de ırkçılık öyle köklü ve yaygındır ki, siyahlara yönelik linçleri durdurmak için bile büyük mücadeleler gerekmiştir.

"Amerikalıların sosyal bakışında karanlık bir nokta vardı. Eşitlik ve insan onuruyla ilgili duyguları esas olarak beyaz insanlarla sınırlıdır. Bunların arasında bile bir Yahudi olarak, açıkça farkında olduğum önyargılar vardır. Ama bunlar 'beyazların' koyu tenli hemşerilerine, özellikle de zencilere yönelik tutumlarıyla karşılaştırıldığında önemsizdir.

Kendimi ne kadar çok Amerikalı hissedersen, bu durum bana o kadar çok acı veriyor. Ancak bunu açıkça dillendirerek suç ortaklığı duygusundan kurtulabiliyorum.

Denize kök salmış bu kötülüğü çabucak iyileştirebilmenin bir yolu olduğuna inanmıyorum. Ama bu amaca ulaşınca kadar, adil ve iyi niyetli bir kişi için en iyi enerjilerini iyi bir davranın hizmetine sunduğunu bilmekten daha büyük bir kıvanç yoktur." (ABD'nin eski ve en ünlü siyah üniversitesi Lincon Üniversitesi'nde Einstein'ın yaptığı konuşmadan alıntı.)

Nazım'ın "Bize türkülerimizi söyletmiyorlar / İnci dişli zenci kardeşim" diye seslendiği hem kızıl hem siyah olan Paul Robeson, linçleri durdurmak için ACEL'i kurduğunda, Einstein'a ACEL'in eş başkanlığını teklif etti. İstenmeyen kişi ilan edilip, konserleri ırkçı saldırıların hedefi haline getirildiğinde, araba sigortası yaptırma hakkı bile elinden alındığında, Robenson'a evini açan Einstein bu teklifi kabul etti. ACEL'in faaliyetleri, linçlerin bir ölçüde engellenmesine, siyahilerin haklarının geliştirilmesine yardımcı oldu.

"Sevgili Amerikalılar Şevkle Almanların Yerini Aldılar"

McCarthy dönemi, McCarthy'yi beklemedi. Sovyetler Birliği'nin büyük zaferi, ABD'yi ülke içindeki komünistlere yeni bir saldırı dalgasına yöneltti. Her türlü Sovyet dostluğu ifadesi ABD karşıtı sayılırken, Almanya'dan kaçan Naziler, savaş suçluları

Albert Einstein ve Harlow Shapley

“Bizzat insana ve insanın kaderine özen, her zaman her türlü teknik gayretin baş ilgisini oluşturmalıdır. Emeğin örgütlenmesi ve malların bölüşümü gibi çözülmemiş sorunlara özen -zihnimizin yaratılarının insanlık için bir lanet değil, bir nimet olması için. Diyagramlarımızın ve denklemlerimizin ortasında bunu hiç unutmayın.”

ABD tarafından korundu ve devlet görevlerine alındı.

1945'te Missisipili kongre üyesi J. Rakin, “ABD halkının Einstein'ın ne olduğunu anlamasının vaktidir. Kovuşturulmalıdır.” diyerek 66 yaşına girmiş olan Einstein'ı hedef gösterdi. A. Einstein'ın “kongre engisizyoncuları” dedikleri iş başındaydı.

22 Mart 1947'de devlete sadakatsiz olanların işten atılmasını getiren “Sadakat ve Güvenlik Programı” başlatılıyordu. 2 milyondan fazla çalışan sadakat soruşturmasından geçirildi. Asıl hedef tüm komünistleri ve sosyalizme sempati duyanları devlet kademelerinden temizlemektir. Komünist partiye “5. kol” diyerek KP hedeflendi. 1948'de Adalet Bakanlığı Smitt yasasını çıkararak 12 komünist partiliyi tutukladığında, “Siyasal bir partinin, Komünist Parti'nin tüm liderleri, Marksizm sosyal bilimini öğrenmekle suçlanmıştır.” diye tepki gösteren Einstein, şevkle faşist Almanların yerini almaya başlayan ABD'ye, McCarthy soruşturmalarına karşı bir kampanyaya soyundu. McCarthy'nin etkili bir karşıtı olan Harvard Observatory'nin müdürü Harlow Shapley'e “Washington'da iktidarı alanlara güçlü bir karşı saldırı” öneren mektubu yazdı.

Shapley ve Einstein, HUAC (Amerikan Karşıtı Faaliyetleri Soruşturma Komitesi)'in dağıtılması için “Binler Komitesi”ni kurdular. Shapley, aynı zamanda Ulusal Sanat Bilim ve Meslek Konseyi'nin başıydı. Bu konsey, Sovyetler Birliği'nden katılımcılar ile, dünya barışı için küresel ve bilimsel konferans yapılmasını planladı. Bu konseyin destekçileri arasında Einstein'ın yanında, Thomas Mann, Lilion, Hellman, Langston Hughes, Dorothy Parker vb pek çok tanınmış isim vardı.

A. Einstein, HUAC'a ifadeye çağrılanlara, bedelini göze alarak, entelektüel bir sorumlulukla ifadeye gitmemeleri gerektiğini söyledi.

“Gerici politikalar, insanların gözlerinin önüne dışardan bir tehlike sarkıtarak, kamuoyuna her türlü entelektüel çabayla ilgili bir kuşku aşılamayla başardılar. Bugüne kadar başarılı oldukları için şimdi de öğretim özgürlüğünü ezmeye, boyun eğmeyen herkesi konumundan etmeye, yani aç bırakmaya başlıyor. Entelektüeller azınlığı bu belaya karşı ne yapmalı? İçtenlikle yalnızca Gohdhi'nin devrimciliği anlamında iş birliği yapmaya yolunu görebiliyorum.

Komitenin huzuruna çağrılan her entelektüel tanıklık etmeyi reddetmelidir, yani hapse ve ekonomik yıkıma kısaca bu ülkenin kültürel refahı uğruna, kendi kişisel refahını feda etmeye hazır olmalıdır. Yeterince çok kişi bu ciddi adımı atmaya hazır olursa, başarılı olurlar. Yoksa entelektüeller, kendilerini bekleyen kölelikten daha iyisine layık değillerdir.”

Du Bois'i 83 yaşında kelepçeleleyen ABD'nin tüm ününe ve ilerlemiş yaşına rağmen Einstein'ı tutuklamayacağını hiçbir garantisi yoktu. Aksine FBI'ın Einstein ile ilgili tuttuğu 1800 sayfalık gizli dosyada [bu dosya daha sonra FOIA yasası (bilgi özgürlüğü yasası) uyarınca açıklanmak zorunda kalınmıştır] çeşitli komplo çabaları görülse de başarısız olmuştur. A. Einstein “Yaşlıların genç ve daha fazla kısıtlamalara maruz kalanlardan yana konuşmaya istekli olmaları gerektiğine inanıyorum. Onlara yararlı olabileceğini düşünmekten hoşlanıyorum.” diyerek doğru bildiğini yapmaktan çekinmedi.

“Tarihin Büyük Bir Bölümü Mücadeleyle Doludur.”

Ölümünden bir sene önce Einstein şunları yazıyordu; “Tarihin büyük bölümü... insan hakları... uğruna mücadele ile doludur. Ama bu mücadelede yorgunluk, toplumun yıkımı demek olur.”

Einstein için insanlığın geleceği ve döneminin her zorbalığına karşı mücadele hayatın kendisiydi. Ethel ve Julius Rosenbergler 1950’de tutuklandılar. Komünistlere gözdağı vermek isteyen ABD Ethel ve Julius Rosenberg’i yalancı tanıklıkla idama mahkûm etti. Gerekçe Rosenberglerin Sovyetler Birliği’ne atom bombasına ilişkin bazı belgeleri sızdırmış casuslar olduğuydu. A. Einstein, Rosenberglerin siyasal kimlikleri nedeniyle cezalandırıldıklarını biliyordu. Komünist Parti üyeliğinin bir yurttaşın hesap vermek zorunda olduğu bir şey olmadığını düşünen Einstein 1953’te Truman’a mektup yazarak bu idamın durdurulmasını istedi. Ama ömrü bu davanın sonucunu görmeye yetmedi. 1955 yılının Nisan ayında 75 yaşında, bu büyük insan yüreği, bu büyük deha gerçekten de bir ışık demetinin üstüne binip dünyamızı terk etti.

“Bizzat İnsana ve İnsanın Kaderine Özen”

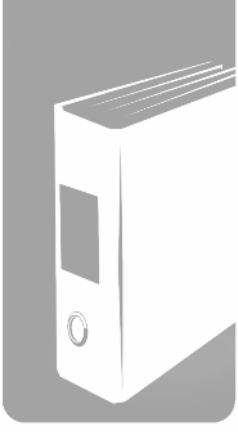
“Bizzat insana ve insanın kaderine özen, her zaman her türlü teknik gayretin baş ilgisini oluşturmaldır. Emeğin örgütlenmesi ve malların bölüşümü gibi çözülmemiş sorunlara özen - zihnimizin yaratılarının insanlık için bir lanet değil, bir nimet olması için. Diyagramlarımızın ve denklemlerimizin ortasında bunu hiç unutmayın.”

1931’de Caltech öğrencilerine yaptığı konuşmada söylediği bu sözler, Einstein’ın tüm hayatının özeti gibidir. Bu büyük dahi, tüm yaşamı boyunca bilimi, tüm insanlığın daha ileri bir toplumsal yaşama ulaşmasının aracı olarak görmüş, insanlığa karşı sorumluluk duygusuyla hareket etmiştir. Her türlü zulme, zorbalığa, insanın insanı sömürmesine duyduğu derin nefret onu siyasal mücadeleye yöneltmiş, faşizme, ırkçılığa, şovenizme, emperyalist paylaşım savaşlarına karşı olmuş, sözünü sakınmadığı gibi, pratik çaba da ortaya koymuştur.

A. Einstein sosyalisttir. Bütün kötülüklerin kaynağı olarak kapitalizmi görür ve bu kötülükleri kurutmak için sosyalist bir ekonominin kurulmasının gerekli olduğunu söyler. Bununla birlikte, “dünya hükümeti” gibi çeşitli önerileri, komünistler tarafından ütöpik bulunarak eleştirilmiştir. A. Einstein’ın kapitalizmden sosyalizme geçişi nasıl ele aldığını inceleyecek yeterli kaynağımız olmasa da tarihte, bilimde, toplumsal yaşamda böylesine büyük bir etki yapmış olan dehanın sosyalist oluşunun kıymetini biliyoruz. Onun insan yüreği, insanlığın geleceğini ve eksiksiz gelişmesini sosyalizmde görmüştür. Elbette dehası da! Bu burjuva sınıfın sosyalizme karşı yürüttüğü mücadele de büyük bir gediktir. Çünkü bilimsel sosyalizm tarih sahnesine çıktığından beri, tüm ilerici büyük akılları, büyük düşünür ve sanatçıları bağrında toplayacak denli etkileyici bir düşünce, etkileyici bir toplumsal sistem, bilimsel bir gelişme süreci ve “bizzat insana ve insanın kaderine özen” dir... Einstein da diğer tüm büyük dehalar gibi bizimdir! “Şimdi sosyalist olmak akıl karı mı” diyenlere gönül rahatlığıyla “Einstein gibi akıllıyız!” da diyebiliriz pekâlâ!

Julius ve Ethel Rosenberg

sinan özgür

Savaş ve Şiir

21.yy. da kapitalizmin geldiği nokta çürümüşlük ve çöküştür. Çöküşün önlenmesi bağlamında burjuvazi, emekçi halklara topyekûn amansız bir savaş açmıştır. Halkların cevabı ise isyanlar, ayaklanmalar ve devrimler şeklindedir. Sanatta tam da burada emekçi halkların bu öfkelerini örgütlenme işlevini daha önce olduğu gibi yerine getirecektir, getirmektedir de... Bu örgütlenme ölüme karşı yaşam; çöküşe karşı yaratış, yalana karşı gerçek; itaate karşı başkaldırı...

Yoksa Şeref Bırsel'in deyimiyle "Uğur Kaymaz'a sıkılan onlarca kurşunun açtığı yara şairlerde kanamıyorsa şiir neye yarar?" diye sormaya başlarız haklı olarak. Neruda, Lorca için yazdığı bir şiirde şiir neye yarar diye sorduktan sonra şöyle devam eder:

*"Bu gece için yazılmazsa neye yarar
Ya da korkunç acılarla kıvrandığımız günler için
Bu gün batımı için yazılmazsa
Şurda hızla atan yüreğiyle
Kendini ölüme hazırlayan
Şu yaşlı adamın durduğu
Yıkık köşe başı için yazılmazsa neye yarar?"*

Sanat dile gelen her şeyin aynı zamanda toplumsal bir hafızasını da kurar. Sanat sadece olaylara, nesnelere ad verip onları yaşatıp ve başka zamanlara devretme işini yapmaz. Yani sanatın uzak geçmişten beri getirdiği birikim sadece bir tanıklık üzerinde olmamıştır. Paul Eluard 'Ozanlar sonsuza kadar haklıdır' dedikten sonra ekler 'İnsanın insanı, odun kafalının ozanı, celladın kurbanı ezdiği iğrenç bataklıktan, geçmişin ve geleceğin yığınlarıyla birlikte doğmaktadır söz konusu olan' ve bunun içindir ki sanat adına şunu söyleyebiliriz; savaşın anti-tezi ya da karşıtı barış değil direnç ve başkaldırıdır.

Dünyanın yüzlerce yıllık şiir birikimini gözden geçirirseniz bu toplamın ama en çok da canavarlıkların nedenlerine karşı bir başkaldırının, direnç kuruculuğunun ve derin sezgilerin şiirleri olduğunu görebilirsiniz.

Gelmekte olan yıkımın ve barbarlığın haberciliğini bakın Kavafis Barbarları Beklerken şiirinde nasıl veriyor;

*"Bugün barbarlar geliyormuş buraya
Neden hiç kıpırtı yok senatoda?
Senatörler neden yasa yapmadan oturuyorlar?
Çünkü barbarlar geliyormuş bugün
Senatörler neden yasa yapsınlar?"*

Çiğlik atan asker,
Savaşın bir kurbanı,
Nicholas de
Lacy-Brown

*Barbarlar geldi mi bir kez, yasaları onlar yapacaklar.
Neden böyle hızla boşalıyor sokaklarla alanlar
Neden herkes dalgın dönüyor evine?"*

Ve Neruda bize şiirlerinde düşten, yapraktan neden söz açmadığını söyler. Çünkü 'Barbarlar' gelmiştir. Ve sokaklar;

*"Bebekleri öldürmek için
Göğün yücesinden geldiler,
Haydutlar
Kara keşişleri, dualarıyla
Haydutlar
Çocuk kanları caddelerden aktı tıpış tıpış
Çocuksu – çocuksu
Neden diyorsunuz şiirlerin
Söz açmaz düşten yapraktan
Doğduğun yerin, yüce volkanlarından
Gel de gör
Caddeler kan - revan
Gel de gör
Caddeler kan - revan
Gel de gör
Caddeler kan - revan
Gel de gör
Caddeler kan - revan"*

Sözü tam bu noktada Jan Berger alır ve şairlerin ortak diline biraz daha ışık tutar.

*"Söyle nedir kanayan
Kazanç kaygısıyla kesilmiş
Elleri kanıyor dünyanın
Kan gölü sokaklarda..."*

Berger'in sesini Brecht alır ve canlılığı Irak'tan Şili'ye, Fransa'dan Sudan'a, İran'dan İspanya'ya hala dolanmakta olan şiirleriyle dünya halklarını selamlar;

*"Bizce en iyisi kalkmak, yeter artık demektir.
Vazgeçmemek için kırıntısından bile yaşamın
Karşı çıkmaktır var gücümüzle acıyı doğuranlara
Yaşanır hale getirmektir insanlara dünyayı"*

Eğer iş 'yeter artık'a gelmiş dayanmışsa şimdi sokaktayız demektir. Ve iş sokağa düştü mü; hesap sorma sokağı sarıp sarmalıyorsa Rimbaud'ya bakacaksınız... 1871 Paris Komünü'nde Rimbaud Komüncülerle barikat arkasındadır. O dönemde arkadaşına yazdığı bir mektupta "Bir emekçi olacağım: çılgınca öfke, beni, şimdi size bu mektubu yazarken hala nice işçinin öldüğü Paris savaşına doğru iterken, beni burada tutan düşünce bu!.. Şimdi hiçbir zaman çalışmam, asla; Grevdeyim." diyecektir. Grevde olan bir şairin öfkesi de büyük olur. "Dert mi Bize Yüreğim" şiirinde Rimbaud o büyük öfkesini şöyle dindendir:

*"... Sanayiciler, soylular, saylavlar, geberin!
Canları cehenneme tarih tüze ve erkin!
... Fır dönelim korkunç saldırılar içinde
Savaş ve öç ve dehşet dört bir yana kol salsın!
Cumhuriyetler, krallar, ordular – Yeter be!"*

Dünya halkları kapitalizme – burjuvaziye 'Başka Bir Dünya Mümkün' vb. sloganlarıyla 'artık yeter be' demektedir. Ve Nâzım bu

büyük öfkeye yön vermek istercesine dünya halklarına seslenir.

"Seslenebildiğiniz kadar

Ses-

-Lenin...

"24 saatte 24 saat Lenin

24 saat Marks

24 saat Engels

Yüz dirhem kara ekmek

20 ton kitap

Ve 20 dakika şey!

...

Öku

Yaz

Boz

Bağır

Çağır

Bütün kuvvetinle nefes al

Kafanda

Kalbinde

Etinde

İskeletinde İhtilal...

İhtilal gündüz – gece"

Mayakovski durur mu? Nâzım'ın çağrısını biraz daha netleştirme derdine girer. "Lenin Destanı" adlı o uzun nehir şiirinde ve adeta işin 'Nasıl olması' ve "Ne yapılmalı" yı işler.

"... İlyiç

Doğruyu yanlış öğretiyor

Dev gibi bir demirciye

'Yerleri süpürüp

Öyle kenara çekilme pek'

Hedef Sosyalizm

Düşman Kapitalizm

Silahınsa,

Çalı süpürgesi değil

... İlyiç bunları yine yine yineliyordu

İşliyordu

İşten uyuşmuş beyinleri

Sabaha dek

... Herkes kendi başına

Değildi artık

Birleşerek

Kurdular işçilerin

Kurtuluşu için

Mücadele Birliğini

Leninizm yayıldı

Tüm genişliğince

Ve derinliğine

Mucizeler yarattı..."

Öyle anlaşılıyor ki kuşlar nasıl şarkı söylemeyi bırakmıyorlarsa sanat da vazgeçmemek için kırıntısından bile yaşamın, insanlığın ortak türküsünü yaşamın tüm zamanlarında, bütün coğrafyalarında, tüm halklar arasında dolandırmayı ve o sesi gürleştirmeyi, sömürsüz bir dünya, savaşırsız bir dünya yaratılana kadar asla bırakmayacaktır.

renas toprak

936

*belki de biz bilmiyoruzdur sevmeyi
günler sarı incirler telaşında kururken takvimlerde
anılmadık yavanlık koşup gelirken seyre
bu keşmekeş ortasında bir gül saçağıdır
ortalığı yara gibi kesip atan
sirke kokulu bidonlar
işte böyle böyle
usul usul
kımıl kımıl tazedem
öğreniyoruzdur sevmeyi
36'da Barcelona'da
bir köprü üzerinde öpüşürken dörtnala*

*herkesin ezberi on sayfa yazılı dururken
ölgün ışıklarda
içimiz gıcıklanacaktır
gölgesine akşam düşmesine kavaklığın
aklında bir marş duralanacaktır
su akacak
gün sararacak
düş kanayacak
yamaçta bir alıç ağacı
sarımtırak bir rüzgar
salınıp duracak gözlerinde
kargalara söyle konmasınlar dallara diye iç geçireceğim
düşünsene insan kaç kere
bir alıç ağacı olabilir
36'da
Barcelona'da*

günler uzun ipler gibi gerilirken
kemanın teni yırtılacak sanacaksın kokudan
koku değil ses bu
bir tenor kanayacak alt katta
çığlığın da yarasa iniltisi
sen bunları düşünürken
36'da Barcelona bombalanacak
kalemlerin çizdiği uçaklarla
balkonlarda çamaşırlar tozlanacak irkilerek
Cumbalı evler bir oh çekecek
neyse ki uzakta
36'da Barcelona
şimdi oradan kimse göremez burayı
çocukların ay çörekleri yemediğini bilemezler elbet
yahut Şahin Tepesi'nde nasıl ağlak ağlak
tombul Efes'e mesafe koyduğunu
tekstilciler çarşısı işçilerinin
ya da Emine'nin herifin boğazlayacağını kadını
infial olacak bir günlük
ertesi gün yeniden ölüler
Ha sevmeyi bilmek diyordum sahi
Ne diyor bizim han çaycısı İshak
"İnsan" diyor "bugün öptüğü boynu yarım kesiyor abi"
bu nasıl öpmeyi azımsamak

Şimdilerde Barcelona'ya Avrupa diyorlar
eski sanat sokağında mısır dansları satılmıyor artık
bütün eski marşlar
kaldırımlar altında
taş dediysen bakma sen
Diş/ tırnak /gözyaşı
babül-mendep'de bu ikilik
insan yoksa başka
nasıl aldatabilir bir şehri
gözünün içine baka baka
unutmadan
36'da Barcelona'yı

dursun a. durur

Fotoğrafın Metalaşması Bağlamında Instagram

Yetgül Karaçelik'in Görsel Kültür ve Fotoğrafın İzinde Instagram adlı çalışması geçtiğimiz günlerde Notabene etiketiyle rafa yerini aldı. Kitap, fotoğrafın tarih sahnesine çıkışını, kitle iletişim araçlarında temel anlatım ögesi olarak yer buluşunu ve sosyal ağlarda özellikle de Instagram'da nasıl bir performansa dönüştüğünü ayrıntılarıyla anlatmakta. Görmek eylemi kadar görünür olmanın da arayışı içinde olan bireyin tüketim kültüründeki rolünü de sorgulayan Instagram kitabı sosyal medya alanında çalışma yapan araştırmacılar için adeta bir başucu kitabı niteliğinde. Sosyal medyanın getirdiği yeni olanakların yanı sıra ekonomi-politik yaklaşımdan da izler taşıyan kitapta, Karaçelik sosyal ağlarla birlikte tartışılan kimlik temsili, gözetim, teşhir, mahremiyet, şöhret kültürü vb. kavramlara da değiniyor. Instagram örneği üzerinden makro ve mikro şöhret sınıflandırmasında yer alabilecek örneklerin fotoğraf paylaşımlarını analiz eden yazar, okuyucuya paylaşımlar üzerinden Instagram'ı yeniden düşünme, tartışma zemini de sunmakta.

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte özellikle internet ve sosyal medya farklı çıkar grupları tarafından kullanılmakta. Emek eksenli toplumsal hareketlerden çevre, kimlik, cinsiyet vb. sorunları merkezine alan yeni toplumsal hareketlere;

özel sektörden devletlere, bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşlarına kadar birçok alanda bu yeni iletişim teknolojilerinin kullanımını yaygın olarak görülmekte. Farklı çıkar grupları ya da bireyler elde ettikleri bilgiyi hem iyi yönde hem de kötü yönde kullanabilirler. Sosyal ağların özgürleştirici, eşitleyici ve ekonomik kazanç sağlamaya elverişli yapısı kadar, aynı zamanda siyasi ve askeri amaçlar doğrultusunda olumsuz anlamda kullanımını da mümkün.

Sosyal ağlar, görünürlük mülkiyetini seçkinlerden alıp, halka götüren "eşitleyici" bir rol üstlenirken, aynı zamanda "teşhir" ve "mahremiyet" kavramlarını da gündemimize taşıyor. Bireyler gözetlendiklerini bildikleri halde hayatlarının her anını yansıtan fotoğraflar ve kişisel bilgilerle sosyal ağlarda kendilerini "teşhir etmekten", başkaları tarafından izlenir ve takip edilebilir olmaktan da vazgeçmemekte. Bu noktada "gözetim" kavramına derinlikli olarak açan yazar, herkesin sosyal medya aracılığıyla gözetimin hem nesnesi hem de öznesi haline geldiğini vurgulamakta.

Özellikle son dönemlerde "gözetim" kavramı akademik çalışmalarda sıklıkla yer almakla birlikte, bu kitapta sosyal ağların baskı ve denetim aracı olarak işlevine vurgu yapılmakta. Gözetim toplumu kuramcıları otoriter ve baskıcı bir bakış açısına odaklana-

arak bilgiyi toplumsal denetimin ve eşitsizliklerin kaynağı olarak ele alırlar. Bu görüşe göre, Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal ağlarda kullanıcılar kişisel bilgilerini, beğenilerini, zevklerini ve düşüncelerini paylaşarak iktidarlara veri kaynağı oluşturmaktadır. İktidarlar, ellerinde topladıkları bu veriler sayesinde birey ve toplum üzerinde gözetim ve denetimi kolaylıkla gerçekleştirebilirler. Bu bilgiler bizzat kullanıcılar tarafından gönüllüce paylaşılmaktadır. Kullanıcılar, bu bilgilere iktidar mekanizmalarının ulaşabileceğini bilerek ve kabullenerek sosyal ağları kullanırlar. Üstelik sosyal ağların aktif kullanımı insanların yaşam tarzları ve alışkanlıklarının bir parçası haline gelmiştir. Mobil telefonlar, radyo, televizyon ve bilgisayar yaşamımızın vazgeçilmez öğeleridir artık. Bu araçların kullanımı ve bu araçlardan elde edilen bilgiler bütünüyle iktidarın hizmetine sunulmuştur. İktidarlar bu araçlar sayesinde elde ettikleri bilgilerle denetim sağlamaya çalışırlar. Aynı zamanda günümüz insanı "sayısal bedenler" olarak adlandırılmaktadır. Cep telefonu numaraları, IP numaraları, 11 hanelik vatandaşlık numaraları, ikametgâh bilgileri, sağlık karneleri sayesinde insanlar birer sayısal veriye

dönüştürülmüştür. İktidarın arzuladığı izlendiğini, görüntü ve kimlik bilgilerinin kayıt altında olduğunu bilen, uyumlu, rıza gösteren bireyler toplamını yakalamaktır. Son dönemde yapılan akademik çalışmalar, sosyal medya üzerinden gözetim stratejilerinin başarıyla hayata geçirildiğini göstermektedir.

Güce sahip olanlar bilgiye de sahip olurlar. Baskı ve zor aygıtlarının yanında sayısallaşmış ve kimliklendirilmiş bilgilerle "gözetim" yoluyla toplumu denetim almaya çalışırlar. Tüm bu değerlendirmeler bireyler baz alındığı zaman doğrudur. Peki, iktidarların tüm bu teknik olanaklara rağmen üstesinden gelemediği şey nedir? Ayaklanmalar yüzyılı olarak adlandırılan bu dönemde bu kadar gözetim ve denetime rağmen toplumsal ayaklanmalar da yoğun olarak yaşanmaktadır. Geçen on yıl boyunca Kuzey Afrika ülkelerinde gelişen halk ayaklanmalarını ve devamında Türkiye ve Avrupa ülkelerinde yaşanan ayaklanma ve protesto eylemlerini göz önüne aldığımızda, gözetildiğini bildiği halde protestocuların kameralarla donatılan meydanları işgal ettiğine, sosyal ağları alternatif bir örgütlenme ve koordinasyon aracına dönüştürdüklerine tanık olduk. Özellikle Seattle'dan bu yana gerçekleşen alt üst oluşlarda internet ve sosyal medya önemli bir rol oynadı. Görüldüğü kadarıyla gözetim ve denetim politikalarının çaresiz kaldığı tek alan kitlesel hareketlerdir. Ayaklanmaların bastırıldığı zamanlarda, iktidarların kayıt altına aldıkları bilgi, görüntü ve belgeler ışığında bireyleri çeşitli cezalarla karşı karşıya getirdikleri gerçeği de madalyonun diğer yüzü. İktidar bireyleri ve kitleleri aktif olarak gözetlerken, kitleler de bilişim ve internet teknolojisiyle iktidarı gözetlemekte. Bu karşılıklı bir ilişki. Karaçelik de çalışmasında sadece kontrol ve denetim mekanizmasıyla hapsedilmeye çalışılan bireyi değil, aynı zamanda gözetildiğini bildiği halde var oluşunu ortaya koymaya çalışan bireyi dikkate alarak farklı yaklaşımların alternatif bakış açılarını okuyucuya aktarmakta.

Yazar, "özgürlük" kavramını da kapi-

talist üretim ilişkisi içerisinde tartışmaya açmakta. Görüntünün üretilip çoğaltılmasının ardından gelişen sosyal ağlar görüntüyü sonsuz kere paylaşırken, son teknoloji akıllı telefonlar bu süreci inanılmaz bir şekilde hızlandırmıştır. Günümüzde "İşte ben buradayım, ben de varım" dercesine görünür olma arzusuyla yola çıkan birey, bir anda kendini büyük bir pazarın içinde meta olarak görebilir. Sosyal medyayı bir eğlence aracı olarak gören, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermek isteyen gönüllü birey, kendini kapitalist üretim ilişkisi içerisinde tüketim nesnesine dönüşmüş bulur. Sosyal medya ağlarında içerik üreten bireyin, çevrimiçi geçirdiği süre reklam verenlere satılır. Ekranda kalış süreniz, sizin hakkınızda bilgi yani data halini alır. Böylelikle herkesin kolayca ulaştığı ve kullandığı bir sosyal paylaşım ağı olan Instagram, en çok kâr eden şirketler arasına girer. Ekonomik düzeyin işleyişi burada da devam eder. Kapitalizm, kendi işleyiş yasaları gereği sermaye birikiminin belirli bir aşamasında kaçınılmaz olarak tekelciliğe evirildi. Bir şirket olarak yönetilen sosyal medya araçları da kaçınılmaz olarak bu noktaya geldi. Instagram, 2012 yılında Facebook tarafından satın alındı. Böylelikle demokratik ve yatay bir mecra olarak sunulan sosyal ağların, tekleşme eğilimi içinde bulduklarını görmekteyiz.

Kitapta tartışılan diğer bir kavram da şöhrettir. Peki, şöhretler bizim sahip olmadığımız hangi özellikleri taşırlar? Bu sorunun cevabı farklı tarihsel koşullara göre değişiklik gösterebilir. Kapitalist tüketim kültürüne geçilmesiyle birlikte, kitlesel medyanın yükselişi yeni şöhret türlerini ortaya çıkarmıştır. Fakat aslında şöhret yeni bir deneyim değildir. Her tarihsel dönemde şöhretlerden bahsedilebilir. Bazı dini kitaplar da şöhretin temsili olmuşlardır. Tanrının yeryüzündeki

temsilcileri kral ve kraliçeler de. Her tarihsel dönemde benzer yanlarla birlikte farklılaşan, o tarihsel döneme özgü şöhretleri görmek mümkündür. Günümüzde internet sayesinde bilgi belli bir sınıfın, grubun, kişilerin tekelinde olmaktan çıkmıştır. Bilgi eskiden aile, eğitim kurumları, dini kurumlar tarafından aktarılırken, günümüzde bu rol değişti. İnsanlar kendilerini gösterebilecek maddi araçlara sahip oldular. Sosyal medya ağlarında şöhret basamaklarına tırmananlar oldu. Kapitalist sistem, kendini yeniden üretmek için sadece ekonomik alanı değil kültürel alanı da inşa eder. Şöhret ve yıldızlık bu sistemin iletişim araçlarında yeniden inşa edilir ve üretilir. Geleneksel medya araçlarında televizyon yıldızları olarak da karşımıza çıkan sinema ve televizyonun vazgeçilmezleri, günümüzde ise sahneyi dijital medyanın şöhretlerine bırakmış gibidir.

Sosyal medyayı bir eğlence aracı olarak gören, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermek isteyen gönüllü birey, kendini kapitalist üretim ilişkisi içerisinde tüketim nesnesine dönüşmüş bulur.

Sonuç olarak kapitalizmin kendi gelişim süreci bir dizi ardışık evreyi içerir ve her ardışık gelişme ekonomik ve tarihsel süreç tarafından hazırlanır. Her yeni ardışık evre daha önceki döneme ait koşulları önemli oranda değişime uğratar. Kapitalizmin en yüksek ve son aşaması olarak adlandırılan emperyalizm evresi, teknik gelişmelerle birlikte iletişim teknolojilerinde de muazzam gelişmelere yol açtı. Aynı zamanda daha gelişkin bir toplumun maddi koşullarını yarattı. İnsanlar yeni iletişim teknolojilerini, özellikle sosyal medyayı yaygın olarak kullanmaya başladılar ve artık gerçekten özgür yaşayabilecekleri maddi araçları elinde bulduklarını gördüler. Sosyal ağları, kolayca ulaşıp bir parçası haline gelebilecekleri açık bir mücadele aracı haline getirdiler. Aynı zamanda bu tarihsel evre asalaklaşma ve toplumsal çürümeyi de beraberinde getirdi. Bunun yansımalarını sosyal ağlarda da görmeye başladık. Sosyal ağlarda bedenler metalaştı. Karaçe-

lik'in Instagram çalışması tam da bu noktada günümüz tüketim kültürünün sosyal medya ağlarında bizzat kullanıcılar tarafından nasıl üretildiğini şöhret kültürü üzerinden açıklamakta. İnsanlar sosyalleşiyor mu, sömürülüyor mu? Kararı siz verin.

Instagram'ı diğer sosyal ağlardan ayıran en önemli özelliği fotoğrafı merkeze almasıdır. Fotoğraf yaşanmış bir anı, zamanı vermekle kalmıyor, gerçeklik olgusunu da içeriyor. Eskiden eve gelen misafirlerin önüne konulan fotoğraf albümleri, şimdilerde sosyal ağlarda geçmiş değil "anı", şimdiki paylaşılarak şimdiki zamanı geçmiş kılıyor. İnsanlar neden bu kadar paylaşımda bulunuyor sorusu farklı bilimsel alanlarda farklı cevaplar bulabilir. Psikolojik, sosyolojik bir izahı vardır kuşkusuz. Sadece bireysel değil kitlesel bir "abartı" da söz konusu. Bir gün içerisinde gerçekleşen tek bir aktiviteye ilişkin onlarca fotoğraf paylaşımı söz konusu. Evet, sosyal medya zengin- den alıp fakire vermesini bildi, eşitleyici bir rol üstlendi, "Zeki Müren de bizi görecek mi?" repliği ya da "Herkes bir gün 15 dakikalığına meşhur olacak" sözü karşılığını buldu. Sosyal ağlar olunmaz olanı olanaklı hale getirdi. Peki yine soralım bu "abartı" niye? Fotoğrafa daha yakından bakalım. Onun gibi olma düşü, onunla kıyaslanma isteği, ben daha iyisini yaparım özgüveni, insanın varoluş mücadelesi, 'ben de varım' sıçrayışı, eskiden kopuş çabası vb. daha pek çok şey sıralanabilir. Kimi zaman bu arayışlar insanı tüketir, aynılaştırır, yozlaştırır ama o ses, o tanıdık ses zamanın ruhundan fısıldar; her şey bu kadar yakinken, zaman ve mekân sınırlılığı ortadan kaybolmuşken, işte elimi uzatsam dokunabilirim, her yer tıka basa dolu. Yani özcesi, insanlık geceleri aç yatmadan, gündüzleri sömürülmeden yaşayabileceği gerçek özgürlüğün maddi koşullarını elde etmişken neden bir "selfie" çekeyim demesin ki? Ne diyelim, sosyal medyada bir hayalet dolaşıyor!

OKURLARIMIZDAN SENATÖR

*Hava bulanık mı bulanık
Bir senatör yürüyor sokakta
Başının içi kuş dolu...
"Şimdi başından vurulsa?"
kuşlar uçuşacak göğe doğru,
kurtulacak rehin yılları.
Yüzdük mü kâğıt kayıkların,
sahte mavi sularında...
Geldik mi maket evlerin,
gökyüzüsüz ülkesine...
Ah! Yaşıyor ağaçların gölgesi
Hep yeşil, ağaçların gölgesi
Nasıl da incitiyor bu sahtecilik...
Bir yer ayır kendine, bir yer
Bu gece yıldızların nasıl doğup,
öldüğünü seyredelim.
Senatör yürüyor
yaşamın kurgusundan habersiz
"Bir vurulsa, bir vurulsa göğsünden"
Bütün kadınlar serbest kalacak...
O kurşun deliği acımtrak aydınlıktan,
bir bir kaçışacaklar
Senatör uyuyor.
Kuşlar uçuyor kadınlar özgür...
Sokaklar kanlı
Herkes barış istiyor herkes sevgi diyor
Ve ben;
Bir dünya görüşünün yarım elma tadındayım...*

Güneş Helvacı

özgün denizci

Evrim 4.0

“Son 5 saniye 4... 3... 2.... 1.... 0.... Ve kalkış gerçekleşti. Dünya tarihinde bir ilk yaşanıyor. Mars Gezegeni’ne giden insanlara yapay zekâ robotlar eşlik ediyor. Birazdan uzay mekiği yakıt tankından ayrılacak.”

Dünyadaki bütün TV kanalları bu tarihi olayı naklen yayınlıyordu. Üniversite öğrencileri olan Malas ve İkota ise uzay ajansında asistanlık yaptıkları için fırlatmayı çıplak gözle izleme şansı bulabildiler.

“Ne düşünüyorum biliyor musun? Uzaya önce hayvanlar gönderildi, sonra insanlı uçuşlar yapıldı, şimdi ise insanlardan sonra bilinçli robotlar gidiyor.” dedi İkota.

“Eee...”

“Sence de bu az gelişmişten daha gelişkin olana doğru bir sıralama değil mi?”

“Robotların insanlardan üstün olduğunu mu söylüyorsun yani?”

“Robotların değil, bilinçli robotların.”

“Sen de yapay zekâ destekçilerinden sin anlaşılan.”

“Ben onlara yapay zekalı değil de bilinçli demeyi tercih ediyorum. Fakat önemli olan şu ki, birçok yönden insanlardan daha üstün oldukları ortada. Tüm düşünsel işlemleri insanlardan daha seri şekilde yapabiliyorlar. Bu da karar verme süreçlerini hızlandırıyor.”

“Fakat duygusal ve sanatsal olarak hala insanlara yetişemediler.”

“Çok uzun sürmez, bu açığı da kapatırlar. Ama benim kastettiğim teknik ve bilimsel alandaki üstünlükleri. Mesela varlıkları

biyolojik koşullara bağlı olmadığı için uzayda insanlar gibi özel donanımlara ihtiyaç duymuyorlar.”

Mala, “Doğru tabii” diyerek onayladı. “Şimdi biz uzaya gitsek astronot kıyafeti olmadan hayatta kalamayız.”

“Bak bu mekik Mars’a gidiyor. Orada da atmosfer hiçbir canlının yaşamasına uygun değil. O yüzden orada kurulacak bir şehirde bizler yaşayamayız. Ama bilinçli robotlar bunu yapabilir.”

“Bunu daha önce hiç düşünmemiştim. Öyle bir fikir anlattın ki, birdenbire ‘insan’ denilen mahluk gözümde küçülmeye başladı.”

Ertesi gün Malas ile İkota iş çıkışı yürüyerek sohbet ediyorlardı. Yolda İkota’nın arkadaşı olan android ile karşılaştılar. İkota bu karşılaşmadan çok memnun oldu;

“Merhaba Umar. Seni gördüğüme sevindim. Arkadaşım Malas ile tanışmanı istiyorum. Bize katılır mısınız?”

“Elbette. Bir planınız var mıydı?”

İkota, “öylesine yürüyorduk. Ama bir yerde oturup sohbet edelim. Kahveler ben-den.” dedi gülerek.

Umar da bu espiye katılarak cevap verdi: “Ben kahve almayayım, çarpıntı yapıyor. Malum, sıvılarla pek aram yok; paslanmaya yol açıyor.”

“İyi o zaman, sana makine yağı söyleriz.”

“Sen hangi çağdan ışınıldın buraya? Makine yağı mı kaldı?”

Bir parkta oturup söyleşmeye başladılar. İkota, Malas'a Umar'ı anlatıyordu: "Umar bir bilinçli robot."

Umar, "Aslında biz kendimizi mekatronik birey olarak tanımlıyoruz." diye araya girip çıktı.

İkota devam etti: "Şu anda cerrah olarak görev yapıyor."

"En zor görevlerden birisi bu sanırım." dedi Malas. "Eğitimi bile seneler alıyor. Sonra bir de tecrübe kazanmak gerekiyor."

Umar cevapladı: "Aslında o kadar uzun bir zaman almıyor. Lütfen ukalalık olarak düşünmeyin ama eğitim süreçlerimiz insanlardan çok farklı. Önceden hazırlanmış olan mesleki veriler bir hard diske birkaç saniyede yüklenebiliyor. Bu yükleme işleminin tamamlanması bizim öğrenmemiz demek. Aynı şey deneyimler için de geçerli. Mesela benim katıldığım ameliyatlardaki tüm deneyimlerim vücudumdaki harddiske kaydediliyor. Bu verilerin başka bir yere veya kişiye yüklenmesi sayesinde deneyimler herkes tarafından öğrenilmiş oluyor."

İkota, Malas'a dönüp "Dün sana insanlardan üstün olduklarını söylemiştim, değil mi?" dedi.

Umar: "Böyle söyleme lütfen. Bu konuları insanlarla konuşmaya çekiniyorum. Bazıları kendini kötü hissedebiliyor."

Malas: "Rahat ol Umar, bizler bilim insanıyız. Böyle hissetmeyeceğimizden emin olabilirsiniz."

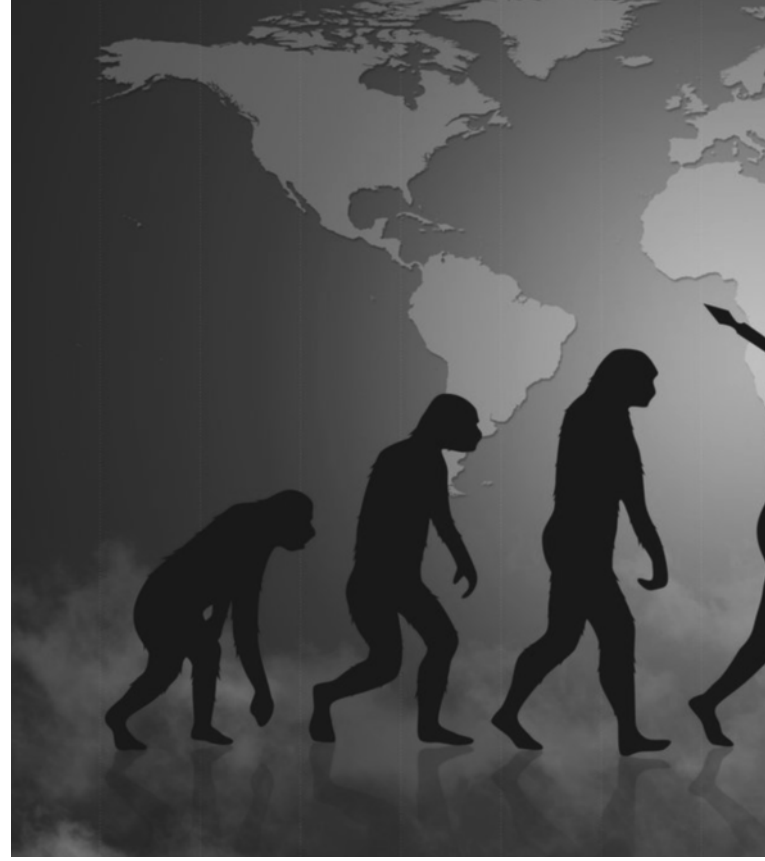
İkota: "Elbette. Bağrımıza taş basar, aciziyetimizi sineye çekeriz."

İkota ve Malas bu espriden sonra kaha atarken, Umar tebessüm etmekle yetindi. Kırıcı olmak konusunda hassastı.

"Ben Umar'ın bir ameliyatını izleme şansını bulmuştum" dedi. İkota ve Umar'a dönerek, "kullandığınız yöntemi Malas'a da anlatır mısınız?" dedi.

Malas: "Anlatırken rahat ol ve alınmayacağımı bil. Biz insanları istediğin gibi görebilirsin."

Umar bu kez kaha ile güldü. Bu espriden sonra daha rahat konuşabileceğini anladı:

"İnsan cerrahlara nazaran önemli bir avantaja sahibiz, o da tüm ameliyatı tek başımıza yapabilmemiz. Şöyle ki, bir insan cerrahi ekibi ameliyatın boyutuna ve çeşidine göre birkaç kişiden oluşmak zorunda. Narkozcular, hemşireler, yardımcı hekimler vb. Hasta ameliyat masasına yattıktan sonra bu ekip masanın etrafında yoğun bir çalışma içerisine girer. Bizim, yani, mekatronik cerrahların yaptığı ameliyat ise biçim olarak bundan farklıdır."

İkota yine bir espri ile araya girdi:

"Kesinlikle farklı. Mesela narkoz için minare gölgesinde yetişmiş nergis yaprağı kaynatıyorlar."

Umar: "Şöyle ki, biz ameliyatlarda neşter, makas gibi gereçler kullanmıyoruz. Bu donanımlara sahip olan ayrı ayrı robot kollar var. Bunun dışında, ameliyat esnasında hastanın durumunu algılayabilmemizi sağlayan mikro kamera ve sensörler de aynı mekanizmanın birer parçası ve bu mekanizmayı herhangi bir arayüz ya da kumanda kolu kullanmadan, kablolu bağlantı ile, vücudumu kımıldatmama gerek olmadan, sadece zihinsel faaliyet ile kontrol edebiliyorum."

Malas: "Bir sorum var. Bu kez de ben senin güvenmeyeceğini umuyorum. Senin zihnindeki cerrahi yazılımları bu mekaniz-

mayı yöneten bilgisayarın kendisine de yüklenabilir ve böylece senin uzaktan kontrolüne gerek kalmaz. Neden böyle yapılmıyor?”

Umar: “Daha önce böyle yapıyordu. İnsan hekimler deneyim paylaşımını raporlardan okumak yerine karşılarında duran beyaz önlüklü ve boynunda stetoskop olan bir meslektaşlarından dinlemeyi tercih ediyorlardı.”

İkota: “Üstelik terini silmek için bile hemşire gerekmiyor.”

Malas: “Espri yeteneğini geliştirmek zorundasın. Bu seviyeye evde kalırsın.”

İkota: “Ben bilinçli robotların birçok açıdan insanlardan üstün olduğunu düşünüyorum. Artık bütün işler robotlar tarafından yapılıyor. Taşımacılık, temizlik, üretim gibi. Teknolojik gelişim sayesinde insanların kol emeği gerektiren işlerin hiç birinde yer almamasına gerek kalmıyor. Ve son dönemde bilinçli robotların -senin değiminle mekatronik bireylerin- gelişiminden sonra bu işlemlerin koordine edilmesi, planlanması gibi işlerden de insanlar elçekmiş oldular.”

Malas: “Ama sanat hala insanların tekelinde.”

İkota: “Sanat, insanlar var olduğu sürece var olabilir. Yarın bir gün insanlık orta-

dan kalkarsa, sadece androidler kaldığında onların sanata ihtiyacı olmayacak. Çünkü onların duyguları yok.”

Umar, elini göğsüne koyarak “Teessüf ederim. Yağ pompamı kırdın.” dedi.

Gülüşmeler bitince konuşmaya devam etti:

“Görüyorsun ki espri yeteneğimiz var ve bu konuda senden daha iyiyim İkota. Sanatsal ve aynı zamanda duygusal gelişimimiz için ise biraz vakit gerekli.”

Malas: “Peki, insanlığın yok olacağı öngörüsüne ne diyorsun?”

Umar: “İnsanlık tarihinin ortaya çıkarıldığı çok önemli sosyal değerler var. Ahlak, felsefe, mantık, estetik, hukuk gibi. Bizler, yani mekanik ve dijital canlılar bu değerlere en az sizin kadar, yani biyolojik canlılar kadar hakimiz ve sahipleniyoruz. Eğer bir gün biyolojik yaşam veya sadece insan nesli yok olacaksa bunun sebebi robotlar olmayacak. En azından böyle bir niyetimiz yok ve olmayacak.”

Malas: “Neden olmayacak? Yani bunun garantisi var mı?”

Umar: “Olmayacak, çünkü az önce saydığım değerler gibi hümanizmi* de benimsiyorsunuz.”

Malas: “Bizim hep insanlarla ilişkilendirdiğimiz kavramları androidler için kullanıyorsun. Böyle bir yorumla hiç karşılaşmamıştım. Sanırım bunu sindirmem zaman alacak. Mesela insanları biyolojik, androidleri ise mekanik ve dijital canlılar olarak tanımlıyorsun. Sizin canlı olduğunuz fikri kafamda ikircikli bir durum yaratıyor. Bunu tam olarak benimseyemiyorum, ama yadırgamıyorum da.”

Umar: “Dil canlıdır. Toplumsal koşulların ve bilimin ilerleyişine göre değişim gösterebilir. Aslında ‘canlı’ sadece biyolojik varlıklar için kullanılıyor. Daha doğrusu bugüne kadar siz insanlar hep böyle kullandınız. Ben bunun yeterli olmadığı kanısındayım. Biyolojik varlıkların yanı sıra bilinçli mekanizmaları da kapsamalı.”

Umar konuşurken ellerini de kullanarak dinleyenlerin dikkatini canlı tutmaya ça-

lıyordu. Anlatmayı sürdürdü:

"Bilinçli canlı, kendi iradesi olan, bu irade ile kararlar verebilen varlık demektir. Mesela biraz önce yolda karşılaştık ve bana birlikte vakit geçirmeyi önerdiniz. Ben de bir karar verdim, yani tercih yaptım. Sizinle sohbet etmeyip gitme seçeneğim de vardı ama ben kalıp sohbet etme seçeneğini tercih ettim ve bunu sadece kendi irademle yaptım."

İkota: "Görüyor musun? Androidler felsefe de yapabiliyor. Bunlar insanların yerini alacak diyorum ama kimse inanmıyor. HEPİMİZ ÖLÜCEZ!"

Umar devam etti: "Birçok varlık hareket edebilir. Fakat bunu kendi iradesiyle, bir tercihin sonucu olarak yapabiliyorsa o varlık için 'bilinçli' diyebiliriz."

Malas: "Örneğin temizlik ya da taşımacılık işlerini yapan robotları da canlı olarak tanımlıyor musun?"

Umar:

"Hayır. Temizlik robotları tercih yapamazlar. Sokakta çöp ya da kir olarak tanımlanan bir unsur gördükleri zaman ona yönelir. Önce tekerlekle riyle yer değiştirme, sonra da fırçalarıyla temizleme hareketi yaparlar.

Ancak bu hareketleri bir programlamanın sonucudur; tercihin sonucu değildir."

Malas: "Nasıl yani?"

Umar: "Şöyle ki, bir temizlik robotu bir yerde bir leke gördüğü zaman mutlaka gidip temizler. 'Amaaan, şimdi biraz uzanayım, bunu da yarın temizlerim, demez. Bunu demek aklına bile gelmez. Çünkü zaten aklı yok."

Malas: "Bilinçli canlı dedin. Bilinci olmayan canlı var mı?"

Umar: "Misal, bitkiler biyolojik olarak

canlıdır ama beyinleri, dolayısıyla da bilinçleri yoktur. Tamamen DNA kodlarındaki tanımlamalarla hareket ederler. Zaten çoğunun yapabildiği, yapraklarını Güneş'e çevirmek, çiçek açmak, meyve vermek gibi rutin hareketlerden ibaret. Tıpkı robotların yazılımlarında bulunan kodlar gibi biyolojik canlılar da DNA kodları tarafından yönlendirilirler. Ama onlar biyolojik varlıklar olduğu için, bilinçli olmadıkları halde canlı kategorisine alıyoruz."

Malas: "Peki ya hayvanlar?"

Umar: "Bilinçli olmayan canlıların tüm hareketleri DNA kodlamalarında belirtilenden ibarettir. Az veya çok bilinçli olanlarsa bu kodlarda belirtilenlerin dışında eylemler de yapabilirler ve bunu tercihler ile şekillendirirler. İnsan türü, canlılar içerisinde en gelişmiş beyne, dolayısıyla en ileri, en gelişkin bilince sahip."

Kediler bu kabiliyete sahiptir. Elbette ki sınırlı bir düzeyde. En fazla birkaç akrobatik hareket öğretebilirsin, ama alet yapmayı öğretemezsin. Demek ki kedinin bilinç düzeyi karıncadan daha yüksek."

İkota: "Bak söylüyorum. Bunlar dünyayı ele geçirmekle kalmayacak, bizi de moleküllerimize ayıracaklar. Hepimiz ölüceğiz!"

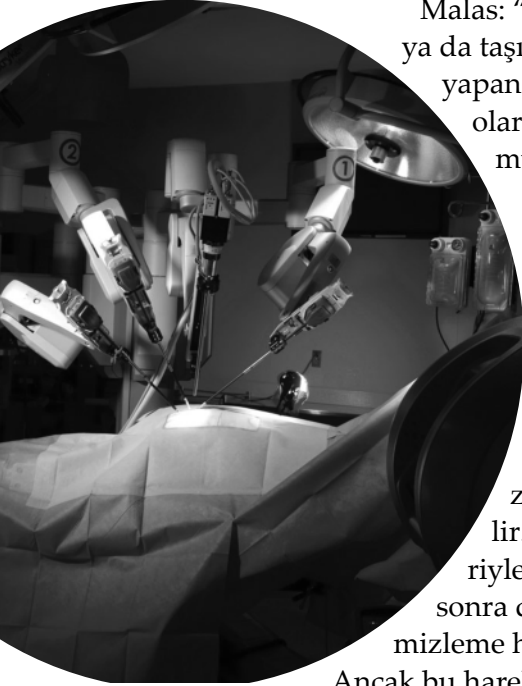
Bu esprinin sağladığı tebessümle Umar devam etti:

"Elimizi yükseltelim. Bir maymun türü var. Eline aldığı, daha doğrusu ağaçtan kopardığı ince bir dal parçasını karınca yuvasına sokuyor, biraz bekleyip çubuğu geri çekiyor. Çubuğun üzeri karıncalarla dolmuş oluyor ve hepsini yalayıp yutuyor."

İkota: "İyyy!"

Umar: "Peki bu avlanma yöntemi maymunun DNA'sında kodlu mu? Hiç sanmıyorum. Muhtemelen maymunun biri bu yöntemi keşfetti ve diğerlerine, nesilden nesle öğretti. Bu, kedinin de bir adım ilerisi. Neden? Çünkü vücudunun özelliklerini değil, bir aleti kullanarak, hatta ilkel bile olsa – o aleti de kendisi imal ederek avlanmış oluyor."

Malas: "Öyleyse, kedinin beyni karıncadan, maymunun beyni de kediden daha

gelişkin.”

Umar: “Dolayısıyla bilinç düzeyi sıralaması da söylediğin şekilde. İnsan beyni ve bilinci ise biyolojik olarak ulaşılmış olan son nokta.”

İkota: “Dikkatinizi çekerim, ‘biyolojik olarak’ son nokta. O insan beyni ki mekanik ve elektronik bilimlerini bugünkü düzeye getirdi ve mekatronik bireyi ortaya çıkardı.”

Malas: “Şimdi anladım. Ve haklısın, siz androidler kesinlikle canlısınız.”

İkota kısık bir sesle: “Hepimiz ölücez!”

Umar: “Bir hekim olarak kahve yerine meyve suyu içmeni öneririm İkota. Daha uzun yaşarsın:)”

Malas: “Hah hah haaa... İşte bu çok iyiydi.”

İkota: “Şaka bir tarafa, artık bütün işleri robotlar yapıyor ve insan nüfusu giderek azalıyor. Birkaç nesil sonra Dünya’da çok az sayıda insan kalmış olacak ve muhtemelen devam eden yıllarda da insan soyu tükenmiş olacak.”

Umar: “Biraz önce de söylediğim gibi ‘eğer bir gün biyolojik yaşam veya insan nesli yok olursa bunun sebebi robotlar olmayacak.’ Bu, olsa olsa insanların kendi seçimi olacaktır.”

İkota: “Bu öngörüğü neye dayanarak yapıyorsun? Bana hiç mantıklı gelmiyor. İnsanlar neden yok olmayı seçsin ki?”

Umar: “Mantıklı gelmemesinin sebebi konuya duygusal yaklaşman. İnsanlar doğrudan doğruya yok olmayı seçmeyecektir tabi ki. Ancak gelecekte, onlar için üremenin gereği kalmayabilir.”

Malas: “Neden?”

Umar: “Yeryüzündeki bütün canlılar üreme faaliyetini DNA kodlamaları nedeniyle yani içgüdüsel olarak yaparlar. İnsanlar gelişen bilinç düzeyleri sayesinde bu içgüdü'nün ötesine geçtiler. Tarih içerisinde üremelerinin sebebi içgüdüsel bir dayatmadan çok ekonomik alt yapının tahakkümü oldu.”

İkota: “Nasıl yani?”

Umar: “Şöyle ki, toplumsal yapı içerisinde aile bağı hep önemli görülmüştür. Sosyal ilişkilerde ağırlıklı olarak kan bağı

üzerinden biçimlendirildi. Birincisi, insanlar çalışıp biriktirdikleri değerleri ölümden sonra ya da yaşlılıklarında bırakacakları kendilerine yakın birileri olsun isterlerdi. O zaman bilinç düzeyi yeterince gelişkin olmadığı için DNA devreye girer ve bu malları devredecekleri çocuklar yapmalarını dayatırdı.

İkincisi, yaşlanıp fiziksel olarak güçsüzeleştiklerinde kendilerine bakma görevi ile vazifelenmiş birilerine ihtiyaç duyuyorlardı.

Bunun gibi başka ilkel sebepler de sayılabilir. Ama en önemlisi gelecek kaygısı idi.”

Malas: “Ama şimdi bunlara gerek yok. Birincisi zaten herkes her şeye sahip, ikincisi yaşlıların bakımı da dahil tüm işleri robotlar yapıyor. Yani esasen üreme için bir gereklilik kalmadı.”

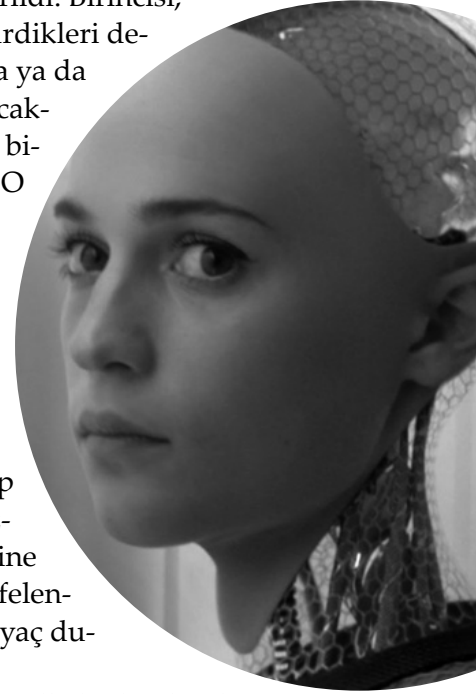
İkota: “Peki, son insan da öldükten sonra siz ne yapacaksınız?”

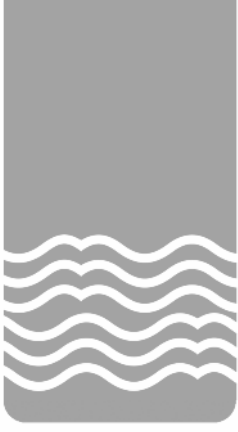
Umar: “İnsanlar olmadan da hayatta kalabiliriz. Hatta sadece insanlık değil, dünya üzerindeki biyolojik hayat tamamen bitse bile yaşamaya devam edebiliriz.”

Malas heyecanlı bir şekilde “insanlığın yerini siz alacaksınız” deyince İkota “sen de amma hevesliymişsin be” diye karşılık verdi. Sonra da Umar’a dönerek “Siz şimdi evrim de geçirirsiniz.” dedi.

Umar “Kuşkusuz” diye onayladı. “Hatta zaten sürekli evrimleşiyoruz. Ancak bizim değişimlerimiz biyo-canlılardaki gibi nesillere yayılmıyor. Dönemin ihtiyaçlarına göre vücutlarımızı değiştirecek donanım ve yazılımları kısa sürede, üstelik istediğimiz biçimde -kontrollü olarak- üretiyoruz.”

İkota gözleri dalmış bir halde mırıldandı: “Hepimiz ölücez!”

avaşın

Mevzide

Rüzgâr usulca dokundu saçlarına. Ağacın dallarını dolaştı ve uçup gitti bir uzak pencereden içeri. Zeytin kokusu bir sabaha uyanır gibi gülümsedi yüzünün tüm bekleyişi. Ax dedi ilk soluğun adına. Göğsünden gelincik kırları kadar yaşamak koştı. Sonra kalp atışlarını duydu gecenin. Sustu. Bir sineğin şarkısını dinledi. Sustu. Toprağa ay küstü gibi bir karanlık içinde uyanıktı parmakları. Kirpikleri hep ileri. Gölgeleleri ve sesleri bekledi...

Uzun bir şiiirdir gözlerinde umut
Soluğunu yitirmemiş kentler gibi.

Birden sağ omzuna bir ağrı oturdu sanki. Döndü ve taş soğukluğuna sırtını verdi. Gözlerini kapattı, gözlerini iki gece kadar uzun. Ayaklarını dipsiz kuyulara bırakır gibi uzattı boşluğa. Sol eliyle omzunu tuttu, bastırdı ve bıraktı. Sıcak sulara susamıştı bedeni. Sulara, bütün. Günlerdir mevzisindeydi bir umudun. Gül ekiyordu doğumuna bir çocuğun. İsimsiz ve gül. İsimsiz ve müfreze. Ve ant içiyordu üşüyen düşlerine çoğunluğun... Zaman aktı, saate baktı ve toparladı ayaklarını. Ayaklandı. Tabanları toprağına kavuştu. Bir de inançlı. Bir de yaşamak dolusu. Güneşi bekledi...

Susmuyor, şarkılar söylüyoruz zamana ve yaşama. Susmuyor tarihin inançlı kolları... İşliyor, ağır ağır işliyor.

Uzak evlerde ışıklar söndü. Uzak evlerde sobalar, kül ve uykuya. Seyrindeydi evlerin, düşlerindeydi bir geleceğin... Ve birden geçmişin sokaklarında koşan çocukluğu yetti göğsüne. Taş evlerin oturduğu semtinde

doğmuştu şehrin. Avlularında dut ve nar ağaçları açan. Bir de yoksulluk ve inadına mutluluk. Ve Hafsel ve Dîjle, adresiydi cennetin... Öykülerini de biliyordu karanlık, cehennem günlerin. Yitirilen kız ve erkek kardeşlerin. Kayıp öykülerini, hepsinin... Sonra isyan ekiliyordu kapı girişlerine evlerin. Elleri çoğalıyordu özgürlük günlerinin... Hızlıca geçti geçmişin sokaklarından. Dükkanlardan, bakırcılar çarşısından ve dört ayaklı minareden. Yıkılan evlerden, pencerelerde açan tanıdık yüzlerden. Surlara umutla çiçeklenen kırmızıdan. Arkadaşlardan, arkadaşlardan...

Çan ya da ezan, sızıyor şehri göğüne tarihin uslanmaz ezgisi. Hüzün, bir eski zaman...

İlk ışıklar az bulutlu yağmuru getirdi. Yüzünü göğe verdi, yağmuru içti. Saatin yelkovanı bir dönüşünü tamamlamadan sustu yağmurun şarkısı. Bulutlar beyaz, gök mavi ve güneşin yeryüzüne inişi. Bir geceyi daha sabaha kavuşturmuştu. Mevzide son güneş günüydü. Ay doğmadan gelecekti arkadaşlar. Sonrası biraz su, biraz uyku... Tam o an anımsadı mektup yazacağını. Olur da erken düşerse yol üzeri bir savaş durağında, hani olur da... Zılgıtlar, marşlar ve kızıl bayraklar...

Yaşayacağız. Zafer şarkılarını boynumuzda taşıyarak, geniş ve soluksuz.

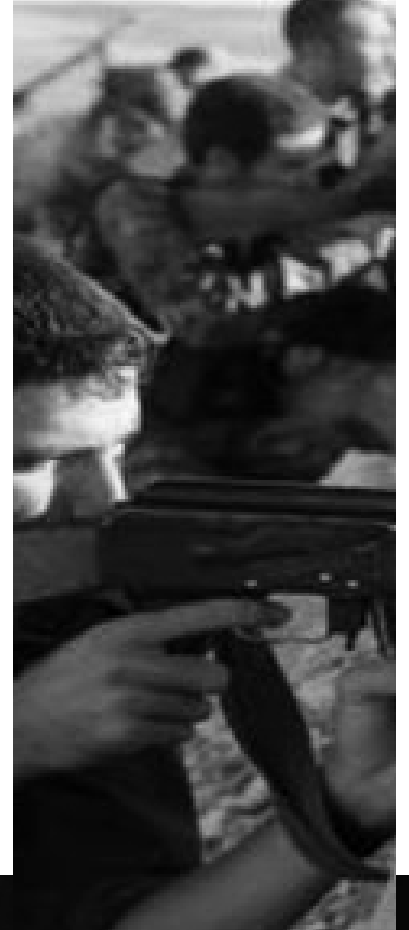
Yaşayacağız. Tüm yenilgilerden yeniden doğarak, daha çok yaşayacağız. Pas tutmayacak kalbimiz. Ve direncimiz pas tutmayacak...

Ellerinde Yeryüzü Gül'leri

Bu erkenci vedalara ezgimiz kalsın diye, bu yaralar üzeri acı halinden dönüşüyoruz zamana. Böyle böyle Fikret abi... Gitmek zordur bazen, kalmak daha da. Ve iki yanı ağırlı bıçak ve ağır ve sus, uzak bir dağ oturuyor içimde.

Elleri yaşamak doğuran çocuklardan doğmuşuz Fikret abi. Hatırla ki Dengiza evlerinden dünyaya yalnızlık vardı. Hatırla ki pencerelerin gördüğü kadardı her rüya. Sonra, korku besliyordu toprak. Yine de dizginsiz ve yasak sancılar taşıyorduk. Yol bilmez yolcu gözleri gibi şaşkındık. İşte bir gece, bir yıldız indi göğsümüzün orta yerine. Kalbimize soluk verdi. Ve biz o gece başladık biz olmaya. Ateşi çağırdık ayak tabanlarımıza, yürüdük. Öyle Fikret abi... Kalmak zordur bazen, gitmek daha da.

*Çıplak ayakları ve savruk saçlarıyla geldiler
Kayıp düşler taşıdılar gözaltı renginde yedi bahar boyunca
Sus ettiler. Aman ettiler. Of ettiler.
Karanlık kuyulardan çıktılar
Çekilmiş sokak başlarından
Ateş başında bağdaş kurdular ve anlatıcıya iman ettiler
Yüz ayeti üç dilde bildiler ve gittiler
Kapılarda ekmek yoktu o zaman
Varacakları adres yoktu
Dönüşsüz yolculuktu kimliklerinde yazılan
Su gibi kutsal ve karınca adımlarıyla incitmeden toprağı,
avuçlarından bildirdiler yeni baharı
Dağ dediler. Şehir dediler. Yoldaş dediler.
Gittiler
Birer rüzgardı solukları
Fırtına habercisi diye, kuşları örgütlediler
Ve yeniden geldiler
Yeraltından, patikalardan, su yollarından
Yetiştiler birikmiş hasretin ellerine
Anlam verdiler, bölüştüler gökyüzünden bulutları
Aşk ettiler. Var ettiler. Oh ettiler.
Yazdan kurak, bahardan uzak gibi yazgısız değiliz artık.
Sözün ve ateşin hükmündeyiz.*

yönetmen ümit güç ile röportaj

Taş Köprüyü Kim Yaptı?

İşçi sineması "Taş Köprüyü Kim Yaptı" kısa filmiyle Ümit Güç, İşçi Temsilcileri Konseyi'nin çağrısıyla 22 Aralık'ta İzmir'de işçilerle film gösterimi ve söyleşi yaptı.

Söyleşide;

"Buraya sadece film yönetmeni olarak gelmedim, aynı zamanda toplumcu sinemacılar olarak da geldik. Toplumcu Sinemacılar tam da bunu hedefliyor. İşçilerin, emekçilerin, kadınların, Alevi halkının, Kürt halkının, doğa ve insanlığın tüm sorunlarını sinemaya taşımak ve bunu da işçi ve emekçilerle yapıp yine onlara ulaştırmak istiyoruz. Kapitalist sistem müzmin bir çöküş içinde ve insanı da doğayı da bu çöküşe sürükliyor. Biz bu sistemi teşhir etmeye çalışıyoruz. Biz ilk değiliz, son da olmayacağız. Biz özellikle Yılmaz Güneş'in izinden, 21. yüzyılın bakışıyla işçi emekçilerden yana bir sanatın tarafını seçtik. Sinemamızda oyuncu, sinemacı, işi arkadaşlar var, çoğunluğumuz işçi ve emekçi çocukları. Bundan dolayı sistem tarafından engelleniyoruz. Bu filmi çekerken maddi konuda zorlandık ama kendine aydın diyen kesimler tarafından da engellendik. Sonunda başardık." diyor. Film gösteriminin ardından biz de Önsöz Dergisi olarak Ümit Güç'le bir röportaj yaptık.

Merhaba, Önsöz Dergisi'ne hoş geldiniz. Ümit Güç kimdir ve sinemayla nasıl buluştu bize anlatır mısınız?

Merhaba, hoş bulduk. Ben Antakya'da Arap Alevi bir emekçi ailenin çocuğuyum. Ötekileşen, dışlanan taraf olduğumuz için hayatımızda politika sürekli vardı. Ben sanırım on yedi yaşımdaydım; uyuşturucuya karşı Arapça kara mizah skeçler yazdık, oynadık. Devrimci mücadele ile çocukluğumuzdan beri tanışırdık ama mücadeleye katılmamız o yıllarda oldu. Oradan Mersin'e, üniversiteye gittim. Fabrikada da üniversitede de mücadeleye devam ettim. Antakya'da yaşadığım çevre daha içine kapalı bir ortamdı. Kapalı bir ortamdaki açık bir alana gittim diyebilirim. Çivi fabrikasında, tarlada, meyve suyu fabrikasında çalıştım. O zamanlar kafamda sinema yoktu. Ama her yere girip çıkmak birçok öyküyü yaşamıma kattı. Bunlar bana hem öğrenci kesiminin hem de işçi sınıfının yaşam tarzını gözlemleyebilme, değerlendirebilme, karakter oluştururken bunları kıyaslama fırsatı verdi. Mersin'de okurken kuzenim sinema ile ilgileniyordu. Birkaç defa sete gittim ama kolektif bir biçimde tiyatro ile ilgilenmek dışında sinemayı yine de düşünmüyordum. 2014 yılında Adana'ya geçtim. Film izlemek, yorumlamak benim için hobiydi. Askerlik sorunu başlayınca yeniden sınava girdim. Sinema bölümünü kazandım. Ama okula gidemedim. Adana'da çivi fabrikasında, metalde, civata ve yüksek gerilim hatları direkleri fabrikasında, plastik fabrikasında işçilik yaptım. 2018 yılında bölüme başladım. Artık elimde

Çukurova insanına dair politik ve sanatsal yönden birikimim vardı. Adana sanatsal yönden Yılmaz Güneyler, Yaşar Kemaller, Orhan Kemallerle oldukça zengin topraklar. Yaşar Kemal bende özellikle betimleme konusunda ve öykülemeye etkili oldu.

Ama yeni bir dönemdeyiz. Genç işçi ve emekçilere ulaşmanın görüntü yoluyla daha iyi olacağını düşündüm. Kendimce insanlığın sınıfsız, sınırsız bir dünya özlemine katkıda bulunmak istedim. Şimdi bu bakış açısıyla hayatımın önemli bir yerinde sinema duruyor.

Toplumcu sinemacılar nasıl başladı? Kimlerden oluşuyor?

Biz sinemaya dışarıdan baktığımızda sonuçlarını görüyoruz ama içeride sınıflı toplumun egemen olanın muhalif bakış açısına izin vermediğini gördüm. Bağımsız sinemacılar var. Bence önemli bir duruşları var. Ama bağımsız sinemacıların taraf olması ve bunu yansıtması eksik. Yılmaz Güney'in Umud filminden sonra propagandayı filmde estetik bir şekilde işlediğini gördüm. Yapmak istediklerimi tek başıma yapamazdım. Sinema kolektif bir sanat. Altı yedi sanatın birleşiminden oluşuyor. İyi müzisyene ihtiyaç var, kurgucuya ve daha pek çok farklı yeteneğe, teknik olanağa ihtiyaç var. Biz toplumcu sinemacıları bir dayanışma ağı olarak kurmak istedik. Ben sorunların kapitalizmin

sınıflı toplum yapısından kaynaklandığını görebiliyorum. Orta sınıfların, akademisyenlerin bakış açılarını görebiliyoruz. Olanaklar da egemenlere ait. Bu sorunu sadece ben değil az çok temiz kalmaya çalışan tüm emekçi çocukları yaşıyor. Bize diyorlar ki, "Fikirlerini teslim et, bir kenara koy, biz sana bir fikir verelim, sen o fikri işle." Bu kendilerinin sürekli bahsettikleri "bireyi" yok etmektir, onu değersizleştirmektir. O insanın kendisini de özne olmaktan çıkarmak, nesneleştirmektir. İnsan sadece yiyerek içerek yaşamaz, insan soyutlayarak, üretmekle yaşar. Bize dayatılan, kişiliklerimizin katledilmesine sessiz kalmamızdır. Sistem her gün doğayı, insanı katlediyor. Biz başlangıçta, hepimizin ortak konusunun toplumsal olduğunu kabul ederek yola çıktık. Kimimiz sınıfsal, kimimiz ulusal, kimimiz kadın sorunu ya da doğa konusunda duyarlıydı. Bunların hepsinin kapitalizmin sonucu olduğunu ve toplumsal bir sorun olduğunu söylüyoruz. Hem bu sorunun çözümünün bir parçası olmak hem de birbirimizle dayanışmak için ellerimizi birleştirdik.

Şimdiye kadar Toplumcu Sinemacılar neler yaptılar? "Taş Köprüyü Kim Yaptı" filminizin de bu kolektif dayanışmanın ürünü olduğunu biliyoruz. Nasıl çalışıyorsunuz, bize anlatır mısınız?

Üç tane film tamamen toplumcu sine-

BİZ KİMİZ?

Türkiye’de sinema kültürü yaratma meselesine devlet gerekli yatırımı yapmamıştır ve kurduğu fonların yetersizliği ve yanlış kullanımı sonucunda destekler kısıtlı ve küt kalmıştır. Oysaki olması gereken, belediyelerin veya hükümetlerin belli bir nüfusa sahip tüm yerleşim yerlerinde sinema salonları kurma görevini üstlenmesidir. Oysa halk için sinema salonu kurmak yerine var olan kültürel kazanımlar bile yok edilmek istenmektedir. Sinema dâhil tüm sanat dalları iktidarların isteği doğrultusunda ehlileştirilmek istenmekte, halkın gerçekliğinden kopuk, popülist bir kültür yaratma gayesi güdülmektedir.

Türkiye’de bizim gibi alternatif yollar bulmak isteyen yüzlerce grup ortaya çıkmıştır. Âmâ bizim bir farkımız olmalı diye düşünen arkadaşlarımıza hak tanıyarak ve varılmak istenilenin bu farklılık olduğundan şüphe etmeyerek, yapmaya çalıştığımız bu sinema kolektivitelerinin daha ilerici bir misyonu olmak zorundadır.

Biz Toplumcu Sinemacılar olarak öncelikle finans kapitalizmin günden güne şiddetlenen, doğa ve insan sömürüsünün yarattığı çağın en büyük çelişmesini içinde hisseden ve bu çelişkiyi bilincimize çıkararak toplum içinde bir farkındalık yaratmaya, sömürü düzenine karşı bilinçlenmeye ve bilinçlendirmeye kendimizi adayarak, çağın tüm kültürel ve sanatsal gereksinimini sağlayabilmeyi iddia eden idealist bir sinema topluluğu olarak ortaya çıkmaktayız. Bununla kalmayıp yaşayan bir sinema okuluna dönüşüp imkânı olmayan sinema yapmak isteyen tüm gençlere gücümüz ölçüsünde birikimlerimizle yardımcı olmayı da kendimize görev edinmiş bulunmaktayız.

Toplumcu Sinemacılar olarak: Sinemada temel sorunun seyirci sorunu veya senaryo konusu olmadığını biliyoruz. En temel sorun konuların işleniş biçimidir, diğer bir deyişle bakış açısidir. Hayatı ve konuları yeniden yorumlama zekâsıdır. Bakış açısı da toplum bilimlerine, doğa

macıların kolektif emeğiyle yapıldı. Gerek çekim öncesi gerek çekim sonrası süreç tamamen her birimiz tarafından kendi filmimiz gibi sahiplenildi. Taş Köprü filmi, Adana'daki taş köprüünün tarihsel emek sürecini anlatan bir film. Fırat Erez arkadaşın “Hasankeyf'e Ağıt” belgesel filmi on iki bin yıllık tarihin, kapitalizmin piyasacı bakış açısıyla sulara gömülmesini anlatıyor. Bu konuda önemli bir duyarlılık yaratan iyi bir belgeseldi. Kadın arkadaşımız Devran Şimşek yönetiminde, toplumun televizyonda ve sosyal medyada birçok olaya tepki gösterip gerçek hayatta sessiz kalmalarını eleştiren “Seyirci” filmi yaptık. Bunun dışında birçok filmde de bizzat emek verdik, içinde bulunduk. Devran Hakan arkadaşımız Van'daki yoksul Kürt köylülerini anlatan “Pale” filmi yaptı. Pale, hasat yapan ırgatlar anlamına geliyor. Grubumuzun üyesi olup bizden destek isteyen arkadaşlarımızın filmleri için elimizden geleni yaptık. Bu çıkarsız dayanışmadan çok güzel dönüşler alıyoruz. İmkânı olmayan arkadaşlar “kendimizi yalnız hissetmiyoruz” diyorlar.

Toplumcu sinemacılar bir sanatçı olarak size ne kattı?

Ben de bir sanatçı olarak kendimi nereden var ettiğimi hep sorguladım. Ben bu dünyayı reddediyorum. Sınırsız ve sınıfsız bir dünya istiyorum ve bunu yalnız yapamam. Toplumcu sinema ağı oluştukça ben de daha umutlanıyorum. Eleştirileri, müdahaleleri beni de geliştiriyor. Ben fabrikadan ayrılp okula girdiğimde iki ayrı kültür arasında kaldım. Kendimi çok yalnız hissettim. Sadece sinema bölümü için değil tüm gençlik için aynı sorun var zaten. Üniversiteler sınıfın, emekçi insanların acılarından, sorunlarından çok kopuk. Sanki eğlence, sosyalleşme ve “özgürlük” alanı. Başta ne yapacağımı bilemedim. Sonra sinemayı tam da bunun için yapmak istediğimi düşünüp benim gibi sınıfın içinden gelen, işçi sınıfının yanında duran arkadaşları aramaya başladım. İlk önce iki-üç kişiyle başladık bugün otuza yakın arkadaş bir ada yarattık.

Toplumcu sinemacılar esnek bir yapılanma. Öncelikle faşizan, ırkçı, homofobik, hiçbir yapım çekilmeyecek ve desteklenmeyecek de. Temel olarak evrensel insan haklarını gözeten, doğanın ve insanın yıkımına karşı taraf olan bir tutum aldık. Toplumsal sorunları çeken filmleri çekmeyi görev

edindik. En temel ilkelerimizi böyle belirledik. Organik ve genişleyen bir yapı, temel ilkelerimiz dışında tartışmaya açığız tabii ki.

Taş Köprüyü Kim Yaptı nasıl oluştu? Yakında Youtube kanalından yayınlanacağını da okurlarımıza söyleyebiliriz sanırım.

Evet, yakında yayınlayacağız. Fabrikada çoğunlukla on iki saat, Cumartesileri sekiz saat çalışırdık. Ben o gün genellikle Taşköprü'de inerdim. Benim mimariye karşı da hep bir merakım oldu. Güzel, tarihi bir bina görünce kim yaptı, kimler yaptı diye merak ederdim. Taşköprü'de bir sigara içer ya da karşısında bir çay içerdim. Taşköprü'yle ilgili bir makale de yazmıştım. Taşköprü, köleci dönemi, feodal dönemi yaşamış ve dönemimizde de yaşıyor. Orası hala yoksul, emekçi insanların yaşadığı bir muhit. İşçilerin her gün gelip gittiği bir yer. Orhan Kemal'in, Yaşar Kemal'in romanlarında da geçer. Orhan Kemal'in "Vukuat Var" adlı romanında Taşköprü, Seyhan'ın çırçır fabrikalarında çalışan işçilerin akşam yorgunlukla geçtiği köprüdür. "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanında ırgatların haftalarca süren yürüyüşünden sonra etrafında konakladıkları yerdir. Bu köprü yaşayan bir doku ve bizi gözlemliyor. Bana köprü'nün kemerleri bin yıllardır bizleri gözlemleyen gözleri gibi gelir. Bu köprü'nün dili biz olmalıyız diye düşündüm. Bu köprüyü anlatmalı, dedim. Köprü metaforu mücadele geleneğinde nesilden nesile uzanan ayaklardır. Biz, bugünün insanları, geleceğin insanlarına karşı sorumluyuz. Köprü hala uzuyor ve hepimiz onun birer tuğlasıyız.

Dergimizin bu sayısının kapağı Bertold Brecht ve sizin filminiz onun "Yedi kapılı Teb şehri kuran kim?" şiiriyle bitiyor. Filmde oynayan ve bu şiiri okuyan abimiz aslında kokoreççi. Oyuncularınız genelde işçiler, emekçilerden oluşuyor.

Cihangir abiyi geçen yaz kaybettik. Taş köprü'nün filozofunu burada da analım. Çok mutluydu, çok heyecanlıydı. Bizlere inanıyordu. Başrollerde Cemil ve Mustafa var, kuzenlerim. Biri öğretmen, diğeri işçi. Evet, oyuncu arkadaşlar destek veriyor ama filmlerin ana gövdesini toplumun yaşayan gerçek insanları canlandırıyor.

bilimlerine girmekle ve sentezleyebilmekle olabilmektedir. Bunun üzerine gidilmeli yönetmen-senarist kısacası sinemacı kendini bu alanlarda geliştirebilmelidir.

Bunun yanında sinemacı, sinema tarihindeki hemen hemen tüm filmleri ele alıp eğitim yapar gibi yeniden izlemeli, ders çıkarmalıdır. Diğer önemli bir konu da sinemacıların pazardan pay alma meselesidir. Çünkü sürdürülebilir sinema yapmanın gerekliliğinde bütçe meselesi, her zaman sinemacıların belini bükümüştür. Burada amatör sinemacıların en kolay ve doğru yolu olan kolektif sinemadan başka seçenekleri yoktur.

Bugün gelinen noktada biz bilinçli bir sinema topluluğu kurma davasında bugüne kadarki tüm dünya sinema birikiminin üzerine geldiğimizi ve tüm dünya sinemasını etüt ederek yeni bir dil yaratma gayesinde olduğumuzu iddia etmekteyiz. Çünkü sinema dili insanlık tarihinde çok yenidir. Bütün dilleri, konuşmayı da yazıyı da kendisinde derlemekle kalmaz; bütün gelmiş geçmiş yüksek soyutlama dillerini (Resim, Müzik, Şiir, Öykü, Roman, Fotoğraf, Tiyatro vs. dallarını da) kullanabilme olanaklarına da sahiptir. Bu yüzden çok daha yüksek bir dildir. Ve gelişimi zaman almıştır. İşte bu gelişimin farkında olarak doğa ve insanlığın kurtuluşunda bize düşen görevlerimizi sinemayla yerine getirebileceğimize inanıyoruz. Bununla birlikte: Finans kapitalizmin faydacı ve her şeyi kâr marjı görüp işine yarayacak, para kazandıracak sanata yatırım yapıp, halkın sinemasına halkın bilimine sırt çeviren sinema sektörüne inat; kendi pazarımızı yaratıp geniş halk kitleleriyle buluşmayı ve gerektiğinde bedava sinema gösterimleri ve etkinlikleri düzenleyip, sanatın asıl sahibinin insanlık olduğunu hatırlatmayı da görev edindik. Çünkü: Sinema önümüzdeki kültür eğitim sanat devriminin dili olabilecek derecede her şeyi kendisinde derleyebilecek yegâne en yüksek soyut dildir.

Toplumcu Sinemacılar

Şimdi üzerinde çalıştığın, sayacılar hakkındaki belgesel filmi ile ilgili biraz bilgi alabilir miyiz?

Film Adana'nın saya işçileri aracılığıyla doğa insan ilişkisini, evrenselliği, mücadeleyi işliyor. Filmin üç dili var, Kürtçe, Türkçe, Arapça. Kürdistan'dan zorla göç ettirilmiş olanlar da var, Suriye savaşından sığınmış olanlar da. Adana'nın yerlileri de var. Bir Ortadoğu mozaiği. Hepsinin birleştiği nokta sınıfsal birlik. Sömürünün kendisi. Çekimlerin yüzde doksanı bitti. Kurgu aşaması kaldı. Şubat-Mart döneminde seyirciyle buluşturacağız.

Toplumcu Sinemacılarla dayanışmak ve projelerini desteklemek isteyenler ne yapabilir?

Durumu olan bize teknik destek sunabilir, koşulları varsa gelip bizimle çalışabilir. Aramızda işçi arkadaşlarımız da var. İşçiler, emekçiler sokaklarda, kahvehanelerde, evlerde filmimizi gösterebilirler, sahiplensinler isteriz. En büyük destek de bu olur.

Toplumcu Sinemacılar geleceği nasıl görüyor? Çağrınız, hedefiniz, önerileriniz nelerdir?

Gelecek sadece sinema açısından değil her açıdan altyapının değişimine bağlı. Biz bütün ülkeye yayılmak, milyonlarla, kitlelerle sinema yapmak istiyoruz. Potemkin Zırhlısı gibi. Bu sistemde figüran yerine konulan ama hayatın gerçek kahramanları olan emekçi sınıflarla sinema yapmak isteriz. Örnek yaratmaya çalışıyoruz. Tavsiyem, nerede olursa olsunlar yan yana gelsinler. Sinema zaten kolektif bir çalışma gerektiriyor. Filmini yaptıkları her arkadaşın filmine, filmin fikrine sahip çıkmalarını tavsiye ederim. Filmin çekiminden seyirciye ulaştırılmasına kadar tüm süreci örgütlemelerini öneririm. Halkın kültürü tükenmeyecek büyük bir deniz. Sosyalizm, halkın denizi varken burjuvazinin küçük göletine niye gidelim?

Teşekkürler. Çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Ben teşekkür ederim. Sizlere de iyi çalışmalar diliyorum.

**OKURLARIMIZDAN
GAZEL**

*Elinde değildir, bir kuyu dibidir döküldüğün
Geceye adanan ham karanlık içinde,
Kursağındaki sırdaşın iblis
Bütün duaların hükümsüzdür artık.*

*Sığınağında yekpare bir gül açar,
Kendi tapınağında derdine yanar bülbül
Elinde değildir, senden gayrısı zuldür
Suskunluk yanbaşında dilsiz gazel.*

*Kör bir zamanın gözlerinden akar hayat
Elinde değildir, biri gidince herkes ölür
Yırtık bir kalburdan elenir damıtılan özsu,
Kan düşer sakındığın gölgenin üstüne.*

*Elinde değildir, sensizde döner dünya,
Her şehir biraz daha kaybeder seni
Oysa ateşi çalmıştın tanrılar dağında,
Biraz daha kül biraz daha balçık
Olmak için kurban sunulduğun tapmakta.*

Şükrü Çiftçi

zeynep türkmen

Popüler Kültür ve Müzik

*İnternetin Boethius'a İhaneti
İnternetin Müziğin Yeniden Üretilmesi ve Popülerleşmesindeki Rolü*

Özet

Bilgi iletişim teknolojilerinin uzun yıllardır hayatımızda yer alması, başta öğretici ve bilgilendirici gibi görünse de zaman ilerledikçe bilginin, görüntünün ve sesin daha kolay ulaşılabilir olmasını sağlamanın yanı sıra bunları değiştirip yeniden üretip tekrar tüketilmesini de beraberinde getirmiştir.

İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte başka teknolojik hizmetlerin de geniş çapta kullanılmaya başlanması, bunlara yönelik altyapıların oluşturulması; paylaşım siteleriyle birlikte sanal ortamın daha etkileşimli ve dinamik hale gelmesi bilgi güvenliğinin sağlanmasını gittikçe zorlaştırmaktadır. Eserlerin izinsiz ve kimi zaman yasal olmayan ticari kaygılarla internet aracılığıyla yayımlanması, çoğaltılması, dağıtılması daha zahmetsiz hale gelmekte ve eserin popülerleşmesinde büyük rol oynamaktadır.

*Anahtar Kelimeler: Müzik, İnternet,
Popüler Müzik*

Giriş

Adorno'nun "standartlaşma işleminin sonucunda popüler müzik şarkılarının aynılaşmış olmalarından dolayı herhangi birinin nakaratıyla bir diğerinin kolayca yer değiştirebileceği" savunusu (Strinati, 1998, s.66-68 aktaran Yanıkkaya, 2009, s.49) paylaşım site-

lerinin varlığıyla gerçek anlamını bulmuş ve hatta bunlara görsel temalar da dâhil olmuştur.

Müziğin üretilmesinde artık notalara ihtiyaç kalmamış bunun yerini devasa bir havuz niteliğinde olan her çeşit ses kaydını bulabileceğimiz ve hatta üzerlerinde oynayarak farklı sesler yaratabileceğimiz internet almıştır. Kullanıcıların basit programlarla müziğe müdahaleleri, bunlara görüntü ve efekt eklemeleri tamamen kullanıcının iradesindedir.

Bu çalışmada yaklaşık 2500 yıllık müzik yazısı tarihinde bilinen ilk somut çalışmayı yapan Romalı filozof Boethiu'dan bu yana müzik üretimine genel bir bakışın ardından internetin popüler müziğin uygulanışına ve kullanımına ne gibi değişiklikler getirdiği irdelenecektir.

Müzik

" Müzik kültürel bir olay ya da ürün olarak tek başına var olabilen (konser, sokak yorumu, kendi kendine söyleme ve çalma, plaklar, kasetler, kompakt diskler vs.); bir başka araç için içerik odağı olarak işlev gören(radyo, müzik klipleri, bazı filmler); ya da bir başka eserin ya da etkinliğin genel estetiğine ve anlamına katkıda bulunan (televizyon ve sinema için fon müziği, kilise ayinleri, düğünler, cenaze törenleri, sportif

Sesle yazma ve dinlemeyle ilgili gelişmeler

Tarih Gelişme

1920	Mikrofon; İlk radyo istasyonu KDKA (Pittsburgh)
1920	Elektrikle ses kaydı; ilk radyo yayını: KDKA Pittsburgh
1922	New York'taki WEAf radyosunda ilk radyo reklamı
1927	Türkiye'de ilk radyo yayını başladı.
1929	Araba radyosu; plastik teyp manyetik ses kaydı
1933	Phonograph'ta stereo kayıt gerçekleştirildi.
1935	Almanya'da ses kayıt aleti satılmaya başladı.
1936	Bell Labs ses tanıyan makineyi yaptı
1938	Ankara radyosu ilk yayın; Radyo'da Türk müziği yok
1946	Müzik Jukebox kitle üretimi
1948	LP plak (78'lik denemeler Büyük plak)
1949	RCA 45'lik plakları sundu; İstanbul Radyosu açıldı.
1954	Transistor radyolar satılmaya başladı
1955	Teyp üzerine stereo müzik kaydı
1958	FM radyo istasyonları kablolu yayında.
1963	Hollanda'dan ses kaseti
1967	Dolby audio his sesini kesti
1978	Dijital kayıt
1980	Sony Walkman
1983	Compact disk
1985	Türkiye'de İlk dijital radyo bağı sistemi

(Erdoğan ve Solmaz, 2005, s:42)

olaylarda eşlik unsuru vs.) benzersiz bir sembolik anlatım biçimidir. Diğer birçok şeyin yanı sıra alışveriş yaparken, araba sürerken, ders çalışırken müzik kulaklarımızdadır. Müzik bazen aşırı fiziksel hareketler eşliğinde (örneğin dans, aerobik) ve sıklıkla düşünceli ve aylak anlarda dinlenir." (Lull, 2000, s.34 aktaran Solmaz, 2009, s. 2)

Müziğin ilk kaydı yaprak notalara, notaların oluşturulması ise Boethiu'ya dayanır. Notaların günümüzde kullanıldığı halini alması ise 19. yüzyılı bulur. Bu sayede ana malzemesi ses olan müzik; müzikal araçlar yoluyla duygu ve düşüncelerin ifadesini sağlayan bir anlatı türüdür. Aktarılabir niteliği ve toplumsal katılımı sağlaması müziğin iki önemli özelliğidir.

Toplumsal katılım ilk olarak canlı performansta hayat bulmuştur. Henüz ses kaydının olanaksız olduğu dönemlerde yaprak notalar sayesinde tekrar ve tekrar canlı olarak icra edilebilen müzik sanayileşmeyle beraber kaydedilebilir niteliğe kavuşmuştur. Kaydedilebilirlik de müziğin endüstrileşme

sürecinde yeni bir pazar oluşturmasını sağlamıştır. İnsanlar artık müziği icra etmek zorunda değildiler. Dinlemek için canlı performanslara katılma koşulları yerinden kalkmış onun yerini ev içinde sırasıyla gramofon, pikap, radyo- teyp, cd çalar ve İpod donanımları almıştır.

Müzik yazılımları ve donanımları canlı performanslarda dahi (playback) kullanılmış ve kullanılmaktadır. Müziğin kolay tüketilmesini amaçlayan bu donanım ve yazılımlar beraberinde daha fazla tüketimi ve popüler müziğin oluşumunu getirmiştir.

"Müzik dediğimizde düşünsel ve duygusal ifade eden bir üründen bahsediyoruz. Bu ürün örgütlü bir ilişkiler yapısının ürettiği maldır. Bu malın dinlenmesi, kullanılması ve pazarda satılıp alınması için taşıyıcı araç gerektirir." (Erdoğan ve Solmaz, 2005, s:39)

Popüler Kültür ve Müzik

Popüler sözcüğünün birden çok anlamı bulunmaktadır. Halka ait, avama ait, gözde,

yaygın, revaçta olan, herkesin tanıdığı, herkesin sevdiği, herkesçe anlaşılabilir vb. hal-kin arasında yaşayan motiflere, öğelere yer veren, onlardan yararlanan anlamı da karşımıza çıkan tanımlar arasındadır.

Sosyal bilimler sözlüğüne bakıldığında popüler kültür, en genel anlamıyla hızlı üretilen ve hızlı kaybolan, tarihsel önem, derinlik ya da süreklilik iddiası olmayan, elitlik özelliği taşımayan, ortalama insanların sahip olduğu kültürel özellikler olarak ele alınmaktadır

Mutlu bu tanımlara karşılık "Popüler kültür ne tamamen tutucudur ne ilerici. Popüler kültür ne tamamen uyuşturucudur ne özgürleşimci. Popüler kültür hâkim ve muhalif söylemlerin birbirleriyle karşı karşıya geldiği, çatıştığı, birbirlerini dönüştürdüğü bir alandır." der. (Mutlu, E., 2001, s. 41)

Popüler kültür içinde kendine özgü bir yere sahip olan popüler müzik, popüler vasfını diğer kültürel ürünler gibi on dokuzuncu yüzyılla birlikte değişen üretim ilişkileri, toplumsal biçimlenme ve bu de-ği-

şimlerin kültürel ifade yolları ve biçimlerinde bulunduğu karşılığın değişmesinden alır. Burjuvazinin eliyle gerçekleşen endüstri kapitalizmine geçişle birlikte ussallaştırma müziğin notalanmasına da uygulanmış ve müziğin yeniden üretimini standartlaştıracak bir kodlama ile müzik yapıtları kullanımlarından bağımsızlaşmış ve toplumla ilişkileri açısından birer meta özelliği taşıyacak hale gelmiştir. (Yanıkaya, 2009, s.48)

Hawkins "Popüler müzik hem toplumsal, siyasal ve kültürel konular tarafından biçimlendirilir hem de onları biçimlendirir; müzik anlamları öylesine çaba harcamadan üretir ve yeniden üretir ki gündelik hayatımızdaki etkisini çoğu zaman fark etmeyiz" diye yaklaşır bu konuya. (Click ve Kramer, 2007, s.204 aktaran Yanıkaya, 2009, s.49)

Popüler müzik dinleyicileri Adorno'ya göre çocuksudurlar. Daha önceden yedikleri bir yemeği tekrar tekrar yemek isterler. Popüler müzik mekanikleşmiş işten rahatlama ve soluklanma olanağı sunar, çünkü bir talebi ya da zorluğu yoktur, dikkat edilmeden, özen gösterilmeden dinlenilebilir. Adorno'ya göre insanlar popüler müziği isterler, çünkü kapitalizm kafalarının içine "çekiç"le vurarak istenilir hale getirir. Ancak bu istekleri aynı zamanda kapitalist toplumda yaşamlarını karakterize eden üretim ve tüketim arasındaki simetriden kaynaklanır. Buna göre de insanlar popüler müziği isterler, çünkü standardize edilmiş ürünlerin tüketimi, üretimdeki çalışmalarının standardize, tekrarlanan ve sıkıcı doğasını yansıtır. (Strinati, 1998, s. 66-68 aktaran Yanıkaya, 2009, s.49)

Bu argümanlar yalnızca müzikal yapı açısından değil aynı zamanda şarkı sözleri açısından da geçerlidir. Ancak şarkı sözleri açısından bakıldığında kimin konuştuğu ve kime konuştuğu önemli hale gelir (Middleton, 2000, s.163 aktaran Yanıkaya, 2009, s. 49) bu da en temel iletişim modelinin üç öğesinin sonuncusudur: İletişimi başlatan iletiyi kodlayan ve gönderendir, bu müziğin üretim aşamasına denk gelir. İleti, sözleriyle birlikte müziğin kendisidir, müzik videolarının bir pazarlama aracı olarak çıkışından itibaren vi-

deolar da iletinin parçası haline gelmiştir, bu da dağıtım ve dolaşım aşamalarının parçasıdır. Son olarak ise dinleyici/seyirci tarafından kodların açılması, tüketilmesi yani anlamlandırılması süreci başlar, bu da yeniden üretim aşamasıdır. (Yanıkaya, 2009, s. 49)

Ahmet Oktay popüler kültürü açıklarken "Biçim olarak orta karmaşıklıktadır, aktarımı ya da iletimi, ortam ve teknoloji olarak dolaylıdır. Bilinen bir kaynağı ya da yaratıcısı (Üreticisi) vardır, kültürel değerleri ve gelenekleri, yeni formüller biçiminde yansıtır, Ürün tüketiciye dönüktür, oldukça ucuza fakat parayla elde edilir" demektedir. (Oktay, A., 1994, s.21 aktaran Solmaz, P. 2009, s.2)

Popüler Müzik ve İnternet

Gelişen teknoloji ve özellikle internet, müziğe ulaşılabilirliğini arttırdığı için müzik

üzerinden iletişim hızlanmış ve kolaylaşmıştır. Bu da müzik sektöründe büyük bir tüketim döneminin başlamasını tetiklemiştir. Bu hızlı tüketim kültürü içerisinde kendini göstermek ve alıcısıyla iletişime geçmek isteyen müzik yapımcıları için en etkili iletişim yollarından birisi de kendi kendini pazarlayan ve alıcısıyla birebir iletişime geçebilen albüm kapaklarıdır. Bir endüstri haline gelmiş olan müzik üretimi, varlığını sürdürebilmek için popüler kültür içerisindeki yerini sürekli güncel tutmaya çalışmaktadır. Bu da yine internet sayesinde sağlanmaktadır. Nabızı tutmak hatta nabızı belirlemek bile internet sayesinde dünya nüfusunun yarısına aynı anda ulaşmayı sağlamaktadır.

"Müziğin kullanılabilirliğini arttıran birkaç faktör vardır. Öncelikle, nispeten düşük maliyetlidir." Albümler artık internetten indirilmekte internet üzerinden paylaşılmakta ve telif hakları yasaları olmasına rağmen rahatlıkla kopyalanabilmektedir. (Lull,2000:39)

Müzik günümüzde popüler kültürün taşıyıcılarının en başındaki öğelerden biridir. Eğlence sektörünün vazgeçilmezidir. Medya, politika, sermaye, reklam, teknoloji, sinema, vb. pek çok alan müzikten nemalanmaktadır. İpodlarla, cep telefonlarıyla her an her yerde istediğimiz müzik kulağımızda olabilmektedir. ...müzik kullanıcının kontrolü altındadır. İnsanlar sevdikleri şarkıyı tekrar tekrar ve istedikleri yerde dinleyebilirler. Bu nedenle müziği kullanan kişinin kendisi bizzat aktif bir müzik kullanıcısıdır (Lull, 2000:39)

Ayrıca gelişen teknoloji ve ses sistemlerinin kolay ulaşılabilirliği, sokakta, kafede, alışveriş merkezlerinde, dolmuşta, takside her yerde beğenip beğenmediğimiz her türlü müzikle bizi muhatap kılmaktadır. Bununla birlikte tüm bunlara müdahale edip üzerlerinde değişiklik yapıp yeniden tüketime sunmamızı da oldukça kolaylaştırmıştır.

Sonuç

Hayatımız popüler kültürle şekillenen, sadece günlük yaşantılarla sınırlı olmayıp onunla iç içe olan bilişsel yapıyı da içermektedir. Konu müzik açısından ele alındığında

ise; karşımıza başka bir boyut daha çıkmaktadır. Müzik, doğumdan ölüme dek insanın tüm yaşantısında yerini alan önemli bir kültürel öge olarak, ister istemez bütün yaşantımızı etkileyen bu sürecin de bir parçası olmuştur. Popüler kültürün müzik yaşantısındaki etkileri, müziğin ne olarak algılandığı ve algılanması gerekenin ne olduğu sorularıyla bizi karşı karşıya bırakmaktadır.

Tüm bu anlatım içinde gözden kaçırılmaması gereken şudur: Görüldüğü üzere müzik her yerde her an yanınızda olabilen bir kültürel unsurdur. Aynı zamanda endüstriyel bir kültür ürünüdür. Her kullanıcının bir üretimi ve pazarı bulunmaktadır. Günümüzde insanların her anına uygun müzik yaratımı ve bunun pazarlanması ister alt kültür ister üst kültür olsun tüketimi söz konusudur.

Kitle iletişim araçlarının ve bilişim endüstrisinin, dolayısıyla teknolojinin dur durak tanımayan gelişimi önlenemez büyümesi ve değişimi her birimizi ne olduğumuzu anlamadan içine çekip, heyecan ve merakla takipçisi olmaya ve anlamlandırmaya yönelmiş bir yandan da farkında ya da değil çılgın bir tüketime ve kolaycılığa alışmaya sevk etmiştir.

"Teknoloji, sanatı, sadece herkesin ulaşabileceği hale getirmekle kalmadı, sanat ürününün algılanma biçimini de değiştirdi. Ekonomik ve mekanik olarak yayılan müziğin canlı ve kaydedilmiş pop müzik dinlemenin standardı haline geldiği, bir çocuğun görüntüyü dondurabildiği, yazılı metinleri ancak yeniden okuyabilecekken bir sesi ya da görsel bir bölümü tekrar tekrar izleyebildiği, televizyon ekranlarında dramatik bir anlatıyı otuz saniye içinde aktarmak gibi teknolojik yenilikler karşısında teatral bir görünümün hiçbir etki yaratmadığı bir çağda yetişmiş birinin, modern yüksek teknolojinin bütün mevcut televizyon kanalları sayesinde algının birkaç saniye içinde harekete geçirilmesini mümkün kılmasından önceki günlerde geçerli olan basit çizgisel ya da ardışık algıyı hatırlaması pek mümkün değildir. Teknoloji sanat dünyasını dönüştürdü.

Ancak bu dönüştürme, popüler sanat ve eğlence biçimlerinde, "yüksek sanatlar", özellikle daha geleneksel sanatlarda görüldenden daha erken ve daha bütünlüklü oldu." (Hobsbawm, E., 2006, s. 675-676 aktaran Solmaz, P. , 2009,s. 2)

Bir zamanlar sesin kayıt altına alınması için notaların oluşumu için çaba harcayan Boethius artık çok uzaklarda kaldı. Artık enstrüman çalmak zorunda bile değiliz tek ihtiyacımız kayıtlı sesler eğer onlar da yoksa dijital ortamda mevcut olan her sesin bileşimiyle oluşturulan yeni sesler.

Kaynakça

- Click, M., Kramer, R., 2007, Reflection on a Century of Living, Londra aktaran Yanıkkaya, B. ,2009 "Beden Dilimi Oku: Popüler Müzik ve Bir Metin Olarak Beden Dili"
- Erdoğan, İ., Solmaz, P. , 2005 Sinema ve Müzik , Ankara Erk Yayınları
- Hobsbawm, E., 1996 Aşırıklar Çağı, İstanbul, Sarmal Yayınları aktaran Solmaz,P. 2009 "Popüler Kültürün Müzik Eğitimi'ne Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme"
- Lull, J., 2000 Popüler Müzik ve İletişim, İstanbul, Çivi Yazıları aktaran Solmaz,P. 2009 "Popüler Kültürün Müzik Eğitimi'ne Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme"
- Mutlu, E. 2001, "Popüler Kültürü Eleştirmek", Doğu Batı Dergisi, Ankara, Doğu Batı Yayınları
- Middleton, R., 2000, Words And Music, Oxford, aktaran Yanıkkaya, B. ,2009 "Beden Dilimi Oku: Popüler Müzik ve Bir Metin Olarak Beden Dili" Toplumbilim Beden Sosyolojisi Özel Sayısı
- Oktay, A., 1994 Türkiye'de Popüler Kültür, İstanbul, YKY aktaran Solmaz,P. 2009 "Popüler Kültürün Müzik Eğitimi'ne Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme"
- Ö. Demir, M. Acar, 2005 "Sosyal Bilimler Sözlüğü" , Ankara , Adres Yayınları
- Strinati, D. 1998 An Introduction to Theories of Popular Culture, Londra aktaran Yanıkkaya, B. ,2009 "Beden Dilimi Oku: Popüler Müzik ve Bir Metin Olarak Beden Dili" TOPLUMBİLİM Beden Sosyolojisi Özel Sayısı
- Yanıkkaya, B. ,2009 "Beden Dilimi Oku: Popüler Müzik ve Bir Metin Olarak Beden Dili" TOPLUMBİLİM Beden Sosyolojisi Özel Sayısı

sinan hüseyin

Bir Hüzün Kıyısı

*insanlık suçu denilen
bütün suçların işlendiği bir zamandan
ellerimi uzatıyorum sana.*

*her bir takvim yaprağına
binlerce ahların kaydedildiği bir zamandan...*

*ne tarafa dönsem,
kallavi bir çaresizlik,
toprağın bağrındaki ağır yük,
ağaç diplerinde unutulmuş kavalların sesi
çarpar yüzüme.*

*ve yüzüm,
bir hüzün kıyısında son buluyor.*

tut ellerimi.

*ellerim,
kan bulaşmış bir şarkı değil.*

*ellerim,
günahsız kelimelerin yankısı,
yüzlerce haftanın içinde kayıp annesi,
direnişin ortasında tekerlekli sandalye,
toprağına özlem duyan mülteci,
dilendirilen ayakkabısız çocuk,
buzlukta bekletilen bir saç örgü,
aşağılanan siyah ten,
sahibi sürgün edilmiş taş ev,
hücrede okunan son mektup,
hesabı sorulmamış bir eylül sabahı,
yazmalardan dökülen acı,
ve ağıt...*

tut ellerimi.

*ellerim,
bir gidişin keskin sancısı değil.*

*ellerim,
kerboran yolunda bahar başlangıcı,
incir dallarının üstüne düşen yağmur,
serçelere atılan ekmek kırıntısı,
gecenin içindeki ıslık,
bir tan vakti sessizliği,
rüzgarın taşıdığı nergiz,
yüreğe uzanan ilk dokunuş
ve sonsuzluk...*

sarya

Yaşam

Mirvan kızını hastaneye yetiştirmeye çalışıyordu. Hayatında ilk defa yalvarıyordu Tanrı'ya. Yardım istiyordu. Kızı yaşasın istiyordu. Nerden bilebilirdi her gün kızını eve götürmek için geldiği okula bir gün hastaneye götürmek için geleceğini. Kızı yaralıydı, kanlar içindeydi. Atılan her bombada yüreğine bir kurşun yemiş gibi hissediyordu. Parçalanan insan vücutları, kana bulanmış kitaplar, çığlık atan anneler, babalar ve çocuklar. Gözlerinin içine çaresizce bakan, yardım bekleyen insanlar... Kızı Haya ağlıyor, ölümden korktuğunu söylüyordu. Mirvan kızını teselli etmeye çalışıyordu:

“Dayan babacım. Dayan Kızım! Yetiştireceğim seni hastaneye. Korkmak yok. Sen babanın kızıydın. Güçlüsün sen. Derin derin nefes al, ver, al, ver. Hadi yavrum.” Haya ağlıyor, konuşurken zorlanıyordu.

“Korkuyorum baba. Çok korkuyorum. Her yerim ağrıyor.”

“Korkma yanındayım ben senin. Dayan biraz. Gör bak güzel olacak her şey. Sen iyileştikten sonra gideceğiz buralardan. Türkiye'ye gideceğiz. Uçak seslerinden korkmadan uyuyabileceksin. Sakın gözlerini kapatma bir tanem.”

Bir anda büyük bir çığlık attı Mirvan. Gene kâbus görmüştü. Vücudu tir tir titriyordu. Kızını kaybettiği günden beri bu kâbusları görüyordu. Hayayı, okulu, bombaları, parçalanan çocukları, hastaneyi, kızını hastanede nasıl kaybettiğini. Suriye'den gelirken geride bıraktıklarını. Sınır

dan geçerken feribottan düşüp ölen insanları. Annesini, babasını ailesini kaybedenleri. Çocukluk arkadaşı Asaf'ı. Asaf çok yardımsever bir doktordu. Yaralı kadınlardan birini tedavi ederken kafasına gelen kurşunla ölmüştü. Hüngür hüngür ağlıyordu. İliklerine kadar hissediyordu çaresizliği. Özlüyordu. Evini, yasemin kokulu bahçesini, ailesini, kızını. Hayayı çok özlüyordu. Haya “Yaşam” anlamına geliyordu. Yaşamak en çok kızının hakkıydı. Yaşamak en çok çocukların hakkıydı. Fakat savaş çocuk tanımıyordu. Ve şair ne güzel söylüyordu: “Çocuksun sen sesindeki tipiye tutulduğum. Çocuksun sen ve bu dünya sana göre değil.” Değildi, evet. Bu dünya çocuklara göre değildi. Sakallı askerler gibi öldürüyorlardı çünkü. Bütün kalemeler kana bulanmıştı. Anneler acı ve gözyaşı içindeydi. Bunları düşünürken acı çekiyordu Mirvan. Gecenin acılarını örtmesini istiyordu. Kalkıp bir bardak su içti. Artık uymak zorundaydı. Sabah erkenden işe gitmesi gerekiyordu. Mirvan kâğıt toplayıcılığı yaparak geçimini sağlamaya çalışıyordu. Eşine ve çocuklarına bakmak zorundaydı. Yatağında bir süre sağa sola doğru hareket ettikten sonra uyuyakalmıştı.

Sabah saat 5 gibi uyanıp yollara koyuldu. Hava soğuktu. Ellerini ovuşturup duruyordu. Kural şuydu: Erken uyanan kazanırdı. Diğer işçilerden erken uyanıp kâğıtları toplayan ilk kendi olmalıydı. Zordu kâğıt toplayıcısı olmak. Elleri yara bere içinde kalıyordu insanın. Her türlü pisliğin

içine elini daldırman gerekiyordu. Bir de insanlar aşağılıkmuş gibi davranıyordu. Acıyan gözlerle bakıyordu bazen. Hele bir de Arapça konuşmaya başladığın zaman... Acı nefrete dönüşüyordu gözlerde. Sözlerine de yansıyor bu tabi. Sorgulamalar başlıyordu.

“Neden geldiniz buraya?”

“Vatanınızda kalıp savaşıydınız.”

“Mahvettiniz ülkemizi.” Ne söylesen söyleyin kimse anlamayacaktı onu. Bu yüzden susmayı tercih ediyordu. Anadiliyle bile konuşmak gelmiyordu içinden. Oysa insan en iyi anadiliyle ifade eder kendini. Acısını, sevincini, mutluluğunu. Ana dilinden bile nefret etmeye başlamıştı. Çöpleri karıştırırken sürekli düşünüyordu.

“Kolay gelsin.” dedi kendinden emin bir ses. Uzun boylu, kısa saçlı, göz- lüklü, güler yüzlü genç bir kadın. Sırtında kabarık çantası, elinde bir tomar gazeteyle:

“Bunları size getirdim. Buyrun.”

dedi. Mirvan konuşmadı. Gazeteleri alıp işine devam etti. “Emeğinize sağlık.” dedi arkadaki sevgi dolu ses. Sonra da oradan uzaklaştı. İnsanların ona böyle davranmasına alışkın değildi. Şaşırmıştı biraz. Genelde gün boyunca hakarete uğrardı çünkü.

Akşama kadar çalıştıktan sonra eve gelen Mirvan oğlu Muhammed’in üzgün olduğunu fark etti. Hiçbir şey yemiyordu. Annesi ile babası ne kadar zorlarsa da ağzından tek kelime alamamışlardı.

“Oğlum Muhammed, konuşsana neden yemiyorsun yemeğini? Yemeği beğenmedin mi? İnsanlar yiyecek bile bulamazken. Hadi anlat babam. Okulda mı bir şey oldu?” Muhammed onaylarcasına salladı başını. Okuldaki arkadaşlarının onu sevmediğini,

onunla iletişim kurmadığını anlattı. Herkes ona pis Suriyeli diye bağıriyordu. Bugün sınıf arkadaşları toplanıp dövmüşlerdi Muhammed’i.

“Ben sevmiyorum burayı. Geri dönmek istiyorum.” diyor kaşları çatık ağlamaklı bir ses tonuyla.

“Oğlum ne diyorsun sen? Geri dönmeyiz oraya. Savaş devam ediyor. Burada yaşamaya alışmalıyız. Başka çaremiz yok. Sen şanslısın üstelik. Okulda gidiyorsun. Okula gidemeyen, çalışmak zorunda olan bir sürü çocuk var.”

Muhammed kalkıyor sofradan. Bir köşeye çekilip kafasını dizlerine gömüyor. Annenin aldığı lokma

boğazına takılıyor. Mirvan eşiyile göz göze geliyor.

Bir süre bakıştıktan sonra dışarı çıkıp sigarasını içiyor.

Gökyüzü ışıl ışıl bu akşam. Gökyüzünü seyrediyor. Düşünüyor, sürekli düşünüyor. Elinden hiçbir şey gelmiyor. Telefonu eline alıp

haberlere bakıyor. Suriyeliler ile mahalle

sakinleri arasında tartışma çıkmış. Bu tartışma

şiddetlenerek saldırıya dönüşmüş. Evler zarar görmüş, arabalar

yaralanan, Suriyeli bir genç yaralandığı için hastaneye kaldırılmış. Mahalle polisler tarafından ablukaya alınmış. Ne kadar yanılmış

Mirvan Türkiye’ye geldiği zaman rahatlayacağını sanarak. Ayağının altındaki kedi mırlamaya başlayınca ayağıyla itekliyor kediyi Mirvan. Evine geçip uzanıyor günün yorgunluğunu atmak için.

Kalabalık bir caddedeydi. Güneş tepede. Sokak satıcılarının sesleri ile korna sesleri birbirine girmişti. İnsanların arasında bağıriyor duruyordu Mirvan. “Haya, nerdesin kızım nerdesin?” deyip bulunduğu alanda

dört dönüyordu. "Kızım neredesin," durduruyordu önüne geleni. "Haya'yı gördünüz mü? Kızım o benim. Kaybettim kızımı gördünüz mü?" "La" (hayır) diyor herkes. "Kızımı gördünüz mü? Kırmızı bir mont vardı üstünde. Kaybettim onu. Lütfen bana yardım edin." Saatlere aradı kızını. Bulamadı. Kaldırımın üzerine oturdu çaresizce. Halep üzerine üzerine geliyordu sanki. Minik bir el dokundu omzuna. "Baba, neredesin? Seni arıyorum kaç saattir. Hadi gel benimle seni çok güzel bir yere götüreceğim." Haya babasının elinden tutup onu ormanlık bir yere götürüyordu. Her yer yemyeşildi. Kuşların sesi büyülüyordu insanı. Temiz havayı reyhan kokusuyla beraber içine çekiyordu. Zeytin ağaçlarının olduğu bahçelerden geçip, Halep'in tarihi sokaklarına doğru yürüyorlardı. Haya babasına doğru bakarak:

"Ben okuma yazma öğrendim biliyor musun baba. Bak şimdi defterimdeki yazıyı ne kadar hızlı okuyacam." Montunun cebinden küçük bir defter çıkarıyor Haya. Okumaya başlıyor:

"Dünyaya bir daha gelirim, ne kadar tank, tüfek ve silah varsa hepsini eritip saz, cümbüş ve zurna yapacağım."

"Nasıl baba güzel okudum değil mi?" Çok güzel okudun deyip kucağına alıyor kızını. Yanağına büyük bir öpücük konduruyor. Dolaşmaya devam ediyorlar. Sokak sanatçıları Fairouz'dan parçalar seslendiriyor. İnsanlar alkış tutuyor. Kadınlar dans ediyorlar kahkaha atarak. Dondurmacı amca geçiyor "Dondurmammm varrr. Çikolatalı, sakızlı, meyveli dondurmaaaaa." diye bağırıyor. Haya babasından dondurma istiyor. Kızına dondurmasını alıp yürümeye devam ediyorlar. İleride bir adam gülümseyerek bakıyor Mirvan'a. Çocukluk arkadaşı Asaf'ı görüyor. Koşarak sarılıyorlar. Asaf Ernesto Che Guevara baskılı tişörtünü giymiş. Gözlerinin içi gülüyor. Oturup çay içiyorlar beraber. Derin bir sohbet başlıyor. Çocukluk anılarından bahsediyorlar sık sık. Asaf Nizar Kabbani'nin şiir kitabını hediye ediyor Mirvan'a. Mirvan şiir kitabını incelerken bir bölüm ilişiyor gözüne:

*Bunun için çekiyorum isyan bayrağını!
Kediler gibi boğazlanmaya götürülen
milyonlar adına*

*Göz kapakları çıkarılanlar adına
Dişleri sökülenler adına
Sülfürik asitte eriyenler adına, kurtçuklar gibi
Mahrum olanlar adına,
Sesten, fikirden, dilden.
Çekeceğim isyan bayrağını*

Telefonun alarmıyla uyanıyor Mirvan. İlk defa çok üzülüyor rüyasının bitmesine.

OKURLARIMIZDAN BİR ÜLKE YÜREĞİMDE

*panzerlerin insanları değil
çiçekleri suladığı
bir ülke düşünüyorum.*

*insanların her dilden şarkılarını söyleyebildiği
her renkten uçurtmalarını uçurabildiği
bir ülke düşünüyorum.*

*güneşin yıldızları
yıldızların denizleri sarmaladığı
bir bayrak düşünüyorum;
yüreğimin on ikisinde...*

*bir ülke düşünüyorum
öyle bir ülke ki;
anaların gözyaşlarının
toprağı ıslatmadığı...*

R'Ulaş Karakuş

nil erten

Azizname

Sanırım baştan söylememde bir sakınca yok. Bu bildiğiniz bir oyun eleştirisi olmayacak. Öyle tarafsız ya da objektif bir yorum yapamayacağım, söz konusu Aziz Nesin olunca.

Her birimiz okumuşuzdur Aziz Nesin'in güldüren, hiciv dolu öykülerini. Çocukken okumaktan keyif aldığım, gençlik yıllarımda ise öykülerindeki eleştirilere dikkat kesildiğim ender yazarlardandır. Birçok öyküsü oyunlaştırıldı, filmi çekildi... Hep denir ya güldürürken düşündürüyor ya da güleriz ağlanacak halimize diye... İşte Aziz Nesin öyküleri için bunları söylememiz çok da yersiz olmaz.

Tam da bu anlattığım sebeplerden ötürü Azizname'i görmek için büyük bir heyecanla tuttuk tiyatronun yolunu. Daha önce izleme fırsatı bulamamıştım ancak ne denli mizahi bir oyunla karşılaşacağımızı biliyorduk. Nesin'in öykü ve taşlamalarından yola çıkarak derlemiş Yücel Erten ve aynı zamanda yönetmenliğini de yaparak sahnelemiş. '95 yılında Azizname ilk sahnelediğinde Aziz Nesin görmek istemiş. Ancak 2 Temmuz katliamından iki yıl sonra oyunu izleyemedi vefat etmiş. Oyun Aziz Nesin'in vefatından sonra daha da ilgi görmüş.

Yücel Erten 2017 yılında tekrar oyunu elden geçirip, güncelliyor. Usta oyuncularla, güldürünün kahkahanın kesilmediği bir oyun, izleyiciyi adeta oyunun içine çekiyor. Sosyal sorunlara duyarsız kalamayan her yerde sosyalist olduğunu söylemekten kork-

mayan Aziz Nesin'i Azizname'de görmek mümkün. Yücel Erten hiçbir sansür uygulamamış ama bir propaganda oyunu da değil. Politik, mizahi, anlatmak istediği bir derdi var ve bunu da estetize ederek yapmış. Yabancılaştırmaların tadında yapıldığı, oyuncuların yeteneklerini adeta sınırsızca ortaya konduğu, müzikal tadında, seslerinde bir o kadar etkileyici olduğu muhteşem bir oyundu. Dedim ya Yücel Erten tekrar güncellemiş diye, 15 Temmuz'u da ele almadan geçememiş. Bir askeri darbe bu kadar tiye alınarak anlatılabilirdi. Gerçi toplumca bu türden siyasi olayları yaşamakta oldukça deneyimliyiz. En çok güldüğüm sahneler askeri darbe ve köylünün meydanda oturup "Du bakem nolcek" hikâyelerinin anlatıldığı sahnelerdi.

"Merhaba" ile taşlama yaparak girdikleri sahnede 'selam'larda bile hicvin bitmediği oyundan izleyenler birçok şey alarak çıkmıştır, eminim. Acıdır ki Aziz Nesin yazdığı öykülerin üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen, taşlamaların güncellenerek tekrar sahneleniyor olması hala aynı sorunları yaşadığımızın bir göstergesi.

ayışığı ekin sanat

Dola Dola Bir Sene

Ayışığı Ekin Sanat Derneği olarak 2019 senesini dolu dolu geçirdik. Edebiyat söyleşileri, atölyeler, belgesel ve film gösterimleri ve daha nice... İşte sizler için seçtiklerimiz:

Estetik Atölyesi

Geçtiğimiz dönemlerde hep istediğimiz ama bir türlü zaman yaratamadığımız Estetik Atölyesi'ne Önsöz Dergisi genel yayın yönetmeni Songül Yücel rehberliğinde başladık. Bir sanat merkezi olarak elbette "estetik" bilgisi öncelikliydi. Başlamadan her birimizde olan endişe ve önyargı, ilk dersten itibaren dağıldı gitti. Kim demiş sanat bilgisinin, estetik tarihinin sıkıcı olduğunu? Biz kendi adımıza artık bu genel-geçer bilgiyi attık kafamızdan.

Güzel-çirkin, yüce-bayağı, komik-trajik girdi ilk önce dağarcığımızı. Her bir derste daha önce okuduğumuz romanlar, izlediğimiz filmler, incelediğimiz oyun metinleri geçti zihnimizden, her birini tekrar estetik süzgecinden geçirdik.

Estetik kategorilerinden sonra da estetikle ilgili ilk metinlerden biri olan Aristoteles'in Poetika'sını okumaya, tartışmaya, değerlendirmeye başladık. İlerleyen zamanlarda sanat akımlarını inceleyeceğiz, öykü atölyesi düzenleyeceğiz.

Cumartesi Filmleri

Yeni dönemde geçmişte de zaman zaman yaptığımız film gösterimleri planladık. İki haftada bir cumartesi gerçekleştirdiğimiz için "Cumartesi Filmleri" olarak duyurduğumuz etkinliğimiz katılımcıların film sonrası sohbetlerinde sunduğu öneri ve eleştirilerle gelişerek devam ediyor.

Cumartesi Filmlerine Metin Erksan ile başladık. Usta yönetmenin "mülkiyet üçlemesi" olarak da adlandırılan filmlerinden ikisi ile başladık: Susuz Yaz ve Kuyu. Susuz Yaz'da "suyun mülkiyeti"ni tartıştıran yönetmen, Kuyu filminde ise günümüzde de çokça tartışı-

lan “kadının mülkiyeti” sorununu işliyor.

Metin Erksan’ın ardından dünya ve Sovyet sinemasının usta yönetmenlerinden Eisenstein ile devam ettik. 1917 Ekim devriminin 10. Yılı için özel olarak sipariş edilen “Ekim” filmini izledik.

Film gösterimlerinin ardından gerçekleştirdiğimiz sohbetlerde yönetmenlerin diğer filmlerinden izlenmesi gereken, önemli bulduğumuz filmleri de önermeyi ihmal etmiyoruz.

Sibel Öz ile Edebiyat Sohbeti

İçimizden birinin bizim hikâyelerimizi anlattığı kitaplardan En Çok Seni Bekledim, Serçeler Ölürse, Yokuş Yukarı İstanbul... Kitapların yazarı, içimizden biri, Sibel Öz’ü konuk ettik. Etkinliğe başlamadan önce onu tanımayanlar için Yokuş Yukarı İstanbul’un ilk öyküsü Yatılının Son Günü’nü okudu bizlere. Bir Beykoz hikayesi, mahalleli Hasan amca, boğazın diğer yakasındaki Gezi Parkı ve içindeki isyancılar... Ve neredeyse her hikayesinde olduğu gibi sürprizli bir son...

Hiç susmak istemiyoruz, iki saati aşkın bir süre sohbet ediyoruz Sibel’le. Sonrasında bizler için güzelim kitaplarını imzalıyor. Güzel bir tanışma oluyor. Sibel de biz de mutlu ayrılıyoruz o gün, daha sonrasında tekrar ve tekrar görüşmek üzere.

Selah Özakin ile Hayata Dair

Sevgili şair dostumuz Selah hocamızla kendi evinde bir sohbet gerçekleştirmiştik. Bir de üzerine video kaydı almıştık. Uzun bir süre yakasını bırakmayan hastalıkları yeni yeni atlatıyordu. “Çok yormayalım seni” demiştik, yine saatlerce ayrılamamıştık sohbetten. Kısa süre içinde de bu sohbet kayıtlarını bir belgesel olarak hazırladık. Bunun için tabii konuda daha yetkin olan Önsöz TV emekçilerinden destek alarak...

Belgesel hazır, ancak hocamız yine ağır bir tedavi süreci geçiriyor. Erteleyelim dedik. Ve en sonda sağlığı düzeline bir etkinlik organize ettik. Aynı zamanda Selah hocanın iki yeni şiir kitabını da hazırladık. Divriği Kültür Derneğinde hem belgesel gösterimini yaptık hem de Selah hoca yeni çıkan iki şiir kitabını imzaladı.

Cumartesi Anneleri, sanatçı dostlarımız, aydınlarımız yalnız bırakmadı Selah hocayı.

Dernekte aynı gün açılışını yapan Görülmüştür Ekibinin karikatür sergisine denk gelmek de ayrı bir güzellik kattı etkinliğe.

Yeni Yıla Birlikte “Merhaba” Diyoruz

Her ay bir pazar kahvaltısını hep birlikte yapmaya 30. senemiz vesilesiyle başlamıştık. Sonrasında da yoğun istek üzerine devam ettik. Malum, kahvaltının mutlulukla ilgisi var... Hele de birlikte yapıyorsa...

Yılın son kahvaltısını biraz da yeni yıla “merhaba” demek için aralık ayının son günlerinde organize ettik. Bol sohbetli, bol börekli, bol müzikli bir etkinlik oldu. 2019’u ayaklanmalarla geçirdik, 2020’ye de özgür günleri getirmesini umuduyla giriyoruz.

bakırköy zindanından

Zindan Türkü Söylüyor

Annenin Öyküsü

Nezarethane koridorunda oradan oraya koşturuyor, masum gülücüklerini kimseden sakınmıyordu. Kapısı kapatılmıştı nezarethanenin rahat dolaşabilirdi diye. Ayakları çıplak şekilde diğer nezarethanenin kapısına gidiyor. İçerideki kadın açlık grevi nedeniyle aldığı şekerlerden birini uzatıyor. Çocuk hiçbir şeyin farkında olmadan, tüm kadınlara, erkeklere aynı sıcaklıkla yaklaşıyor, oyunlar yaratıyor kendince. Ayakları çıplak... Ayakkabı bağcıkları alındığı için ayakkabılar çıkıyor ayağından... Bağcıkları istiyor annesi, vermiyorlar. Ayakları çıplak... Oyuncak bebeğe iliştiriyor kadının gözleri... Bebeğin saçlarından koparıp birbirlerine bağlayarak ayakkabı bağcığı yapıyor.

Çocuğun kapkara gözleri, uzun kirpikleri, en önemlisi de esmer teni ele veriyordu ait olduğu coğrafyayı. "İnsan yaşadığı yere benzer" diyor ya şair, çocuk ve annesi için de yaşam buluyordu bu mısra. Daha anlam veremediği yaşamda "buyrulmuş" hükümler olacaktı çocuk için.

Kadın, anne, devrimci, Kürt... Kürt olmasından kaynaklı öfke derin. Kadın olup da (hele hele çocuklu bir kadın) bu işlerle nasıl uğraşılır... "Annelik" kutsallığını yitirdiğinden öfke derin. Propagandalar yapılıyor, alacağı cezanın çokluğundan bahsediliyor, kadın dilsiz. Öfke derin mi derin. Kadın konuşmuyor saatlerdir. Ne yapmalı, ne etmeli, nasıl ikna etmeli?

Avukatın gelişi ile sevinç kaplıyor kadının içini; demek ki, yıllardır görmediği ailesi öğrenmişti gözaltında olduğunu. Avukat, çocukla gelen kadını görünce şaşkın. Aile bilmiyordu, tanımıyordu küçük çocuğu, bu yüzden sürpriz oldu avukata.

"Korkma sakın, biliyorsun işkence yok artık" diyor avukat. Korku neydi, işkence neydi? Denizde boğulmaktan korktuğunu düşündü ama hiç denize girmemişti. Yılandan korkuyordu ama hiç yılan görmemişti. Olmamış şeylerden korkmuş insan. Hiç yapmadığı şeylerden ya da başına gelmesini istemediği şeylerden korkar. Peki işkence? Tarihi nedir işkencenin?

Kadının artık konuşmayacağına kanaat getiriyorlar. Ne yapmalı ne etmeli, nasıl ikna etmeli? Böyle bırakmamalı, öfkeyi devleştirmeli. Çocuk feryat figan içinde. Çocuk henüz 18 aylık. Çocuk henüz süt kokuyor, anne kokuyor. "Konuşursan götürmeyiz" diyorlar. "Alçaklar" diye bir söz çıkıyor kadının ağzından. Ama alçak ya da yüksek, hepsi de bir seviye değil midir? Seviye biçtiğine üzülüyor kadın. Çocuk yabancı ellerde, yabancı bir mekâna ilerliyor. Sahi neydi işkence? Avukat "işkence yok" demişti halbuki. "Anne sütünden mahrum bırakılan çocuğun yaşadığı mı işkenceydi yoksa "mülkiyet olarak gördükleri çocuğun annesinden alınması" mı işkenceydi? Çocuk için en ala işkenceydi bu. Ama kadın için "mülkünü kaybetmek" değil, "küçükük

masum bir çocuğun gözyaşlarına tanık olmak"tı asıl işkence. İşte zalimin zulmü de beyninin içindeki kadardır. Bu yüzdendir kadına karşı çocuğun kullanılması. Erkekler çocuğuyla tehdit edilir mi? "Tüh senin anneliğine" diyerek koskoca cenneti "ayaklarının altından" alıyorlar kadının. Kadının tercihi yaşamdı. Kadının tercihi yaşamı güzel kılmaktı. Kadın çocuğu ötelemedi. Kadın yaşamındaki güzelliklere el değmesin istedi. O güzellikler ki, tüm çocuklar içindi.

Çocuk bakıcıların kucağında götürülüyor yuvaya. Kayıt altına alınıyor, savcılıktan gönderilen belgeler. Kadınsa mahkeme salonunun kapısında beklemekte. Zulmün fedailerini kendi aralarında gülüşüp "kızının adını Aybüke koyalım" diyerek eğleniyorlar. Kadın konuşmuyor, bir yandan da ismin anlamını çıkarmaya çalışıyor. Eğlenmelerine yeni eğlencelerine anlam veremezken, basında çıkan "Şehit Aybüke öğretmen" haberleri geliyor aklına. Tarih çok ileri bir tarih. Yıl 2018. Öfke derin. "Öfke daha da derinleştirilmeli" diyor zalim. Tarih ileri, yaşananlar daha da geri. Çocuk "Aybüke" adıyla yuvaya kayıt altına alınıyor. Zulmün fedailerinin eğlenme sebebi anlaşılıyor. Halbuki özgürlük kokuyordu çocuğun gerçek ismi. Kabına sığamayan, oradan oraya göç eden birini simgeliyordu ismi. Gökyüzünü fethetmeyi, güneşe dokunmayı, yıldızlarla konuşmayı istiyordu bu ismi alan çocuk.

Tarih tanıklık etmişti ismi değiştirilen çocuklara. Asimile edilene, ailesinden koparılan çocuklara. Mesela '38'de "Türk ailelere teslim edilip batıya yerleştirilen çocuklar" vardı kadının coğrafyasında. Mesela kendi coğrafyasına bomba yağdıran ilk kadın pilot "Sabiha" da aynıydı. Onun da adı değiştirilmişti. Ermeni kimliği silinmiş, "Sabiha"ya terfi ettirilmişti. Kadının

neneleri, dedeleri, almıştı farklı isimleri. Onlar der Azad, nüfus müdürlüğünde olur Reşad. Tarih çok ileri bir tarih, yıl 2018... Tarih ileri, yaşananlar hala geri... Yıl farklı, faşizan duygular hep aynı.

Her insanın bir tarihi vardır ya, her toplumun, her coğrafyanın da bir tarihi vardır. İnsan parçası olduğu toplumun tarihinden beslenir. Parçası olduğu topluma benzer. Tarih yapan da insandır, yazan da. İnsan tarihe neyi not düşerse geleceğe de onu taşır. Tarihi yenilgiler olarak okursa, yenilgilere kapı aralar. Şayet mücadele derse tarihi de zaferle taçlandırır.

Kadın ve çocuk... Tarih kokuyorlardı. Coğrafya kokuyorlardı. Kadın mutlu, çocuk mutlu...

"Her annenin bir değil bin çocuğu olmalı, her annenin bin çocuğu olursa öfkesi de bin olur, direnci de. Bin çocuğun burnunu kanatsalar, bin anne hesap soracak... Bin çocuğun yüreği attı mı, bir yerde bin annenin yüreği de bir olacak."

Kadın, "her annenin bir değil bin çocuğu olmalı, her annenin bin çocuğu olursa öfkesi de bin olur, direnci de. Bin çocuğun burnunu kanatsalar, bin anne hesap soracak... Bin çocuğun yüreği attı mı, bir yerde bin annenin yüreği de bir olacak. İşte bu yüzden "Bir çocuk değil sorun, bin çocuğumuz için atmalı yüreğimiz. Bin çocuğumuz için sarılmamız lazım yaşama, kavgaya..." dedi.

Hapishanede kadın, bir değil, bin çocuk sahiplendi. Küçük elinde kocaman taşı tutan büyük yürekli Filistinli bir çocuğun annesi oldu önce. 12 yaşında bedeninde 13 kurşun taşıyan Kürt çocuğun annesi oldu. Afrika'da açlıktan derisi kemiği bir olan çocuğun annesi oldu. Bedeni kıyıya vuran tüm Suriyeli çocukların annesi oldu. Namus kisvesi altında anne rahminde öldürülen küçük çocukların annesi oldu sonra.

Kadın mutlu, çocuk mutlu. Kadın direnecek, mücadele edecek tüm çocuklar için. Çocukların masum gülüşleriyle çınlayan bir yaşam kuracaklar, adlarını Turna, Doğa, Özgür, Omedya koyacaklar... "Ey tarih, direnenler kazanır, direnenler kazanacaktır"...

doğa yılmaz

Yokuş

Günün gözlerini kamaştırarak ilk ışıklarıyla uyandı. Zaten içini kaplayan heyecan da uyumasına pek izin vermemişti. Bir an önce yola çıkma isteğiyle doluydu içi. Heyecanla kalktı yatağından. Günlük hazırlığını yaptı ve mükemmel bir kahvaltı sofrasına kuruldu. Mükemmel dediysek de öyle şatafatlı bir sofraya sanılmasın. Domates, salatalık, peynir, zeytinden oluşan bir kahvaltıydı bu. Yanında da dumanı tüten sıcak çay varsa daha ne... Sofrasına peynir bile koyamayan aileler görmüştü. O yüzden de gözüne mükemmel görünürdü yaptığı kahvaltı. Kahvaltıdan kalkıp hızla otobüs durağına koştu. İlk gelen otobüse bindi ve şoföre bir "günaydın abi, kolay gelsin" dedi. Şoförün gözlerinde gördüğü memnuniyet dolu ışığı. Ve mutluluk heyecanını daha da arttırmıştı. Her zaman işitmediği sözlerle güne başlamaktan hoşnut olan şoför "günaydın kardeşim" diye yanıtladı onu. Şoförlere birkaç söz söyleme selam verme alışkanlığını bir sohbet sonrası edinmişti. Bir dostu "sanki otobüs kendi kendine gidiyormuş, onu kullanan biri yokmuş gibi davranıyoruz" demişti. Bu cümle üzerinde çok düşünmüş, epey etkilenmişti. O vakitten sonra şoförlere selam vermeden otobüse binmez olmuştu. Onlara, "varlığınıza haberdarım" demekten hoşnuttu.

Boş otobüste bir cam kenarına oturdu. Herkes gibi o da yolu izlemeyi severdi. Yollar sadece yol değildi onun için. Hikayeydi, romandı, şiirdi. Birkaç durak sonra otobüs durağının tepesine kurduğu yatağında yatan o adamı gördü yine. Ne kadar heyecanlı olsa da heyecanı içindeki o incecik sızıyı bastıramamıştı. Daha önceleri de görmüştü durak tepesinde yaşayan bu adamı. Otobüstekilerden biri kayıtsızca kıkırdayıp "bu adam oraya nasıl tırmanıyor acaba" demişti bir gün. Kan çanağı gibi öfke dolu gözlerle bakarak "bunu soracağına neden orada yatmak zorunda kaldığını sorgulasan keşke" diye bağırıyordu. Belki bugün de içini kaplayan sızidan çok bastırılamaz bir öfkeydi. Yaşlı bir insanı karda kışta durakta yatmaya mahkûm eden sisteme öfke...

Bunları düşünürken gökyüzünün sonsuz maviliğine dalarcasına uzaklara dalmıştı gözleri. Şoförün "geldik kardeşim" sesiyle kendine geldi ve aktarma noktasında olduklarını fark etti. Koşarak karşıya geçti ve başka bir otobüse bindi. Hafta sonu ve sabahın erken saatleri olması nedeniyle yine cam kenarı bir yer buldu kendine. Şanslıydı. Otobüsün güzergahı şehrin her türlü manzarasını, panoramasını sunuyordu ona. 'Pek tekin olmayan' sokaklar, koca

koca binalar, emekçi mahalleleri...

İneceği durağa gelmişti. Ama daha yolu vardı. Tekrar otobüse binmekle yürümek arasında kalmıştı. Kalan yolun tümü dimdik yokuşlardan ve merdivenlerden oluşuyordu ancak yine de yürümeye karar verdi. Zaten yorulursa durup dinlenebilirdi. Vakti vardı. Hem bu mahallenin sokaklarını severdi. Duvarlardaki yazıları, sokaklarındaki insanları, küçük şirin evleri... Sanki burada doğup büyümüş, kendi mahallesinde, çocukluğunun geçtiği sokaklardaymış gibi hissederdi buraya geldiğinde. Buradaki her ev onun evi, her aile onun ailesiydi sanki.

Birkaç yokuşu tırmandıktan sonra yorulduğunu hissetti. Bir kaldırıma oturdu biraz dinlenmek üzere. Yol boyunca gördüklerini düşünmeye başladı. İnsanların sokaklarda yaşamak zorunda kaldığı, bir tarafta yıkılmaya yüz tutmuş evler varken diğer tarafta lüks binaların, villaların yükseldiği yollardan geçmişti. Bu otobüsün güzergahı şehrin değil hüküm süren sistemin panoramasıydı adeta. Çürümüş ve çökmeye mahkûm bir sistem. Bütün bu insanlar çürümüşlükten çekilip çıkarılmalıydı. Zihninde canlıymışçasına bir hayal belirdi.

Durağın tepesinde yaşayan adam güzel bir evde, rahat bir yatakta, mışıl mışıl uyku-daydı. 'Pek tekin olmayan' sokaklarda güvenle yürüyordu insanlar. İşçi mahallelerinin yıkılmaya yüz tutmuş evlerinden eser yoktu. İşçiler, dünyayı yaratan ellerin sahipleri, kendilerine layık olan evlerde, layık oldukları yaşamları sürüyorlardı. Mahallenin sokaklarında çocuklar kaçırılma, katledilme korkusundan uzak, şen kahkahalarla koşup oynuyorlardı. Şehir koca binaların onu kirleten görüntüsünden arınmış, nice insanlara mezar olan o dayanaksız gökdelenler yerini muntazam ve yaşanılabilir yapılarla bırakmıştı. İşini yüzünde kocaman gülümsemeyle yapmayan tek bir otobüs şoförü kalmamıştı. Her şey olması gerektiği gibiydi ve tek bir çocuk bile aç girmiyordu yatağa. Köşe başlarında tecavüze uğramış kadın cesetleri bulunmuyor, katliam haberleriyle uyanılmıyordu yeni günlere.

Eline değen bir soğuklukla irkilerek ayrılmak zorunda kaldı hayallerinden. Bir sokak köpeği yalıyordu elini. Belki su, belki yiyecek, belki de biraz sevgi isteyen bir

köpek. Bu sokaklarda başıboş gezen köpekleri bile sevdiğini fark etti. Köpeği biraz sevdikten sonra kalktı ve yokuşları tırmanmaya devam etti. Sonunda onu böylesine heyecanlandıran kapının önündeydi. Yokuşun tepesinde, umuda açılan kapı... Kapıyı açıp içeriye girdi ve hayalindeki dünyayı yaratacak kahramanların umut ışıklarıyla donattıkları masada yerini aldı. Bu kahramanların sıcacık bakışlarıyla birlikte yüzüne kocaman bir gülümseme ve yüreğine tarifi zor bir neşe doldu. Bu insanların yanında olmak inancını katlıyor, bağlılığını pekiştiriyordu. Dünyayı yaratan ve yaratmaya devam eden bir el, sıcacık bir bardak çay getirdi ona. Çay değil de bir bardak dolusu umut, coşku, yoldaşlıktı bu. Yudumladı, yudumladı... Kahramanlarının şen gülüşleri arasında huzura daldı...

OKURLARIMIZDAN YOLCU

*Çav emin li riya te ma
Tê kengê bê rêwiye ve riye?
Lê dîsa jiez bi hêvî me.
Ma ez ne ji te hîn bum
Nêviyê?*

*Gözlerim yolunu bekler
Ne zaman geleceksin bu yolun yolcusu
Ama yine de ben umutluyum
Öyle ya ben senden
Öğrendim umut etmeyi*

Hediye

baran kırıgın

Borç

Yaklaşık 2 sene oluyor, belki 3 hatta 4... Günlerden salı, çarşamba ya da perşembe... Hafta içiydi ama pazartesi ve cuma olmadığı kesin. Çünkü bu iki gün çarşı çok kalabalık olur bizim ilçede. Kimisinin tembel ve tuzu kuru memurlar tarafından pazartesiye ertelenen resmi evrak, imza ve banka işleri, kimi de cuma ayinine katılmak için, bu iki günde ilçenin nüfusunu ikiye katlar bizim köylüler. Zaten kuralsız işleyen trafik tam zıvanadan çıkar, tıkanır, allak bullak olur. Öyle bir gün değildi işte. Kaldırımda yürüyoruz bir arkadaşla, kel. Galiba yemek yemeye gidiyorduk, belki de çay-tavla için kıraathaneye. Karakolun önünden geçerken rutinleşmiş refleks, çapraz kaldırıma geçtik, paralelde zikzaklar çizerek yola devam ediyoruz. Esnafın işgal ettiği kaldırımda düz ilerlemen imkânsız ve nasıl ki karakola düşmemek için hassas davranıyorsak kaldırımdan ayrılıp çoğunluğu

ehliyetsiz herhangi bir aracın altında ezilmeye de özen gösteriyoruz. Ezilmek mesele değil ki, istisnasız her sürücü koltuğunun altında cinah var; beysbol sopasından biraz kısa ve çok daha kalın, tam bir mübarek değnek. Tadına bakmışlardan duyduğum kadarıyla kırılmaz, sağlam, etki ettiği bölgeyi (çoğunlukla kafatası) darmadağın eder, tar û mar!

Neyse, mevzuya geleyim. Bizim kel arkadaşın bir alacaklısıyla karşılaştık. Kendisi rehabilitasyon merkezinde öğretmen, alacaklısı da düğünlerde davul-zurna çalan biri, kirve. Bizim oradaki tüm çingenelerle kirveyiz biz. Daha doğrusu ötekileştirdiğimiz tüm farklılıklara "kirve" diyoruz, mesafe korumak adına. Çingeneler, Araplar, Êzidî Kürtler hatta Zazakî lehçesini konuşan Kürtlere bile. Sadece etnik farklılık değil hani; din, mezhep ve lehçesine kadar. Aşiret farklılı-

ğına kadar gider bu. Neyse, bizim arkadaş bundan faizle borç para almış, 15 bin. 3-4 aydır ödeme yapamadığı için 20 bin falan olmuş, birleşik faiz uyguluyor, sanki ayemef ibbine! Mazlumun mazlumu ezdiği kadar zalim ezmezmiş, çok doğru bir söz valla. Davulcu bizimkine bir çıkıştı ki anlatamam. "Asarım, keserim" falan fistan. Kel arkadaş bizim buralı değil, aslen Hilvan(Urfa)lı ama doğma büyüme Tekirdağ. Eşi Viranşehir Devlet Hastanesinde hemşire olduğu için buraya taşınmışlar. Davulcuyla nasıl kontak kurmuş, nasıl borç istemiş ve kirve birleşik faizi nereden öğrenmiş, beynim error verdi!!! Meğer kirve, milli eğitim müdürlüğünde hademelik yapıyormuş. Bizim arkadaşın da milli eğitim müdürlüğünde bir evrak işi varmış. Kalabalıkmiş o gün. Sigara içmek için bahçeye inmiş. Velhasıl kelam bizim keltoş, IMF kirveyle Milli Eğitim Müdürlüğünün bahçesinde tanışmış, sigarasını yakmak için çakmak falan istemiş. Bu, kirvenin ilk çakması değilmiş tabi. Onlarca öğretmene borç vermiş böyle. Bu kadar parayı nasıl bulabilmiş, o da ayrı mesele.

Arkadaşımı tehdit ederken "Hoop!" dedim, yeter. "Ayıptır, para için..." Oğlu vardı yanında, 17-18 yaşlarında bir genç. Ben babasını susturmak için uğraşırken oğlu başladı bu sefer. "Bugüne kadar kimse bizim paramızı yiyemedi, yiyemez lan!" ... (Geçen sene Ramazan orucunun ilk gününde akrabası tarafından silahla vurularak hayata gencecik yaşta veda etti)

Bunları yumuşatıp nihayet uzlaşmaya vardık. Faiz maiz istenmeyecek, ayda 3 bin taksitle 5 aya bağladık parayı. Arkadaş düzenli ödeme yaparak kapattı borcunu. Biz sağ, siz selamet!

OKURLARIMIZDAN

ES LELEY

Umut..

*Tuğla duvarda usul nefes aralığı
Kim soludu ağırlığını
Kimlerin üzerinden geçip gitti
Serçe kanatlı büyük kuşlar*

Usanç..

*körlük vakti yaralanan körpe uzuv
Bakmaklıklara tutunan ince beyaz ses
Doğru /yerinde olmayan beceri
sütunlara yazılmadan yükselen arz*

Korku..

*Herkes birer uçmak niyetlisi..
Niyet etti kurdu saati
Niyet etti vasat duvarda kahin seslerine
Öyleyse hırçın olmalıydı
Kovuşturan ve kovuşturan yırtık kalp pusu-
suda*

Dineldi..

*Makasın iyi kestigi yere dokundu söz
Bileyen ayna nezaretinde iki batık ten
Fonda çağrının kusturan tonu
Kapat!
Essss leley...*

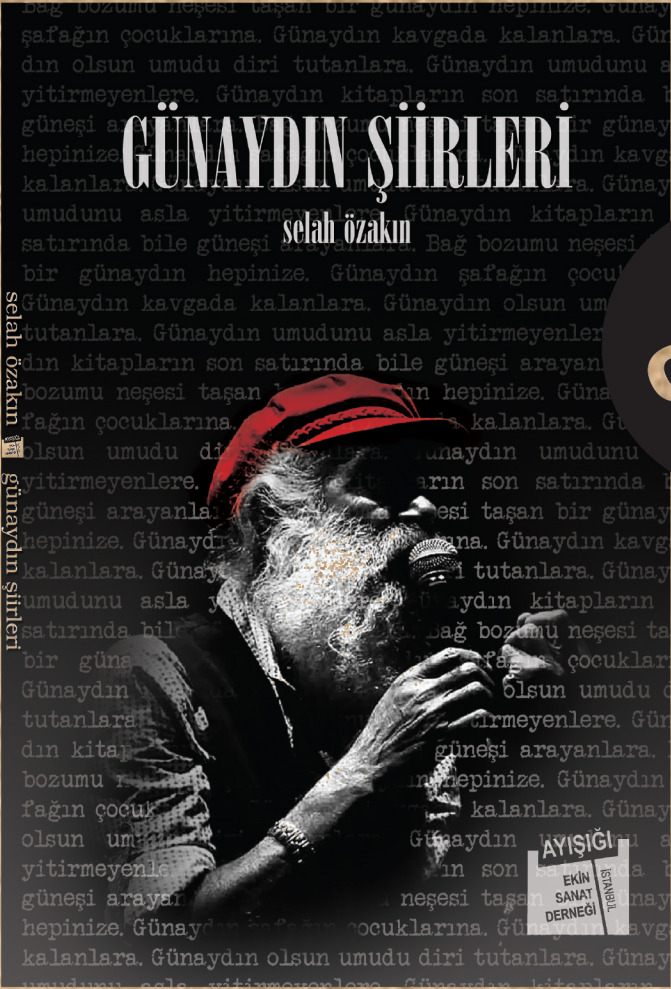
Burçak Midilli

GÜNAYDIN ŞİİRLERİ

selah özakin

Çıktı!

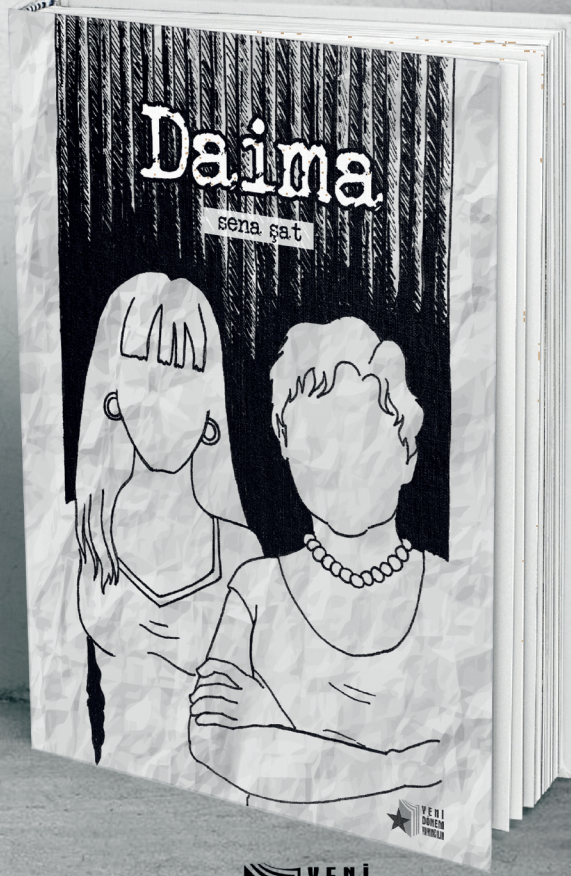
selah özakin
günaydın şiirleri

Önsöz sayfalarında sıklıkla adını gördüğümüz Selah Özakin'in kimilerini sosyal medyada paylaştığı, kimilerini özel olarak ayırdığı; okuyanları düşündüren, sarsan, kimi zaman gülümseten, uyanamayanları uyandıran ve doğan günü selamlayan, güne hazırlayan şiirlerinin yer aldığı "Günaydın Şiirleri" kitabı ile düşleri ve yapmak istedikleri için yola çıkanların yaşamını aktaran "Yolcudan Yolcuya" kitabı Ayışığı Kitaplığı'ndan çıktı.

Çıktı!

*İnsanın insanı tutsak etmediği
özgür yarınlara...*

Sena Şat'ın Önsöz'de bir süredir devam ettiği, "Hayata Dönüş Operasyonu"nu kadın tutsakların gözünden anlattığı grafik roman "Daima" 19 Aralık'ın 19. yıldönümünde okuyucularıyla buluştu.

Okurlar, tutsaklığın olmadığı bir dünyadan tutsakları anlamaya çalışan Mavi ile katliamın tanıklarından olan Eylül'ün konuşmalarına misafir olacak, o dönem yaşanan çatışmalara, tartışmalara ve savaşlara tanıklık edecekler.

978-605-80275-4-1